

Міністерство освіти і науки України
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції (м. Луцьк, 14–15 травня 2020 р.)

*Рекомендовано до друку вченою радою
Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»
(протокол № 6 від 21.05.2020 р.)*

Рецензенти:

Євтух О. Т. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри права та фінансів Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»;

Лажнік В. Й. – кандидат географічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми
Р 36 та перспективи розвитку: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Луцьк, 14–15 травня 2020 р.). – Луцьк : Терен, 2020. – 106 с.

У збірнику матеріалів конференції висвітлюються питання сучасного стану, проблем та перспектив розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу регіонів України, які були розглянуті на IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції. Розглядаються геопросторові аспекти, соціально-економічні, екологічні проблеми розвитку туризму, проблеми готельно-ресторанного бізнесу, висвітлюються питання історико-культурної спадщини в туризмі, розвитку туристичного краєзнавства в Україні, особливостей розвитку туризму в країнах світу.

Збірник розрахований на широке коло фахівців у сфері туризму, спеціалістів, що працюють в органах державної влади й управління, географів, економістів, екологів, студентів і викладачів, а також усіх, хто цікавиться проблемами розвитку туризму й рекреації.

УДК 911.3:338.48-53(477)(062.55)

ЗМІСТ

Теоретико-методичні напрями розвитку туризму й рекреації

Смирнов І. Г.	Ресурси для розвитку СПА та Wellnes-туризму: справжні та фейкові.....	5
Коржик В. П.	Екотуризм: до суті справи.....	9
Слюсар О. В.	Фестивальний туризм: організація та планування на принципах сталості.....	13

Геопросторові аспекти розвитку туризму

Горбач В. В., Мельнійчук М. М. Гукалова І. В.	Використання водних об'єктів Волинської області у рекреаційних цілях.....	16
	Оновлення міського середовища як шлях до підвищення туристичної привабливості простору.....	18
Бейдик О. О., Руднєва А. О., Москаленко О. О.	Карпатсько-Подільський ресурсно-рекреаційний район України: перспективні тури та види туризму.....	22
Дзюмак Д. В., Мазурець Р. Р.	Проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в Україні.....	25
Патійчук В. О., Саванюк С. А.	Головні православні релігійно-паломницькі центри України.....	27
Куницький М. П.	Перспективні напрями розвитку гастрономічного туризму в Україні.....	33
Ратушнюк І. В., Мазурець Р. Р.	Напрями покращення подієвого туризму в Україні.....	36
Громик О. М.	Водні туристичні маршрути національного природного парку «Прип'ять–Стохід».....	38
Єрко І. В., Чир Н. В., Качаровський Р. Є.	Фестивальний туризм в індустрії розваг і відпочинку міста Луцька.....	43

Соціально-економічні проблеми розвитку туристично-рекреаційної діяльності

Корнєєва К. Є., Мазурець Р. Р.	Електронна комерція як пріоритетний метод збуту в туризмі.....	45
Бейдик О. О., Лупішко О. В., Тарабарова І. В.	Covid-19: світовий та національний туризм в умовах форс-мажору.....	47
Федонюк І. В.	Проблеми формування туристичного іміджу Волинської області.....	52

Історико-культурна спадщина в розвитку туризму

Морозова О. С., Морозов О. В., Морозов Р. В.	Природно-географічні та культурно-історичні ресурси як чинник розвитку туристичної діяльності у Херсонській області.....	56
--	--	----

Майстер Г. В.	Історико-культурні туристичні ресурси Волинської області.....	60
---------------	---	----

Проблеми розвитку готельно-ресторанного бізнесу

Дудченко Н. О.	Проблеми розвитку готельного і ресторанного бізнесу: готельний сектор.....	64
Єрко І. В., Ляшук М. М. Дембовський М. С.	Діяльність готельних підприємств Волинської області та міста Луцька.....	67
Петруньок С. О.	Особливості підвищення якості надання послуг у закладах готельного господарства.....	70
Петруньок С. О.	Доцільність створення винного готелю в Україні в контексті сталого розвитку туризму.....	72
Загнибіда Р. П., Глібо І. І.	Удосконалення якості послуг у готельно-ресторанному господарстві.....	75

Розвиток туристичного краєзнавства в Україні

Сахарук Т. О.	Село Забороль на краєзнавчих маршрутах Волині.....	79
Загаюк О. П.	Затурцівський меморіальний музей В. Липинського як об'єкт краєзнавства.....	81
Терлецький В. К.	Отруйно-їстівні рослини Полісся для безпеки туризму.....	84

Екологічні проблеми розвитку туризму й рекреації

Качаровський Р. Є., Єрко І. В., Чир Н. В., Чижевська Л. Т.	Рекреаційний потенціал природно-заповідних об'єктів басейну р. Серна	87
Друзюк-Боровик С. А., Мар'юсік І. І. Копер Н. Є.	Популяризація літератури з питань впливу екопроблем на туристичну діяльність.....	90
	Національний природний парк «Гуцульщина» – осередок екологічного туризму Косівщини	94

Розвиток туризму в країнах і регіонах світу: досвід для України

Лажнік В. Й.	Туристична привабливість Східної Моравії.....	98
Майстер А. А.	Сучасний стан розвитку туризму в Італії.....	101

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ Й РЕКРЕАЦІЇ

УДК 338.48

І. Г. Смирнов – доктор географічних наук,
професор, академік НАН ВО України,
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

РЕСУРСИ ДЛЯ РОЗВИТКУ СПА ТА WELLNES-ТУРИЗМУ: СПРАВЖНІ ТА ФЕЙКОВІ

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства
та туризму КНУ імені Тараса Шевченка*

Проаналізовано використання ресурсів для розвитку СПА та Wellnes-туризму у справжньому та фейковому варіантах. Ці положення розглянуто на прикладі українського, угорського та американського досвіду.

Ключові слова: СПА-туризм, Wellnes-туризм, туристичні ресурси, термальні джерела, український, угорський та американський досвід.

Smyrnov I. G. Resources for SPA and Wellnes Tourism Development: Real and Fake.

The use of resources for the development of SPA and Wellness tourism in real and rail variants is analyzed. These provisions are illustrated by the example of Ukrainian, Hungarian and American experience.

Keywords: SPA-tourism, Wellness-tourism, tourist resources, thermal springs, Ukrainian, Hungarian and American experience.

Місцеві гордо називають це містечко містом. Там немає архітектурних «родзинок», театрів і мюзик-холів. Уздовж вузької центральної вулиці вишикувалися звичайні п'ятиповерхівки – спадок соціалістичного минулого. Бетонні коробки, що дали прилисток приватним магазинчикам. Кілька труб заводу мінеральної води. Ось, мабуть, і всі атрибути міста Хайдусобосло. Однак саме тут є перлина, яка притягує мільйони паломників за здоров'ям. Тут є унікальне термальне джерело, що дарує душевне та фізичне зцілення. Термальні джерела в Хайдусобосло виявили 1924 р. під час пошуку джерел нафти і газу. На глибині 1024 м зі свердловини пішла гаряча вода характерним кольором і запахом. Бурінням керував геолог Ференц Павай-Вайна, якого вважають батьком місцевих термальних вод. Цілющу воду назвали «киплячим золотом», а маленьке містечко на сході Угорщини перетворилося на відомий бальнеологічний курорт. Цілюща вода терм ефективна у лікуванні опорно-рухового апарату і суглобів, болю у м'язах, запальних захворювань хребта, невралгії, поліомієліту, гінекологічних хвороб і непліддя, шкірних хвороб, реабілітації після інсульту та спортивних травм. Термальна вода Хайдусобосло наділена оптимальною місткістю йоду, бромю і солі, до її складу входять титан, срібло, барій, олово. Вода у Хайдусобосло відрізняється від води у термах, скажімо, закарпатського Берегово. Складається враження, що сидиш у ванні, а туди налили не лише води, а й нафти. Справді, вода має маслянисту і не дуже прозору консистенцію. Плюс запах «нафтовий», але не різкий, а навіть досить приємний. Взимку більша частина басейнів не працює, бо там холодна вода, але любителям поплавати є де це зробити. В одному відкритому басейні з температурою води +30 °С глибина сягає майже двох метрів. Щодня, приблизно о 4-й ранку, басейни

наповнюють свіжою водою. До сьомої, поки придуть перші відвідувачі, вода встигає охолонути до 36–38 °С. Бо натуральні термальні джерела дуже гарячі – понад 70 °С, за що їх і називають «киплячим золотом». У внутрішній частині купальні є три басейни з термальною водою різної температури – від 32 до 42 °С. А на вулиці з обох боків термальні басейни з різними гідромасажми, каскадами, водяними вулканами. Температура води у кожному басейні різна – від 32 до 38 °С, про що свідчить табличка на кожному з них. Рекомендується перебувати у термах не більше ніж 20–30 хв., потім бажано відпочити «на березі». Але відпочиваючи, якщо вже заплатили, то хочуть «витиснути» з цього оздоровлення все що можна, тому мало хто дотримується приписів, адже назовні +10 °С, вода тепла, як вдома у ванні, з води йде пара, що наче захищає від вітру. «Бурилки» і каскади вмикаються через кожні 30 хв. за чергою і відпочиваючи бігають з одного басейну в інший, щоб вода «розбила» солі у хребті. Кажуть також, що ці процедури «помічні» проти целюліту. Взимку туристів менше, як влітку, тому можна вибрати каскад чи фонтан на свій смак – місця для релаксу достатньо. А у вечірній час приємно, і навіть романтично, сидіти у теплій водичці, яка легко парує, а крізь пару світять прожектори. Однак, захоплюватися такою романтикою і зловживати лікувально-оздоровчими процедурами, фахівці не радять. Оскільки, якби звабливо не виглядала така добровільна екзекуція гарячими ваннами, слід пам'ятати: термальна вода – важке випробування. Особам із високим тиском, зі слабкими судинами, а тим більше з хворим серцем, ставитися до терм дуже обережно.

Помірні ціни на процедури в термах Хайдусобосло сполучаються з такими ж помірними цінами на супутній відпочинок: у магазинах ціни на продукти не зашкалюють, а півторалітрова баклажка мінеральної води місцевого розливу коштує 89 форинтів (6,30 грн). Вечеря в Угорщині неможлива без доброго вина, при цьому угорці переконані, що у них не існує підробок вина чи будь-якої горілчано-винної продукції – як найдешевшої, так і дорогого класу. Так, пляшка «Бичої крові» (Egri Bikaveg) чорно-червоного кольору з рубіновим відтінком, неповторним ароматом і смаком, коштує всього 2000 форинтів (160 грн). Ціни в угорських ресторанах – теж не захмарні, як в інших європейських країнах, так «Боб-гуляш» у казанку коштує 1690 форинтів (136 грн). За велику порцію на дві особи (так прописано у меню), у яку входили курячі крильця, стейки, сало, телятина, овочі-гриль, соус, картопля-фрі і рис треба заплатити 6900 форинтів (600 грн), але цією порцією на двох можна добряче нагодувати три особи.

Протилежний приклад, пов'язаний з використанням фейкових ресурсів для розвитку wellness-туризму, має підставою найбільшу медичну аферу США. Її героєм був «народний цілитель» на ім'я Кертис Хау Спрингер. Він народився у 1896 р. у штаті Алабама. І це – мабуть усе, що достовірно про нього відомо, у кожному разі до того моменту, коли йому виповнилося 35 років. З його слів, яким у дійсності довіряти зовсім не слід, Кертис служив в американській армії під час Першої Світової війни та тренував солдат, навчаючи їх класичному боксу. Потім він вчився у коледжі, викладав у школі, читав лекції про шкodu алкоголізму та займався ще багатьма корисними справами. Чому ж слова Кертиса не варті довіри? Тому що він, роз'їжджаючи по країні зі своїми лекціями, представлявся то професором медицини, то доктором, але не медичних, а якихось інших наук, наприклад, філософії чи натуропатії. За необхідності міг пред'явити диплом відповідного ВНЗ, який надав йому докторський ступінь. Це могла бути, скажімо, «Національна академія США», або «Коледж Вестлейк, Західна Вірджинія». Але, як можна здогадатися, жодного з цих коледжів або академій у дійсності не існувало. У середині 1930-х рр. Спрингер вирішив розширити аудиторію і влаштувався на чиказьке радіо, де почав вести напівмедичні – напіврелігійні передачі. Господарі радіо швидко зорієнтувались, що проповіді Спрингера нічого не варті і вигнали нахабу з ефіру, назвавши його

брехуном та надіславши скаргу до Американської медичної асоціації. Асоціація зреагувала на диво швидко і видала спеціальну брошуру під назвою «Панацеї, шахрайство та псевдомедицина», яка майже повністю була присвячена діяльності К. Спрингера. Але його це не зупинило. Покинувши Чикаго, Спрингер знову влаштувався на радіо, цього разу у Пітсбурзі, де вів передачі про політику, медицину та релігію. У своїх лекціях він часто застосовував підхід, який зараз називають прихованою рекламою, рекламував Спрингер в основному ліки власного винахідництва. Вирішивши незабаром, що аудиторія вже достатньо знайома з його чудодійними засобами, Спрингер вирішив не створити мережу аптек, як можна було подумати, а розмахнувся значно ширше. Він взяв у держави в оренду шматок землі у пустелі Мохаве та заснував там ціле місто, у якому були медичний центр, готелі, будинки відпочинку, термальні джерела та грязьові ванни. Це місто отримало назву Зайзекс (Zzyzx) і до нього великим потоком потяглися охочі вилікуватися від усіх хвороб за допомогою коктейлів «Енергія Голівуду», особливих Зай-кристалів, що можна було придбати тільки у медичному центрі Зайзекса, чарівного препарату «Шангралі», який надходив напряму з Азії, та інших «ліків». Одразу розкриємо таємницю: основою усіх цих препаратів були змішані в різних пропорціях сіль, сода та місцева багнюка, яка за своїми цілющими властивостями ніяк не відрізнялася від нью-йоркської, паризької чи київської. При цьому слід сказати, що мінеральні джерела у Зайзексі дійсно були, оскільки тут раніше видобували сіль та соду, тобто сталося так, що всі інгредієнти, необхідні для створення чудодійних ліків, опинилися у «цілителя» під рукою. Але термальних джерел у пустелі Мохаве ніколи не існувало, отже Спрингер зімітував їхню наявність, таємно встановивши у звичайних водоймах декілька водонагрівальних приладів. Курорт почав працювати: хворі пили воду з содою, дихали над соляними розчинами, купались у підігретій воді з тими ж содою і сіллю, натиралися гряззю, змішаною з названими інгредієнтами. Можна спитати, а де тут було шахрайство: сіль і сода шкоди не зроблять, а деяким можуть і допомогти. Афера полягала у тому, що Спрингер не тільки рекламував свій курорт, як панацею від усіх хвороб, але й брав за порцію місцевої багнюки дуже великі гроші. До нього їхали зневірені люди з останньою надією, чиї хвороби медицина ще не навчилася лікувати. Спрингер обіцяв їм повне одужання, зрозуміло, не одразу, а через півроку, а то й рік, протягом якого пацієнти повинні були обов'язково проживати у Зайзексі та виконувати його вказівки. Проживання в готелях курорту вартувало скажених грошей, призначені процедури могли розорити середньої руки мільйонера, а суміш соди і багнюки собівартістю декілька центів продавалися хворим під виглядом ліків за десятки, а то й сотні доларів. Місто-курорт шахрая квітнуло 5 років, і тільки у 1972 р. суд відібрав у Спрингера орендовану землю, а самого орендатора відправив до в'язниці на цілих два місяці – за недостовірну рекламу, оскільки більше нічого йому не змогли інкримінувати. Спрингер відсидів у в'язниці 49 днів, після чого його випустили і він поїхав у Лас-Вегас жити на зароблені гроші, де 1985 р. і помер у віці 88 років.

А місто Зайзекс не вмерло: воно не тільки залишилось на мапі, але й процвітає. Тут знаходяться філії деяких каліфорнійських університетів і Центр дослідження пустелі. Препарати Спрингера були досліджені медиками, але дива не сталося – усі вони дійсно виявились неефективними у плані лікування хоча б якихось хвороб. Виняток може становити тільки створений ним антацид (нейтралізатор кислоти) під назвою Re-Hib, який знову ж таки складається практично з однієї харчової соди.

Позитивним у цьому аспекті є приклад львівського фармацевта Теодора Торосевича, який одним із перших вчених-бальнеологів відкрив цілющу силу мінеральних вод Галичини. Завдяки йому у всьому світі знали про знамениті галицькі курорти – Трускавець, Моршин, Східницю, а вода з ласкавою назвою

«Нафтуса» стала у буквальному сенсі «водою життя». Т. Торосевич закінчив Віденський університет з дипломом медико-хірургічного відділення, де він посилено вивчав улюблену фармацію. Але відкрити свою аптеку Т. Торосевич зміг тільки 1819 р. з назвою «Під римським імператором Титом». Таку дивну назву аптека отримала, тому що перша наукова робота Т. Торосевича за студентських часів мала назву «Риси характеру Тита Веспасіана, цезаря римського». Аптека Торосевича знаходилась у центрі міста і вважалась найкращою. Її особливістю була багата лабораторія, де власник займався науково-дослідницькою діяльністю з головною метою – дослідження складу мінеральних вод в усій Галичині, починаючи від Кракова і закінчуючи Гуцульщиною та Буковиною. На той час в Австрії та Угорщині існувало багато бальнеологічних курортів, відомих ще з часів Римської імперії. Т. Торосевич, будучи патріотом своєї батьківщини, був впевнений, що мінеральні води Львівщини не тільки не гірші за відомі курорти Баден та Карінтію, а навіть кращі. Торосевич працював дуже активно й опублікував 218 праць, з них 106 наукові – у вигляді окремих монографій та статей у різних наукових журналах Галичини, Австрії, Угорщини, Німеччини та Польщі. Спочатку його дослідження приймали доволі скептично, так мешканці Трускавця місцеву прісну воду з легким запахом сірководню та присмаком нафти не сприймали всерйоз і називали її просто «нафта» чи «нафтова вода» і пити її стереглися. Торосевич ретельно вивчив її хіміко-фізіологічні здатності, детально описав властивості цієї води, яку він назвав «Нафтуса» і рекомендував вживати її для лікування захворювань нирок, печінки, жовчних та січових шляхів. Результати його досліджень вперше були опубліковані 1836 р. Після рекламної кампанії Торосевича наукові статті, присвячені трускавецьким водам, були надруковані у наукових журналах Кракова та Відня. Велика заслуга Т. Торосевича – у відкритті подібних лікувальних джерел у Моршині, Косові, Немирові, у результаті чого нікому не відомі села стали знаменитими. Результатом досліджень Т. Торосевича стала ґрунтовна монографія «Мінеральні джерела Галичини та Буковини», видана 1849 р. у Львові. Працота вченого була підтверджена часом – протягом багатьох років мінеральні води Трускавця, Моршина, Шкла вилікували десятки тисяч людей – медичних туристів. При нагоді зауважимо, що Торосевич відомий не тільки цим, оскільки він першим у світі розробив принцип фарбування аптечного скла, запропонувавши для зберігання ліків посуд з червоного та жовтого скла. Заслуги вченого були належно оцінені австрійським урядом, який відзначив його Золотим Хрестом «За заслуги з короною» – однією з найвищих імперських нагород. Теодор Торосевич дожив до глибокої старості і помер на 87-му році життя. Його поховано на Личаківському цвинтарі Львова.

Список використаних джерел

1. Ярема Г. У термах Хайдусобосло тече «кипляче золото». Високий замок. 20–26 лютого 2020 р. С. 10.
2. Савельєв І. Город одного шарлатана. Тайни ХХ века. 2020. №10. С. 26–27.
3. Приходько В. Пейте без остановки. Загадки истории. 2020. № 42. С. 23.

ЕКОТУРИЗМ: ДО СУТІ СПРАВИ

*Національний природний парк «Хотинський»
Чернівецька область, м. Хотин,
вул. Олімпійська, 69, 60000*

Стаття присвячується критичному аналізу існуючих класифікацій видів (еко)туризму і спробі чіткого визначення об'єкту, сфери дії і власне поняття екотуризму як такого. Будь-яка класифікація (еко)туризму є умовною і не може претендувати на абсолют, оскільки в чистому вигляді видів туризму нема, а є лише їх комбінації з превалюванням того чи іншого різновиду або характерного признаку. Використання терміну екотуризм можливе в двох варіантах – загально-декларативному та конкретно-прагматичному. Лише останнє значення може дійсно відповідати його природоохоронно-оптимізаційним принципам і бути предметом наукового вживання.

Ключові слова: екотуризм, класифікація, різновиди туризму.

Korzhyk V. P. Ecotourism: to the Essence of the Case. The article focuses on a critical analysis of existing classifications of (eco)tourism and the attempt to clearly define the object, scope and eco-tourism concept as such. Any classification of (eco)tourism is conditional and cannot claim to be absolute, since there are no pure types of tourism, and there are only combinations of these with a predominance of a variety of characteristic. Ecotourism can be used in two variants - general and concrete-pragmatic. Only the last value can really meet its environmental - optimization principles and be the subject of scientific application.

Keywords: ecotourism, classification, types of tourism.

Глобалізація і різке зростання мобільності населення в останні 50 років зробило доступними раніш віддалені регіони країн і світу в цілому. Рекреаційна дигресія, або погіршення якості середовища на окремих ділянках концентрації відпочиваючих сягнула критичних меж. Тому цілком закономірно постала нова вимога часу – **екологічний туризм**, поняття яке було абсолютно невідоме, якщо взагалі немислиме, ще пару десятків років тому.

Термін «Екологічний туризм» широко вживаний, достатньо трафаретний, но все ж занадто аморфний і розтяжний, як і «Екологія». За своє коротке життя поняття «Екологія» від суто біологічної науки про вплив середовища на живі організми і взаємозв'язки між ними закономірно з'єволюціонувало на популістський термін, що заміщує громіздке, але більш широке за змістом словосполучення «Охорона навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів». Скільки людей, стільки думок (часто – і їх відсутність), що підтверджується матеріалами регулярних конференцій різного штибу та публікаціями з цього приводу. Неконкретне застосування терміну в будь-якій ситуації призвело до профанації терміну «екологія», відтак й екотуризму.

Використання всує чітко не окресленого терміну уводить суть справи у невизначений простір, що в наступному некритичному науковому використанні і, що гірше, в намаганнях впровадження його у законодавче поле і нормативні документи, закономірно приводить до методико-правових колізій, а прихильникам так званих прав «дикої природи» (В. Борейко та ін.) дає привід для проголошення екотуризму

ледь не головним ворогом заповідної справи в її чистому першозданному вигляді. Бувалим «звичайним» туристам це дає привід для влучної і правдивої сентенції: *Далі всіх пройде той, хто не знає, куди він йде!*

Метою публікації є критичний аналіз існуючих класифікацій видів туризму і спроба чіткого визначення об'єкту, сфери дії і власне поняття екотуризму.

Основна частина. Термін «екологічний туризм» у такому написанні можна прочести і дослівно сприймати в різних варіантах: туризм лише вчених-екологів у вільний від роботи час, туризм у пошуках колег-екологів, поїздки за знаннями і досвідом до колег-екологів, туризм з дотриманням екологічних норм і вимог, туризм екологічними стежками-маршрутами та т. п. Оскільки, на думку фахівців житейської прози (відомий літературний персонаж Козьма Прутков), істина пізнається лише на державній службі, то бажано звернутись до законодавчо прописаної термінології.

Хто такий турист – суб'єкт туризму? Прихильники всесвітньої туристичної тотальності офіційно вважають кожного, хто полишає місце проживання з метою відпочинку. Їх можна з цим поздоровити, бо похід у сусідній паб на пару келихів пива – а це загально визнаний відпочинок – також можна вважати туристичним походом за пригодами – гастрономічними, екстремальними чи пізнавальними. Закон України «Про туризм» більш стримано трактує його статус. Ним вважається персону, яка мандрує територією України чи іншої держави в період від 24 годин до 6 місяців. Отже, за межами цього часового відрізка клієнт не набуває статусу туриста, а його рекреаційний стан і потуги – статусу туризму. Тож, необхідне вживання інших термінів (рекреант, відвідувач, клієнт, політичний біженець).

Що таке екотуризм? Будь-яке явище можна класифікувати за будь-яким критерієм чи ознакою. У класифікаціях, покликаних якимось чином упорядкувати все різноманіття людського пересування поверхнею Землі [6] екологічний туризм за *критерієм мети подорожі* ставиться в один ряд з такими видами, як культурно-розважальний, етнічний, спортивний, науковий, пригодницький, пізнавальний, релігійний, рекреаційний, промисловий, екзотичний, гастрономічний та екстремальний. Правда, важко логічно довести, за якими показниками він відрізняється, наприклад, від релігійного, етнічного, а той від екзотичного, гастрономічного та т. п. Чи науковий туризм абсолютно не пов'язаний з пізнавальним, а спортивний з екстремальним? І взагалі, науковий туризм – це продовження звичайної трудової діяльності в інших умовах, зокрема під час польових досліджень. Спелеотуризм, або ж спелеологія, взагалі уособлює в собі спортивний, науковий, пізнавальний, рекреаційний, екзотичний та пригодницький різновиди [1; 3] і в цілому не є туризмом як таким. Туристичного відтінку він набуває в разі групового платного відвідування печер впорядкованим безпечним маршрутом під керівництвом професійного гіда.

Широкий простір для фантазій відкриває новоявлений термін «зелений» туризм, до якого одночасно зараховують сільський, аграрний, домашній, фермерський, просто зелений (?) різновиди, навіть якщо дійство відбувається у пропеченій сонцем безводній пустелі. За таким критерієм мною [1] пропонувалось розширити і додати існуючий спектр: військово-інтернаціональний (масова радянська воєнізована екскурсія до Афганістану, коаліції волонтерів різних держав в Іспанію чи Ірак, нині так звані «зелені чоловічки» на Сході України, «вагнерівці» у Сирії та Лівії), революційно-пролетарський (південноамериканські вояжі Че Гевари), еротично-сексуальний до Тайланду чи Амстердаму, інші.

Загальноприйнятої однозначної дефініції екологічного туризму, наскільки це вдалось виявити автору, нема, і навіть не наведено у підручнику [6], призначеному для підготовки майбутніх практиків і теоретиків-туризмознавців. Його інші вживані назви – природний туризм, альтернативний туризм, м'який туризм, екологічні межі трактовки яких також вимагають додаткових роз'яснень та критеріїв. Цей вид

туризму підтримує природоохоронну етику і формує лінію переважаючої поведінки його учасників, не повинен призводити до знищення чи деградації природних ресурсів, для чого необхідні поглиблені знання з боку керівників та учасників подорожей. Наводяться й інші непрямі ознаки екотуризму, що асоціюються із збалансованим розвитком суспільства, тобто такі, що не призводять до погіршення санітарно-екологічної обстановки, а навпаки, сприяють поліпшенню рівня і якості життєдіяльності місцевої популяції Гомо-сапієнс, та ще й сапієнс на додачу.

Вимоги до екотуризму втілені у його дев'яти основних постулатах:

1. Дотримання і розвиток позитивної природоохоронної етики.
2. Збереження природних та культурно-гуманістичних ресурсів, адже екологія природи і душі співзвучні.
3. Концентрація на внутрішніх, а не на зовнішніх, «мирських» цінностях; зручності та послуги самі по собі ніколи не замінять природне єство.
4. Орієнтація на оточуюче середовище, а не на людину; середовище необхідно сприймати таким, яким воно є, а не «прогинати» його під себе для особистих потреб.
5. Приносити користь «дикій» природі і середовищу.
6. Надання людям можливостей спілкування з «живою» природою і стимулювати її прийнятними засобами, чи то кіно-, теле-, відеофільми, слайди, фотографії, відвідування спеціально створених екоцентрів.
7. Активне залучення місцевих жителів у туристичний процес, адже зацікавлені люди повинні сприяти збереженню і розвитку місцевих ресурсів.
8. Оцінка маршруту з точки зору просвіти й освіти.
9. Поглиблення знань про середовище – власне і для інших.

Отже, до основних ознак екотуризму в цілому, не відкидаючи усталених традицій «нормального» класичного туризму попередників, варто віднести його активний характер і дотримання природоохоронної етики, що неможливо без значної складової частини освітньо-пізнавального та виховного компонентів.

Втім, вся ця сукупність ознак знову ж таки не дає чіткої картини сфери дії (і вживання) терміну екотуризм. Він так само підпадає під ознаки навчального (п. п. 1, 6, 8, 9), пригодницького (п. п. 2, 4, 6, 9), пізнавального (п. п. 2, 4, 6, 8, 9), релігійного (п. 3), рекреаційного (п. 1, 4, 6), екзотичного (2, 3, 4, 6, 7, 9), гастрономічного (взагалі не здійснює ніякої прямої шкоди середовищу, п. п. 3, 7) та екстремального (п. п. 3, 9). Всі вони пізнавальні, рекреаційні і в різній мірі переслідують пригодницьку мету. На цьому слід особливо акцентувати увагу, адже спроби встановлення чітких меж між видами туризму заздалегідь приречені на невдачу, оскільки розуміння рекреації (відпочинку) кожним з людських індивідуумів деколи занадто діаметральні, а в процесі виконання клієнтом своїх рекреаційних обов'язків ці ознаки й види зазнають еволюцію в залежності від часу, фізичного і морального стану, розумового та ментального рівня, кількості вжитих популярних і неодмінних атрибутів рекреації й характеру наступних взаємостосунків з контрагентами аж до екстремального [4].

Автор, як еколог і турист з більш ніж 40-річним стажем, вважає, що термін екотуризм необхідно вживати в широкому (ні до чого не зобов'язуючому) та вузькому (чітко регламентованому) розумінні. У широкому розумінні [1; 2] екотуризм по своїй суті є різновидом спортивного туризму, пов'язаного з активним пересуванням в неурбанізованих і непромислових ландшафтах з пізнавальною метою і неухильним – до патології – дотриманням природоохоронних вимог, повагою до культурно-історичного надбання свого і чужого народів. У цьому сенсі можна вести мову про загальне значення екотуризму для соціально-економічного розвитку територій (збалансованого розвитку як основній меті сучасної єдино вірної життєдіяльності людства).

Вузьке і більш точне розуміння екотуризму актуальне для закладів природно-заповідного фонду (ПЗФ) високих рангів (заповідників, національних природних парків), сфера дії яких обмежена власною територією, і де можливості

організаційно-економіко-господарського маневру жорстко регламентуються відповідними статутними документами (Положеннями), фінансовими й кадровими умовами, наявністю матеріальної бази. Завдяки своїм статутним функціям та призначенню вони зобов'язані забезпечувати виконання першочергово природоохоронних та науково-освітніх завдань, складовою частиною яких є навчання відвідувачів грамотному поведженню у довкіллі. В якості інфраструктури екотуризму (освітньо-ознайомчого, дидактичного) можуть слугувати: екологічні стежки-маршрути, що спеціально створюються і відповідно обладнуються різного роду «наочністю» (стенди, аншлаги, вказівки, муляжі тощо); еколого-освітні центри з внутрішніми та зовнішніми експозиціями [2; 4; 5], впорядковані марковані туристичні тропи. Останні є інструментом шлюзування і регулювання рекреаційного потоку, тобто недопущення істотної територіально-дисперсної дигресії (перевипасу клієнтами) ландшафтів в зонах регульованої рекреації.

Вузьке розуміння екотуризму відповідно до суті терміну є вимушено необхідним, оскільки основною проблемою зазначених установ є пошук капризно нерівнозważеного балансу між необхідністю розвитку рекреації (туризму) для декларування державою необхідності задоволення потреб населення у спілкуванні з природою (і отримання власних доходів на забезпечення цієї ж функції), та збереженням природних комплексів – ландшафтів (а в їх межах – біорізноманіття) від деградації, на що зараз орієнтована концепція і мета формування Карпатської Конвенції та інших міждержавних актів, підписаних Україною. Саме у вузькому розумінні екотуризму слід орієнтувати діяльність природоохоронних закладів, планувати їх роботу.

Висновки. Будь-яка класифікація (еко)туризму є умовною і не може претендувати на абсолют, оскільки в чистому, «рафінованому», вигляді видів туризму нема, а є лише їх комбінації з превалюванням того чи іншого різновиду або характерного признаку. При вживанні поняття «Екотуризм» необхідно вернутися до вихідної семантики терміну. Мова і слова створені людиною для чіткої, однозначної трактовки будь-якого дійства, явища, речі. А тому термін «екологічний» (ойкос – дім, середовище, і логос – слово, наука) стосовно туризму варто вживати лише словосполученням «Екотуризм» і повинен означати дії, пов'язані з отриманням певних знань про природу і правила оптимального природокористування. Що стосується терміну екотуризм, то його вживання можливе в двох варіантах – загально декларативному-популістському та конкретно-прагматичному. Лише останнє значення може дійсно відповідати його природоохоронно-оптимізаційним принципам і бути предметом наукового вживання, планування діяльності й звітності закладів ПЗФ.

Список використаних джерел

1. Коржик В. Буковина для всіх. Маршрутами екотуризму: Довідник-путівник / В. Коржик. – Чернівці : Зелена Буковина, 2002. – 122 с.
2. Коржик В. П. Національний природний парк «Вижницький»: природа, рекреаційні ресурси, менеджмент / Коржик В. П., Чорней І. І., Скільський І. В. та ін. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 356 с.
3. Коржик В. П. Карст і печери Буковини. Проблеми моніторингу, охорони і використання / В. П. Коржик. – Чернівці : Зелена Буковина, 2007. – 304 с.
4. Коржик В. П. Экологический туризм: объект и субъекты / В. П. Коржик // Матер. междунар. научн.-практ. конф. «Географические проблемы сбалансированного развития староосвоенных территорий». – Брянськ : РИО БГУ, 2007. – С. 197–202.

5. Коржик В. П. Екотуризм на заповідних територіях / В. П. Коржик // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Стан та перспективи розвитку заповідної справи та екологічного туризму в Україні». – Миколаїв, 2013. – С. 109–111.

6. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства : навч. посіб. / Т. Г. Сокол. – К. : Ред Лайн, 1999. – 77 с.

УДК 338.482.224

О. В. Слюсар – студентка 6 курсу спеціальності «Туризм» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПЛАНУВАННЯ НА ПРИНЦИПАХ СТАЛОСТІ

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства та туризму КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: **О. О. Любіцева** – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства та туризму КНУ ім. Тараса Шевченка*

Проаналізовано організаційний процес створення фестивального заходу в Україні. Розроблено модель життєвого циклу менеджменту фестивалю. Висвітлено методи забезпечення сталості, котрі можуть бути використанні при плануванні фестивалів.

Ключові слова: фестивальний туризм, сталий розвиток, івент-менеджмент.

Sliusar O. V. Festival Tourism: Planning and Organization Based on the Principles of Sustainability. The organizational process of creating a festival event in Ukraine is analyzed. A model of the life cycle of the festival management has been developed. Sustainability techniques that can be used when planning festivals are highlighted.

Keywords: festival tourism, sustainable development, event management.

Як форма масового видовища, фестиваль має бути результатом діяльності професіоналів, котрий потребує значної підготовки.

Враховуючи сучасну тенденцію, розвиток фестивального туризму можливий на основі впровадження принципів сталості, що забезпечить проведення фестивалів у стійкому форматі і є дуже важливим при здійсненні стратегії сталого розвитку України.

Оскільки фестивальний туризм є підвидом подієвого туризму, при його організації використовуються інструменти подієвого менеджменту (іншими словами – івент-менеджменту).

При організації тематичного фестивалю, варто взяти до уваги модель життєвого циклу менеджменту фестивалю, наведену на рис. 1.

Івент-менеджмент включає функції планування, організації та контролю проведення унікального, єдиного в своєму роді заходу, причому унікальність забезпечується не стільки оригінальністю ідеї, скільки способами доведення її до кінцевого споживача [1].

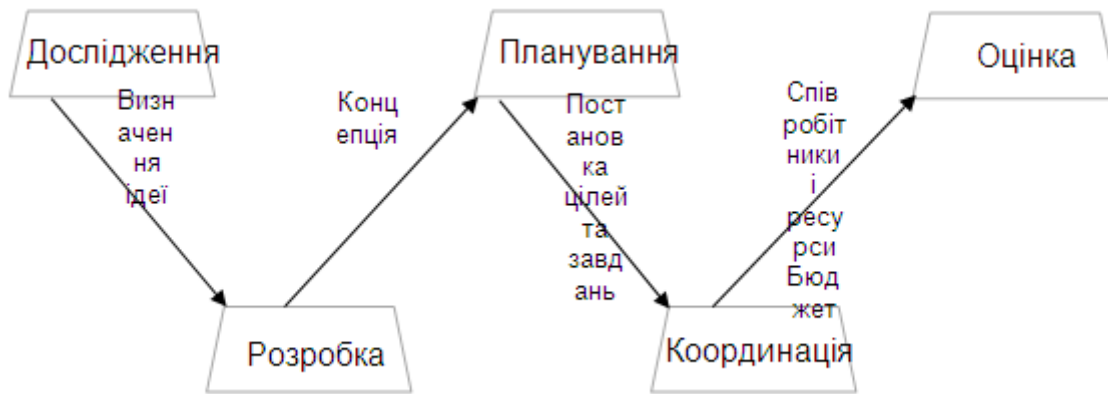

Рис. 1. Модель життєвого циклу менеджменту фестивалю
(розроблено автором за даними [2–3])

На етапі дослідження визначаються потреби організаторів фестивалю, відбувається формування приблизного бюджету та визначення термінів і дат проведення фестивалю.

На етапі розробки визначається тема та ідея фестивалю, готується робоча група.

Третій етап планування спрямований на постановку цілей та завдань фестивалю. На даному етапі також варто виділити шість основних аспектів фестивального менеджменту: фінансовий та програмний менеджмент, управління персоналом, управління інфраструктурою і дислокацією, правовий менеджмент, маркетинг і реклама.

Принципи сталого розвитку у фестивальному туризмі, перш за все, стосуються етапу планування фестивальної діяльності, адже саме на цьому етапі здійснюється постановка цілей та завдань того чи іншого фестивалю. Завдяки цьому, фактори успіху здійснення фестивальної діяльності будуть ефективнішими.

Методи забезпечення сталості можуть бути використанні при плануванні:

- транспортного перевезення – скорочення викиду парникових газів та зменшення локалізованих заторів шляхом заохочення відвідувачів діставатися до місця проведення фестивалю на велосипедах, пішки, на альтернативних засобах транспорту із низьким рівнем викидів;

- використанні енергії – зменшення енергетичної потужності та впровадження використання відновлювальної енергії шляхом стратегії енергозбереження;

- переробці відходів – зменшення загальної кількості відходів шляхом переробки та компостування;

- використанні води – зменшення води, що використовується, та зменшення об'єму стічних вод;

- маркетингові дії – скорочення використання паперових засобів розповсюдження інформації та діджиталізація інформації.

На четвертому етапі координації відбувається виконання плану, здійснюється контроль над співробітниками та ресурсами та моніторинг бюджету і дедлайнів.

Етап оцінки варто ототожнити з етапом підведення підсумків або збору результатів. Останній етап є основою для майбутніх фестивальних заходів. На даному етапі також варто оцінити дії, котрі були спрямовані на забезпечення сталості фестивального туризму. У цьому допоможуть наступні індикатори:

- Енергія – загальна кількість споживання, відсоток використання відновлювальної енергії;

- вода – загальна кількість споживання, об'єм води, що використовується та об'єм стічних вод на людину;
- відходи – загальний обсяг відходів та на людину;
- транспорт – частка відвідувачів, які не використовують власний транспорт, щоб дістатися місця проведення фестивалю.

Отже, як бачимо, проведення подібних заходів вимагає ґрунтовної підготовки, ефективного менеджменту зокрема, заснованого на принципах сталості, що можливо лише за професійного контролю та управління.

Список використаних джерел

1. Савицька Д. В. Event-менеджмент: тенденції та розвиток в Україні / Д. В. Савицька // Репозиторій Львівського національного університету. – 2018. – С. 366–367.
2. Хальцбаур У. Event-менеджмент / У. Хальцбаур. – М. : Эксмо, 2007. – 384 с.
3. Reference model-based event management / Thomas O., Hermes B., Loos P. // International Journal of Event Management Research. – 2008. – № 1. – Vol. 4.

ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

УДК 911:2:556(477.82)

В. В. Горбач – студентка 3 курсу спеціальності «Середня освіта. Географія. Економіка»

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

М. М. Мельнійчук – кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У РЕКРЕАЦІЙНИХ ЦІЛЯХ

Роботу виконано на кафедрі фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Робота присвячена дослідженню водних об'єктів Волинської області як осередків розвитку рекреації та туризму. Вивчено характерні особливості гідрографічної мережі досліджуваної території та передумови розвитку рекреації. Проаналізовано основні галузі рекреаційної діяльності, що реалізуються на водних об'єктах області.

Ключові слова: гідрографічна мережа, карстові озера, поліфуркація русла, рекреаційні ресурси, атрактивний ландшафт.

Horbach V. V., Melniichuk M. M. Use of Water Objects in the Volyn Region for Recreation Purposes. The scientific work is devoted to the study of water objects in Volyn region as centers of development for recreation and tourism. The article gives information about the characteristic features of the hydrographic grid of the studied territory and the precondition for the development of recreation. The main branch of recreational activity that are implemented in the water bodies of the region are analyzed.

Key words: hydrographic grid, karst lakes, poly furcation of the riverbed, recreational resources, attractive landscape.

Волинська область досить багата на поверхневі води та характеризується добре розвинутою річковою мережею. Річки та озера області належать до басейнів двох морів: Чорного та Балтійського, територією області проходить головний вододіл Європи. Середня густина річкової мережі у басейні Дніпра становить 0,25–0,47 км/км², а у басейні Західного Бугу 0,22–0,35 км/км² [3, с. 55]. Варто зауважити, що кількість природних водотоків та водойм у межах Поліської частини області більша, ніж на території Волинської височини.

Загалом, у межах області протікає 130 річок довжиною понад 10 км, розміщено 170 озер площею понад 2 га, а також, наявні численні штучні водні об'єкти, такі як ставки і канали [1, с. 211; 5, с. 69]. До найбільших природних водотоків досліджуваної території належить р. Прип'ять, р. Західний Буг, р. Стир, р. Стохід та р. Турія.

Прип'ять – найбільша річка Волинської області, що протікає Поліською низовиною, на півночі області, свій початок бере у Любомльському районі і постягається із заходу на схід на території Шацького, Старовижівського, Ратнівського

та Любешівського районів. Решта великих та середніх річок досліджуваної території свій початок беруть на території Волинської височини або за межами області та несуть свої води із півдня на північ, чим значно підвищують їхню температуру.

Озера досліджуваної території мають заплавне та карстове походження, їхня найбільша кількість сконцентрована у північних регіонах області. Найбільшими озерами є: оз. Люб'язь, оз. Оріхове (заплавні), оз. Світязь, оз. Люцемир, оз. Пулемецьке (карстові).

Загалом, водні об'єкти Волинської області активно використовуються для реалізації рекреаційних потреб як місцевого населення, так і туристів із інших регіонів. До основних передумов, що сприяють використанню водних об'єктів області у рекреаційних цілях належать:

- тривалий теплий період (150–160 днів);
- панування антициклонів протягом теплого періоду і, як наслідок, сонячної, безвітряної погоди;
- високі температури поверхневих вод протягом теплого періоду;
- унікальні природно-територіальні комплекси водних об'єктів;
- відсутність значного промислового виробництва, великих населених пунктів і сприятлива екологічна ситуація регіону.

Вищеперераховані чинники зумовлюють активне використання водних об'єктів досліджуваної території у різноманітних рекреаційних цілях. Відомі в області та за її межами оздоровчі заклади розміщені саме поблизу водних об'єктів. Зокрема, пансіонат «Шацькі озера» розташований на березі озера Світязь, санаторій «Лісова пісня» – неподалік озера Пісочне, санаторій матері й дитини «Пролісок» – поблизу р. Путилівка тощо.

Найціннішими природними водними рекреаційними ресурсами Волині є озера Світязь, Пулемецьке, Пісочне, Люцемир, Сомине, Кримне, Чорне [4, с. 85]. Це унікальна група озер карстового походження, що розташовані на території Шацького району, із мальовничими краєвидами та чистими, прозорими водами. Задля збереження природи в первозданному вигляді та охорони досліджуваних водойм створено Шацький національний природний парк. Саме збереженість унікальної природи, наявність великих водойм, атрактивних ландшафтів та сприятлива екологічна ситуація зумовила розвиток у Шацькому районі туристично-рекреаційного комплексу. Так, на побережжі озер створено низку готелів, баз відпочинку та санаторіїв, куди кожного літа приїздять тисячі туристів.

Окрім Шацьких, великий коефіцієнт рекреаційної привабливості мають озера Любешівського та Ратнівського районів [2, с. 46]. Проте внаслідок незначного розвитку відповідної інфраструктури, рекреаційне використання цих водойм значно менше, ніж Шацьких озер.

Також із метою рекреації активно використовуються природні водотоки області. Так, у долинах рік облаштовані міські пляжі, парки, сквери тощо. Окрім того, на найбільших водних артеріях області активно розвивається водний туризм. Зокрема, водні маршрути прокладено на річках Стир, Прип'ять, Стохід, [6, с. 62]. Так, значне меандрування та поліфуркація русел Прип'яті та Стоходу зумовлює формування тут атрактивних ландшафтів та розвитку водних туристичних шляхів. До найпопулярніших водних маршрутів Волинської області належать шляхи річок національно-природного парку «Прип'ять–Стохід» та Шацького національного природного парку [6, с. 59, 62–63].

Отже, природні водні об'єкти Волинської області мають значний рекреаційний потенціал та активно використовуються для відпочинку як місцевими жителями, так і туристами з інших областей. Подальший розвиток туризму та рекреації на досліджуваній території сприятиме повномасштабному використанню рекреаційних ресурсів водних об'єктів області.

Список використаних джерел

1. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / Редкол.: О. М. Маринич (відповід. ред.) та ін. – К.: Українська радянська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1989. – Т. 1. – 416 с.
2. Каліновський Д. Рекреаційна привабливість природних водойм Волинської області і можливості їх використання в рекреації та туризмі / Д. Каліновський // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2013. – № 6 (255). – С. 43–47.
3. Мольчак Я. О. Річки Волині / Я. О. Мольчак, Р. В. Мігас. – Луцьк: Надстир'я, 1999. – 176 с.
4. Павловська Т. С. Географія Волинської області: навч. посіб. / Т. С. Павловська. – Луцьк: Вежа-Друк, 2019. – 212 с.
5. Природа Волинської області / за ред. К. І. Геренчука. – К.: Вища школа, 1975. – 147 с.
6. Черчик Л. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області: монографія / Л. Черчик, І. Єрко, Н. Коленда, О. Міщенко. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – 152 с.

УДК 911.3

І. В. Гукалова – доктор географічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту географії НАН України

ОБНОВЛЕННЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРОСТОРУ

*Роботу виконано у відділі суспільної
географії Інституту географії
НАН України*

Проаналізовано сучасні проблеми розвитку міського середовища і формування публічного простору українських міст з позицій якості життя і підвищення туристичної привабливості. Встановлено, що конкретні приклади оновлення міст можуть бути як маркерами туристичної привабливості, так і маяками гострих просторових соціальних, екологічних та інших проблем. Наголошено на значимості стратегічного планування збалансованого розвитку міст в напрямку інклюзивності та підвищення туристичної привабливості.

Ключові слова: місто, урбанізація, збалансований розвиток, модернізація, публічний простір, туризм.

Gukalova I. V. Renewal of Urban Environment as a Way to Increase the Tourist Attractiveness of the Space. Modern problems of urban environment development and formation of public space in Ukrainian cities from the point of view of quality of life and increase of tourist attractiveness are analyzed. It is established that specific examples of urban renewal can be both markers of tourist attractiveness and beacons of acute spatial social, environmental and other problems. The importance of strategic planning for sustainable urban development in the direction of inclusiveness and increasing tourist attractiveness is emphasized.

Keywords: city, urbanization, sustainable development, modernization, public space, tourism.

Аналіз розвитку туристичної діяльності у тому чи іншому місті дає зрозуміти, що конкурентоспроможність туристичної сфери пов'язана із потенційною спроможністю всіх інших сфер міста у певний період часу задовольняти потреби споживачів на вищому порівняно з іншими поселеннями рівні. Багато чого залежить від іміджу міста, який закріплюється у вигляді стереотипів в очах різних референтних груп – населення, бізнесменів, туристів, управлінців, в ЗМІ, від рівня та глибини диверсифікації економічного життя та пропозицій суспільству (що визначає різноманітність надання у містах інформаційно-бізнесових, торговельних, розважальних, освітніх, комунікаційних послуг тощо) [3]. Одним із найважливіших аспектів є постійне збереження та оновлення міського середовища, зокрема реновація публічного простору, що є як передумовою економічного піднесення міст, так і поліпшення якості життя населення і приваблювання туристів. Окрім безпосередньо туристичних атракцій, публічний простір є головною мережею міського середовища, він забезпечує його статику і динаміку та є місцем проведення часу туристів і реалізації взаємної комунікації громадян.

Туризм є доволі специфічною сферою діяльності, яка є вразливою до економічної кон'юнктури, політичної ситуації, погоди і, як засвідчили події 2020 р., пандемії інфекційних хвороб і супроводжуваних їх обмежувальних заходів. Але за звичайних умов віддача від туризму може набувати колосальних масштабів, але лише на тих територіях, які є привабливими, куди турист приїжджає принаймні на декілька днів і готовий повернутися ще. Оскільки туристичних об'єктів, які б могли втримати туристів у тому чи іншому місті може бути і не так багато, то його туристична привабливість формується через спосіб конвертації природного та історико-культурного потенціалу у нові можливості поліпшення якості життя містян, у благоустрій і комфорт вуличних просторів. Разом з цим, традиційний аналіз факторів туристичної привабливості, як правило, обмежується вивченням індустрії туризму. На нашу думку, доцільною є актуалізація ціннісно-раціональних, естетичних, психоемоційних та інших факторів формування привабливості простору.

Проблема оновлення українських міст з позицій якості життя населення дедалі частіше опиняється в центрі дослідницьких зусиль представників багатьох наук, залучених до створення урбаністичної теорії. Конкретні репрезентації оновлення міст, своєю чергою, можуть бути не тільки маркерами туристичної привабливості, але і маяками гострих просторових соціальних, екологічних та інших проблем, які стоять на заваді того, що називається справедливим чи інклюзивним міським розвитком. Проте якість міського середовища визначається, насамперед, можливістю людини орієнтуватися в просторі, вільно і безпечно пересуватися, відпочивати і спілкуватися. Тому досвід оновлення багатьох європейських міст в напрямі їх «олюднення» і реконструкції публічного простору доцільно ретельно вивчати і адаптувати до умов урбаністичного поступу сьогоденної України. Тим більше, що більшість українських міст мають нерозкритий «потенціал» туристичної привабливості. І ці ж міста, як правило, мають найширший спектр архітектурних і містобудівних проблем.

Як показує світовий досвід, атрактивним для туристів може бути і місто, яке є повністю автомобілізованим (наприклад, Дубай), або майже повністю пішохідним (Венеція). Зазначені міста характеризуються багатофункціональним середовищем, з відповідним чином прокладеними туристичними маршрутами (автобусними чи пішохідними), але в одному з них акцент зроблено на зручності для автотранспорту, в іншому – для публіки, яка бажає пересуватися пішки. Зважаючи на історію розвитку цих міст підстави для цього об'єктивні. Але хоча автобусні маршрути (наприклад, Hop-On Hop-Off, які запроваджені в багатьох містах світу) і дають змогу швидко оглянути основні туристичні дестинації, найкращим способом ознайомлення

і затримки туристів у містах є піші прогулянки, відвідування музеїв, театрів, кав'ярень та ресторанів, що одночасно значно збільшує доходи міста від туризму.

Досліджуючи досвід Барселони, Берліну, Стокгольму, Дубаю [1], відзначимо, що вектор міського розвитку багатьох мегаполісів світу змінюється на користь людини та її більшого перебування у публічному просторі навіть за не дуже комфортних природно-кліматичних умов. Зменшуючи потоки автомобільного транспорту і розвиваючи елементи смарт-середовища, керівництво багатьох міст світу постійно дбає про доступні в тих чи інших умовах аспекти «пожвавлення» публічного простору – і це автоматично «працює» на їх туристичний імідж. Українські міста також починають запроваджувати цей досвід.

При великій кількості пам'яток культури та історичної спадщини, вітчизняні міста нерідко не мають «сполучної» тканини, яка б дозволила насолоджуватися не тільки обраними точковими туристичними об'єктами чи відвідувати мистецькі заходи, але і пересуватися між різними об'єктами пішки і без перешкод. Однією з найвідоміших недавніх спроб частково подолати «розрив» центральних об'єктів туристичного відвідування у Києві є побудова «скляного» велосипедно-пішохідного мосту як частини великого туристичного маршруту під патронатом мера міста В. Кличка. Незважаючи на різні думки щодо цього проекту, «скляний» міст вже став улюбленим місцем перебування киян та гостей міста, яке збирає неймовірну кількість людей [2].

Публічний простір особливо великих українських міст не характеризується впорядкованістю, нерідко він переривається смугами автомобільного руху, паркувальними зонами, об'єктами несанкціонованої торгівлі. Пішохідним зонам бракує місця, облаштованості потрібною інфраструктурою, освітлення, часто території кварталів центральних районів огорожені парканами, через що порушується наскрізний пішохідний рух. Звісно все це негативно впливає на якість міського простору – значна його частина «випадає» з ментальних карт як мешканців міста, так і туристів, люди починають відчувати себе непроханими гостями. Якість проведеного часу дуже сильно страждає і від відсутності публічної інфраструктури. Зокрема, літні люди, діти, особи з обмеженими фізичними можливостями не можуть проводити вільний час на вулиці, де немає ані місць для сидіння, ані місць для безбар'єрного пересування, ані місць для гри. Для порівняння, якщо в центрі Копенгагену є 1380 місць для сидіння (1 місце на 830 м²), то в центрі Одеси лише 141 місце (1 місце на 5804 м²) [4].

Вкрай актуальною залишається проблема озеленення міст. Істотне збільшення твердої поверхні та зменшення зелених площ призводить до значного підвищення температури підстилаючої поверхні, порівняно з навколишньою місцевістю. Це явище відоме як ефект «теплого острова». Висока температура і прямі сонячні промені роблять перебування у міському просторі дискомфортом та виснажливим, для багатьох – небезпечним. Нещодавно реконструйована Софіївська площа Києва з цієї позиції стала прикладом архітектурного оновлення, але неоптимального екологічного рішення.

Іноді здається, що публічні простори не потрібні сучасним мешканцям міст і право конкретних соціальних груп на апропріацію простору можуть бути проігноровані. Дійсно, пріоритет індивідуалізованого споживання стає ознакою сучасного суспільства. Публічні простори «резервуються» для санкціонованих владою міст типів громадської активності – концертів, карнавалів, ярмарків, демонстрацій тощо, але публіка не вільна у використанні такого простору. Містияни замикаються і перестають потребувати спілкування, відстоювання громадських прав. Вони охоче стають споживачами товарів і послуг величезних торговельних і розважальних центрів, аніж особами, включеними у публічну культуру. Це – не тільки проблема України, це проблема багатьох сучасних міст. Але в Україні вона

підсилюється абсолютною відсутністю низових урбаністичних ініціатив, які не тільки констатують невиконання генпланів міст, але набувають досвіду руху за створення якісно нових публічних просторів.

Величезною проблемою є наявність великої кількості депресивних промислових територій (зон) у центральних районах українських міст. За радянських часів тут розташовувалися заводи, які генерували тисячі робочих місць, тепер виробництва закриті і величезні території заповнені старими «ангарами», покинутими будівлями. Досвід джентрифікації або реабілітації порушеного середовища, а також забудови і зміни функціонального призначення таких територій в західноєвропейських країнах дуже повільно береться на озброєння українськими планувальниками і забудовниками. Прикладами проектів з регенерації промислових зон є регенерація доків і пакгаузів у Лондоні і Гамбурзі; створення торгових вулиць у районах історичної забудови в Рурі; індустріальний парк Емшер на місці колишніх вугільних шахт тощо.

Але спроби відродити і капіталізувати депресивні території шляхом підняття їх статусу і перепрофілювання на сектор послуг не може бути єдиною панацеєю, тим більше що реальними інтересами міста та його мешканців нерідко нехтують на користь так званої неоліберальної міської політики, яка неможлива без сегрегації міських просторів. Прикладом у цьому випадку виступає Поділ – відомий історичний район столиці України, який і сьогодні характеризується непростою соціальною географією. Наразі тут є чимало ділянок з видом на Дніпро, що перебувають в процесі джентрифікації, але в районі будуються переважно престижні готелі та офісні центри (особливо поблизу річки на Поштової площі), публічний простір поступово зникає на користь автомобільних розв'язок, а в підніжжя історичних пагорбів й історичну Контрактову площу вривається «елітне» житлове будівництво. Це означає, що публічний простір не є пріоритетом, територія не є місцем соціального відтворення, вона стає місцем інвестиції капіталу.

Нарешті, Україна стоїть перед необхідністю всебічного розвитку інфраструктури міського безбар'єрного туризму. Але інклюзивний туризм має бути складовою політики інклюзивного розвитку міст загалом. Для України це питання є особливо актуальним, оскільки її населення (в першу чергу міське) інтенсивно старіє, рівень інвалідизації є дуже високим, у тому числі через військові події на Сході, а також зростання захворюваності містян на важкі хвороби.

Дієвим інструментом розв'язання вказаних проблем є стратегічне планування збалансованого розвитку міст, у тому числі в контексті реформи децентралізації. Таке планування має враховувати зарубіжну практику модернізації занедбаних індустріальних зон, суперечливі наслідки джентрифікації й капіталізації міських земель, неоднозначний характер креативних міських концепцій. Будь-яке місто має свій символічний і сенсовий капітал. Якщо йому не вистачає туристичних атракцій, то воно має створити їх, у тому числі шляхом формування привабливого міського середовища, що вимагає слідування Цілям сталого розвитку 2030 і розробки стратегій збалансованого розвитку українських міст.

Список використаних джерел

1. Лісовський С. А., Маруняк Є. О., Гукалова І. В., Мозговий А. А., Покляцький С. А. Інклюзивність та екологічні пріоритети міського розвитку як складові якості життя населення (прикладні моделі міст) // Український географічний журнал, 2019. – № 2. – С. 13–22.

2. Проект року: пішохідний міст над Володимирською гіркою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://royaldesign.ua/ru/proekt-roku-pshohdnyy-mst-nad>

volodimirskim-uzvozom-noviy-mst-kiva-mst-klichka-sklyaniy-mst-mst-na-volodimirsku-grku-noviy-pshohdnyy-mst-velosipednyy-mst-volodimirska-grka-mst.bXnT8.

3. Смирнов І. Г. Іміджмейкинг та брендинг туристичної дестинації (на прикладі міського туризму) / І. Г. Смирнов // Наукові записки СумДПУ ім. А. С. Макаренка. Сер. : Географічні науки. – 2017. – Вип. 8. – С.154–174.

4. Третя частина Центру Одеси: дослідження та концепція розвитку публічного простору. Агенти змін. Липень 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : cdn.a3.kyiv.ua.

УДК [91:379.85](075.8)

О. О. Бейдик – доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

А. О. Руднєва – студентка кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

О. О. Москаленко – студентка кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КАРПАТСЬКО-ПОДІЛЬСЬКИЙ РЕСУРСНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ РАЙОН УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВНІ ТУРИ ТА ВИДИ ТУРИЗМУ

Роботу виконано на кафедрі країнознавства та туризму Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка

Проаналізовані рекреаційно-туристські ресурси та видова структура туризму і турів в межах 7 областей Карпатсько-Подільського ресурсно-рекреаційного району України. Аналіз перспективного розвитку туризму в розрізі областей Карпатсько-Подільського регіону розглядається як чинник обґрунтування 24 турів, які пов'язані з 17 видатними особистостями країни. Викладені пропозиції щодо надання статусу об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО стосовно 4 унікальних об'єктів Хмельницької, Закарпатської, Львівської, Вінницької областей.

Ключові слова: туризм, тури, Карпатсько-Подільський район, ресурсна проблематика.

Beidyk O. O., Rudnieva A. O., Moskalenko O. O. Carpathian-Podilskyi Resource and Recreational District of Ukraine: Prospective Tours and Types of Tourism. Recreational and tourist resources and the specific structure of tourism and tours within the 7 regions of the Carpathian-Podilskyi resource and recreational district of Ukraine are analyzed. The analysis of the perspective development of tourism in the context of the Carpathian-Podilskyi region is considered as a factor of justification of 24 tours that are connected with 17 prominent personalities of the country. The proposals for the status of UNESCO World Heritage Sites in relation to 4 unique objects of Khmelnytsky, Transcarpathian, Lviv, Vinnytsia regions are outlined.

Keywords: tourism, tours, Carpathian-Podilskyi district, resource issues.

© Бейдик О. О., Руднєва А. О., Москаленко О. О., 2020

Аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України присвячений ряд публікацій вітчизняних вчених, практиків національної туристсько-рекреаційної справи [1–5]. Ресурсна проблематика – комплекс питань, які визначають сутність і структуру, стратегію і тактику використання природних і соціально-економічних ресурсів. Рекреаційно-туристські ресурси виступають передумовою формування експортної спеціалізації держави, аргументом забезпечення позитивного сальдо рекреаційно-туристського балансу та виходу України на відповідний її ресурсам, території, менталітету соціально-економічний рівень. **Метою** публікації є аналіз видової структури туризму та турів України в розрізі Карпатсько-Подільського ресурсно-рекреаційного району. Зазначимо, що таке, на перший погляд, нелогічне об'єднання в одну структуру двох достатньо різних регіонів (4 карпатських і 3 подільських областей) пояснюється ідеєю підняття на більш високий рівень розвитку рекреаційно-туристського господарства Поділля завдяки впливу більш просунутої, пролобійованої туристської сфери областей Карпатського регіону. До Карпатсько-Подільського району входить 7 областей в межах яких перспективними є наступні види туризму: курортно-лікувальний, культурно-розважальний, діловий, пізнавальний, спортивний; пішохідний, водний, лижний, гірський туризм (Закарпатська обл.), курортно-лікувальний, культурно-розважальний, діловий, пізнавальний, релігійний, навчально-освітній, спортивний; пішохідний, лижний, гірський туризм (Львівська обл.), курортно-лікувальний, пізнавальний; пішохідний, лижний, гірський туризм (Івано-Франківська обл.), курортно-лікувальний, пізнавальний, спортивний; пішохідний, водний, лижний, спелеологічний, гірський туризм (Чернівецька обл.), курортно-лікувальний, пізнавальний, релігійний; пішохідний, водний, спелеологічний туризм (Тернопільська обл.), курортно-лікувальний, культурно-розважальний, пізнавальний, релігійний; пішохідний, водний, спелеологічний, повітроплавальний туризм (Хмельницька обл.), курортно-лікувальний, пізнавальний, релігійний; пішохідний, водний, спелеологічний туризм (Вінницька обл.). Кількість турів та особистостей на території Карпатсько-Подільського району по областях: Вінницька обл. – 4 тури, згадано 8 особистостей, Закарпатська обл. – 2 тури, Івано-Франківська область – 2 тури, Львівська обл. – 5 турів, згадано 5 особистостей, Тернопільська обл. – 3 тури, згадана 1 особистість, Хмельницька обл. – 6 турів, згадано 3 особистості, Чернігівська обл. – 2 тури. Всього у Карпатсько-Подільському районі наявні 24 тури, і згадано 17 особистостей. Викладене вище ґрунтується на матеріалах [1] та віддзеркалюють рис. 1–2.

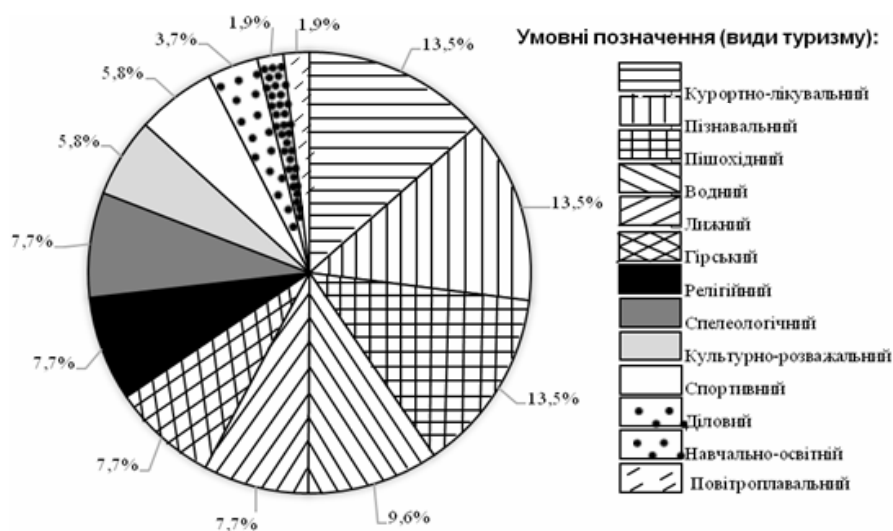

Рис. 1. Види туризму на території Карпатсько-Подільського району України

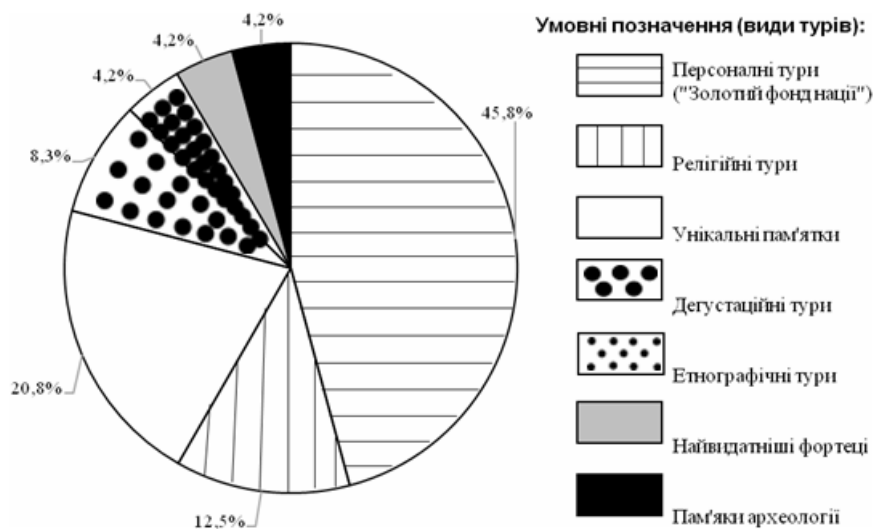

Рис. 2. Види турів на території Карпатсько-Подільського району України

На даний час у світі налічується 1121 об'єкт (2020), що отримали статус об'єктів ЮНЕСКО, які розташовані в 167 країнах світу. За рівнем забезпеченості об'єктами ЮНЕСКО країни розподіляються за наступним ланцюгом: *низький рівень* (до 20 об'єктів) – *середній рівень* (21–40) – *високий рівень* (41 – понад 60), в якому Україна займає першу ланку. На даний час в Україні виділено 7 об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, з них в Карпатсько-Подільському районі знаходяться 5 об'єктів (ансамбль історичного центру Львова, Дуга Струве, букові праліси Карпат, резиденція митрополитів Православної церкви Буковини та Далмації, дерев'яні церкви Карпатського регіону).

Висновки та пропозиції:

- запропоновано діаграми, що віддзеркалюють видову структуру туризму та турів Карпатсько-Подільського ресурсно-рекреаційного району України;
- аналіз перспективного розвитку туризму в розрізі областей Карпатсько-Подільського ресурсно-рекреаційного району виявив пропозиції щодо 24 турів, які пов'язані з 17 видатними особистостями України;
- перспективними в Карпатсько-Подільському ресурсно-рекреаційному районі дестинаціями щодо надання статусу об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО є Кам'янець-Подільський історико-культурний заповідник (м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл.), замок «Паланок» (м. Мукачеве, Закарпатська обл.), замок «Олесько» (Львівська обл.), садиба та мавзолей М. І. Пирогова (м. Вінниця).

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України / О. О. Бейдик. – К. : Альтерпрес, 2011. – 462 с.
2. Бейдик О. О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму / О. О. Бейдик, Н. О. Новосад. – К. : Альтерпрес, 2013. – 572 с.
3. Гетьман В. І. Екотуризм: національні природні парки та біосферні заповідники / В. І. Гетьман. – К. : Талком, 2019. – 143 с.
4. Зінкевич О. Україна: путівник / О. Зінкевич, В. Гула. – К. : Смолоскип, 1995. – 480 с.
5. Івченко А. С. Вся Україна / А. С. Івченко. – К. : ДНВП «Картографія», 2006. – 656 с.

Д. В. Дзюмак – студентка 3 курсу спеціальності «Туризм» Київського національного торговельно-економічного університету;
Р. Р. Мазурець – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Роботу виконано на кафедрі туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

Проаналізовано географію медичного туризму та перспективи його функціонування в Україні, визначено фактори його розвитку та ключові напрями. Проаналізовано обсяги в'їзного та виїзного медичного туризму. Досліджено шляхи покращення сфери медичного туризму в Україні.

Ключові слова: медичний туризм, охорона здоров'я, туристичний бізнес.

Dzyumak D. V., Mazurets R. R. Problems and Prospects of Medical Tourism Development in Ukraine. The geography of medical tourism and prospects of its functioning in Ukraine are analyzed, the factors of its development are the key directions. The volume of inbound and outbound medical tourism is analyzed. The ways of improving the sphere of medical tourism in Ukraine are investigated.

Key words: medical tourism, healthcare, tourism business.

Висока вартість медичних послуг в розвинених країнах стимулює попит на них в Україні, де їх вартість значно нижча. Це в умовах жорсткої конкуренції на туристичному ринку може активізувати і закріпити новий напрям туристичного бізнесу України – медичний туризм.

Під медичним туризмом розуміють практику надання медичних послуг за межами місця постійного проживання, що дозволяє поєднувати відпочинок з отриманням висококваліфікованої медичної допомоги. Часто медичний туризм ототожнюють з оздоровчим. Проте ці поняття не ідентичні [1].

Як і кожен вид туризму, медичний туризм розвивається під впливом різноманітних чинників. У сучасних умовах розвитку людства основними з них є: світові фінансово-економічні кризи, які виникають з певною періодичністю, демографічна структура населення різних країн, інформаційно-інноваційні процеси в світі та епідеміологічна ситуація в різних країнах світу.

Крім того, медичний туризм слід розглядати з позиції реалізації ним економічної функції, адже ця сфера є значним бюджетоутворюючим джерелом не тільки для окремих регіонів, а й суттєвим внеском до бюджету окремих країн [2].

За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров'я, до 2022 року туризм і охорона здоров'я спільно стануть однією з визначальних світових галузей. Світова індустрія медичного туризму в 2012 році акумулювала близько \$ 36 млрд, 2018 р. – \$ 400 млрд, і передбачається, що в 2020 року обсяг ринку зросте до \$ 500 млрд [2].

Медичний туризм – відносно новий напрям в індустрії туризму й охорони здоров'я нашої країни. Вітчизняні агентства з надання послуг медтуризму працюють не більше 4–5 років і пропонують три види послуг у цій сфері: діагностичного,

оздоровчого та власне лікувального характеру. Але, незважаючи на такий короткий час існування цього явища, вже зараз цілком впевнено можна говорити про його перспективність: медтуризм набирає обертів у напрямку з України.

В останні 5 років пацієнти виїжджали за кордон за такими медичними показаннями: лікування дихальних шляхів, шкіри, серця, нирок, печінки, лікування розриву м'язів, обстеження пластичні операції. Крім того, причиною виїзду за кордон можуть бути встановлення діагнозу в складних клінічних випадках; потреба в унікальних технологіях лікування, наприклад, трансплантації органів; високовартісні медичні технології, які поки що відсутні в нашій країні; рідкісні медичні процедури, які не надаються в Україні; необхідність консультації і лікування у висококласного спеціаліста [3].

За статистикою, основні потоки виїзного медичного туризму з України спрямовані в Ізраїль, Туреччину, США, Таїланд, Німеччину, Угорщину, Австрію, Чехію і Словаччину. Проте останнім часом серйозну конкуренцію їм почали складати клініки таких країн як: Індії, Бразилії, Болівії, Коста-Ріки, ПАР [4].

Сьогодні Україна стає перспективним ринком для в'їзного медичного й оздоровчого туризму. Наша країна має репутацію постачальника медичних послуг з хорошим співвідношенням ціна якість. Вартість послуг в українських клініках набагато нижча, ніж у багатьох закордонних. У першу чергу, це стосується послуг стоматології та МРТ-діагностики. Багато туристів цілеспрямовано приїжджають в Україну в пошуках унікальних видів лікування, наприклад стовбуровими клітинами. В останні роки збільшується попит іноземних громадян на послуги в українських репродуктивних клініках.

Отже, основними напрямками медичного туризму в Україні є:

- репродуктивна медицина;
- стоматологія;
- офтальмологія;
- кардіологія;
- естетична медицина та косметологія;
- пластична хірургія;
- санаторно-курортне лікування;
- лікування стовбуровими клітинами, у тому числі можливість використання банку пуповинної крові [5].

З метою лікування в 2019 році Україну відвідали майже 65 тис. медичних туристів. Оскільки середній чек на медичні послуги становить близько 2,5 тис. дол., прибуток України сягає приблизно 162 млн дол. Ще близько 60 млн дол. – дохід від супутніх послуг (проживання в готелях, харчування, екскурсійні послуги для пацієнтів та членів їхніх родин тощо). При цьому кількість туристів, які відвідали Україну з метою оздоровлення, більше ніж удвічі перевищує показники лікувального туризму. Наприклад, тільки курорт Трускавець за 2018 рік прийняв близько 40 тис. іноземців, із яких понад 40 % – гості з Польщі. Безперечно, витрати тільки на оздоровлення – менші, аніж на лікування. Але якщо врахувати весь прибуток держави від лікувального й оздоровчого туризму, то вийде майже 300 млн дол. [5].

На сьогодні туристична політика українського уряду полягає у широкому залученні інвестицій, відкритості до співпраці з закордонними партнерами та прозорості усіх процедур у сфері туристичного бізнесу, що сприяє розвитку і становленню медичного туризму як популярного туристичного напрямку в Україні.

Отже, у сучасних умовах медичний туризм є перспективним напрямом туристичного бізнесу. Україна характеризується наявністю високого потенціалу медичних та оздоровчих послуг за порівняно невисокими цінами. Це відкриває перспективи нашій державі зайняти лідерські позиції у сфері медичного в'їзного туризму.

Розвиток медичного туризму може зробити вагомий внесок у поповнення бюджету країни. Адже практично кожен регіон України володіє значним потенціалом для розвитку медичного туризму .

Регіональний підхід дасть змогу розвивати галузь лікувального й оздоровчого туризму і в невеликих містах та курортах, залучати інвестиції, будувати сучасні центри, відкривати нові робочі місця й утримувати медичні кадри від пошуку альтернативної роботи за кордоном.

Список використаних джерел

1. Коваль О. Медичний туризм: відпочинок чи лікування? Новітні аспекти / О. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourinform.org.ua/medychnyj_turyzmvidpochynokchylivannyanovitniaspekty-2.

2. Малімон В. С. Формування та розвиток регіональних ринків медичного туризму в Україні : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / В. С. Малімон. – Луцьк, 2013. – 20 с.

3. Медицинские и правовые аспекты развития репродуктивной медицины в Украине под призмой медицинского туризма. Редакторская статья // Репродуктивная эндокринология. – 2013. – № 5(13). – С. 118–121.

4. Association of Travel Insurance Intermediaries / Сайт асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.atii.co.uk>.

5. Українська асоціація міжнародного туризму // Сайт УАМТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uamt.com.ua/UA>.

УДК 338.486:711.2(437)

В. О. Патійчук – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
С. А. Саванюк – студентка географічного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ГОЛОВНІ ПРАВОСЛАВНІ РЕЛІГІЙНО-ПАЛОМНИЦЬКІ ЦЕНТРИ УКРАЇНИ

Роботу виконано на кафедрі міжнародних відносин і регіональних студій СНУ ім. Лесі Українки

Досліджено сакральну-ресурсну базу для розвитку й функціонування православного релігійно-паломницького туризму в Україні. Проаналізовано основні релігійно-паломницькі центри країни. Виділено основні проблеми функціонування релігійно-паломницького туризму в Україні.

Ключові слова: сакральні об'єкти, релігійно-паломницький центр, паломництво, Україна.

Patiichuk V. O., Savaniuk S. A. Main Orthodox Religious Pilgrimage Centers of Ukraine. The sacred resource base for the development and functioning of Orthodox religious pilgrimage tourism in Ukraine is investigated. The main religious and pilgrimage centers of the country are analyzed. The main problems of the functioning of religious pilgrimage tourism in Ukraine are highlighted.

Key words: sacred objects, religious-pilgrimage center, pilgrimage, Ukraine.

Актуальність дослідження. Міжнародний туризм дає значні фінансові надходження нашій державі, включаючи такі його галузі як релігійно-паломницький. Адже Україна має достатню сакральну-інфраструктурну базу для його розвитку. На її території сконцентровано багато релігійно-паломницьких центрів регіонального і міжнародного значення для звершення паломництва представниками різних конфесій, насамперед – православними, оскільки наша країна має понад тисячолітню історію хрещення, багато цікавих храмів і монастирів та інших сакральних об'єктів (відомих чудотворних ікон, багато нетлінних мощей угодників Божих, пам'яток церковного мистецтва, цілющих джерел, місць діяльності релігійних діячів і подвижників віри тощо), які можуть викликати паломницький та релігійно-пізнавальний інтерес в іноземних туристів. Це заслуговує наукової уваги й зумовило вибір тематики цієї публікації.

Виклад основного матеріалу. За офіційними даними, частка іноземних туристів у 2019 р. сукупному прибутті іноземців в Україну становила майже 12 %. Що ж стосується релігійно-паломницького туризму, то на його долю припадає близько 4 % від загальних прибуттів іноземних туристів у нашу державу (рис. 1), серед яких майже 30 % становлять хасиди, які приїжджають восени до Умані [8]. За оцінками фахівців, найбільше в Україну приїжджає православних релігійних туристів-паломників із Польщі, Білорусі, Чехії, країн Балтії, Росії та Молдови [7]. Тому керівництву держави доцільно приділити більше уваги розвитку цього виду міжнародного туризму, адже в Україні наявні значні історико-культурні та сакральні-релігійні ресурси для інтенсифікації діяльності релігійно-паломницького туризму, а особливо православного – три Успенські лаври (Киево-Печерська, Почаївська та Святогірська), інші тисячолітні храми й монастирі, всесвітньовідомі святині (чудотворні ікони, мощі святих) тощо [1].

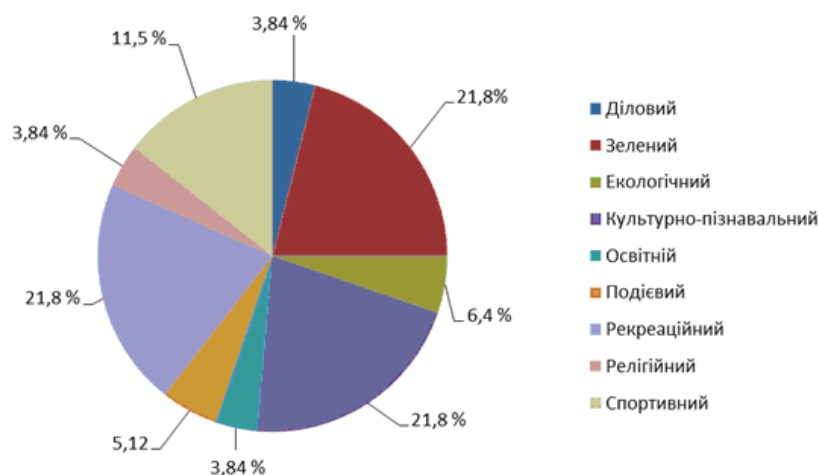

Рис. 1. Структура в'їзного туризму в Україну за галузями в 2019 р. [7]

Релігійно-паломницький центр – це сукупність релігійно-паломницьких об'єктів, що притягують до себе значні потоки паломників [6]. Їх можна класифікувати за

різними критеріями: за спрямованістю, масштабами охоплення території, функціональним призначенням або спеціалізацією, статусом, управлінською ознакою або підпорядкуванням тощо [3]. Релігійно-паломницькі центри можна згрупувати за різними ознаками, наприклад, за числом туристів-відвідувачів у рік, давністю їх створення (походження) або іншими історичними чи культурно-релігійними (мистецько-культурними) аспектами, а також наявністю святинь, що становлять значний паломницький інтерес і притягують до себе потоки вірян і релігійних туристів [3]. У такому контексті важливим чинником для формування релігійно-паломницьких потоків із різних територій країни та закордону є духовно-релігійна та культурно-мистецька значимість сакральних об'єктів [6]. Наприклад, вагомим чинником для розвитку масового паломництва є духовне значення святині (моноконфесійне, міжконфесійне, міжрелігійне тощо), її статус (якого вона походження і часу давності, свого роду «намоленості» та інших релігійно-духовних характеристик – Господська або Богородична, святих угодників чи мучеників тощо), а також вид духовної святині – чудотворні ікони; святі мощі; особисті речі святих; місце Богоявлення, Пресвятої Богородиці чи інших угодників Божих; місця масових зцілень вірян тощо та ін. характеристики, які стимулюють потребу в сакрально-духовному або пізнавально-культурному відвіданні цього сакрального об'єкта [5].

Особливо шануються в православному світі святині, які належать до числа Господських (Храм Гробу Господнього в Ієрусалимі, Віфлеємська Печера – в Ізраїлі; нешвейний хітон Господній – у Грузії; Туринська Плащаниця – в Італії; частки Животворчого Хреста Господнього – в Ієрусалимі та на Святій Горі Афон у Греції; Терновий вінець Господа та цвяхи, якими прибивали Ісуса Христа – у Франції; дари волфів – на Афоні в Греції; пелена Богомладенця – в Австрії тощо) та ін. Богородичних – Пояс Пресвятої Богородиці (на Афоні в Греції); частка ризи Богородиці (у м. Стамбул в Туреччині та в Ієрусалимі); хрест із виноградної лози, який Богородиця подарувала св. рівноап. Ніні (в Грузії); численні нерукотворні або написані св. апостолом Лукою ікони Богородиці, які перебувають в Ієрусалимі (Ізраїль), на Афоні (Греція), Ватикані (Італія), у Росії, Сербії, Болгарії, Румунії, Польщі, Грузії, у тому числі й Україні. Досить шанобливо цінуються серед православних паломників мощі та чудотворні ікони святих апостолів (Свята Земля, Греція, Італія, Кіпр та ін.); святителів Миколая Чудотворця (м. Барі в Італії) та Спиридона (о. Корфу в Греції); пророка Іоанна Хрестителя (на Афоні та у Франції); великомучеників Пантелеймона (Афон у Греції), Георгія (м. Ліда в Ізраїлі), Димитрія (м. Салоніки в Греції); великомучениць Катерини (г. Синай в Єгипті), Анастасії (Греція), Параскеви (Сербія); мучениць Віри, Надії, Любові, Софії (Італія) та інших святих.

Серед всесвітньовідомих православних святинь багато є й на території України, наприклад, великі частки животворящего Хреста Господнього в Києво-Печерській лаврі, Одесі, Чернівцях і Луцьку; частка ризи Господньої з кров'ю Спасителя в жіночому Покровському монастирі м. Києва; кровоточива ікона Спасителя в жіночому монастирі Афонської ікони Богородиці в с. Чоповичі Житомирської області; відбиток стопи Пресвятої Богородиці, з якого витікає цілюща вода в Почаївській лаврі; частки Пояса Пресвятої Богородиці в Іллінському чоловічому монастирі м. Одеси та жіночому монастирі в с. Чоповичі; чудотворні ікони Богородиці всесвітнього та міжнародного православного значення – «Почаївська» (Почаївська лавра), «Зимненська» (Успенський монастир с. Зимно Волинської обл.), «Успенська» та «Києво-братська» (Києво-Печерська лавра), «Призри на смирення» (Введенський чоловічий монастир м. Києва), «Споручниця Грішних» (м. Корець Рівненської області), «Холмська» (м. Луцьк), «Волинська» (музей Національного мистецтва м. Києва), «Скорботна» (Богоявленський жіночий монастир м. Кременець Тернопільської обл.), «Слецька» (Слецький Успенський

жіночий монастир м. Чернігова), «Святогірська» (Святогірська лавра), «Касперівська» (м. Одеса), «Боянська» плачуча (с. Бояни Чернівецької обл.), «Львівська сльозоточива» (м. Львів), «Я є з вами» (Георгіївський жіночий монастир в с. Данівка Чернігівської обл.), «Життєподательниця» (м. Острог Рівненської обл.), «Густинська Ярмаркова» та «Скорботна Прилуцька» (м. Прилуки Чернігівської обл.), «Рождества Богородиці» (Глинська пустинь), «Піщанська» (м. Ізюм), «Молченська» (м. Путивль) та інші святині.

На території нашої країни знаходиться багато мощей святих угодників Божих, наприклад таких, як мощі великомучениці Варвари (Володимирський собор м. Києва), мощі більше ста святих Преподобних отців Києво-Печерських, св. пр. Софії та Анастасії Київських, Єлени Флорівської, Димитри Київської та Олімпіади Арзамаської, пр. Феофіла Христа ради юродивого, свят. Макарія Київського, преп. Звіринецьких святих та інших Київських святих; ліва стопа апостола Андрія Первозданного, св. пр. Кукши Одеського і Гавриїла Афонського (м. Одеса); преподобних отців у горах Дінця прославлених (Святогірська лавра); св. пр. Іова, Амфілохія та Мефодія Почаївських (Почаївська лавра); свят. Феодосія, Філарета та пр. Лаврентія Чернігівських; свят. Луки Кримського сповідника та Гурія Таврійського (м. Сімферополь); свят. Афанасія Лубенського, Мелетія та священномуч. Олександра Харківських; св. преп. Смарагди Ніжинської; св. преп. Феофана Рихловського (м. Короп); свят. Афанасія Полтавського; пр. Алексія Карпаторуського та Іова Угольського (Закарпаття); пр. Європії Херсонської; пр. Пелагії Яблунівської (поблизу м. Прилуки); св. преп. Глинських старців (Глинська Пустинь, с. Соснівка Сумської обл.); пр. Макарія Канівського (м. Черкаси) та інших святих.

Найбільш відвідуваними туристично-релігійними центрами України є Києво-Печерська, Почаївська і Святогірська лаври, Зимненський Успенський монастир, Глинська пустинь та інші монастирі й храми країни, які належать до релігійно-паломницьких центрів світового і міжнародного значення, завдяки наявності великих святинь на їх території (табл. 1). Крім того, рейтинг релігійно-паломницьких центрів України підвищують загальне число відвідувань у рік, а також географія паломництва (особливо іноземних), кількість яких постійно зростає й територіально розширюється.

Що ж стосується надання туристично-паломницьких послуг в Україні, що забезпечують як церковні, так і світські установи, то необхідно змінювати та удосконалювати систему їх реалізації, яка вимагає знання специфіки організації цього виду діяльності [2]. Потрібно також розширювати рекламно-інформаційну діяльність і налагодити підготовку фахівців із цього виду туризму із знанням іноземних мов тощо. Потребує спрощення й система перетину державного кордону України іноземними релігійними туристами, а також гарантування безпеки їх перебування на території нашої держави з боку владних і безпекових структур [4].

Серед основних чинників, які стримують потоки іноземних релігійних туристів в Україну слід указати: високий рівень корупції в країні; підвищений рівень злочинності в державі; військові дії на Сході України; низький рівень туристичного обслуговування іноземних туристів у країні; недостатній рівень розвитку спеціалізованої готельної та інфраструктури закладів харчування в областях України; недостатній рівень розвитку транспортної інфраструктури; катастрофічний стан українських доріг та низька транспортна доступність багатьох релігійно-паломницьких центрів поза м. Києвом; недоступність і низька конкурентоздатність української туристичної рекламно-інформаційної продукції; недостатня увага з боку туристичних організацій країни щодо розвитку релігійного туризму; непрофесійність підготовки для цього виду спеціалізованого туризму наявних кадрів; захоплення храмів і намагання незаконно захопити майно православних монастирів в Україні нещодавно штучно створеною ПЦУ з допомогою минулої влади П. Порошенка та

зацікавлених закордонних структур і багатьма протиправними діями місцевих владних органів тощо.

Таблиця 1

Топ-20 православних релігійно-паломницьких центрів України

№	Назва релігійно-паломницького центра	Місце розташування	Час заснування або створення	Головні святині (об'єкти)	Паломницьке значення
1.	Свято-Успенська Києво-Печерська лавра	м. Київ	XI ст.	чудотворні ікона Богородиці «Успіня», «Печерська», «Києво-Братська» та ін.; мощі св. преп. отців Києво-Печерських	світове
2.	Свято-Успенська Почаївська лавра	м. Почаїв Тернопільської обл.	1240 р.	відбиток Стопи Богородиці з цілющим джерелом, Почаївська чудотворна ікона Богородиці, мощі св. пр. Іова та Амфілохія Почаєвських	світове
3.	Свято-Успенська Святогірська лавра	м. Святогорськ Донецької обл.	XIII ст.	Святогірська ікона Богородиці, мощі св. пр. Іоанна Свято горця та ін. пр. отців у горах Донця прославлених	міжнародне
4.	Зимненський Успенський жіночий монастир	с. Зимне Володимир-Волинського р-ну	1001 р.	Зимненська чудотворна ікона, частки св. мощей	міжнародне
5.	Роздества Богородиці Глинська Пустинь	с. Сосновка Сумської обл.	1648 р.	Глинська ікона Роздества Богородиці, нетлінні мощі пр. Глинських старців	міжнародне
6.	Чернігівський Свято-Троїцький кафедральний собор	м. Чернігів	1695 р.	мощі свят. Феодосія, Філарета та пр. Лаврентія Чернігівських	міжнародне
7.	Харківський Благовіщенський кафедральний собор	м. Харків	1901 р.	мощі свят. Афанасія Лубенського, Олександра і Мелетія Харківських	міжнародне
8.	Успенський Одеський чоловічий монастир	м. Одеса	1824 р.	мощі св. пр. Кукши Одеського	міжнародне
9.	Корецький Троїцький жіночий монастир	м. Корець Рівненської області	1496 р.	Корецька ікона Богородиці «Споручниця грішних»	міжнародне
10.	Троїцький жіночий монастир	м. Сімферополь, АР Крим	2003 р.	мощі свят. Луки Кримського	міжнародне
11.	Покровський жіночий монастир	м. Київ	1889 р.	мощі св. пр. Анастасії та Софії Київських, частки св. мощей ін. святих, частка Ризи Господньої з Його кров'ю	загально-державне

12.	Введенський чоловічий монастир	м. Київ	1901 р.	чудотворна ікона Богородиці «Призри на смирення»; мощі св. пр. Димитри та Олімпіади	загально-державне
13.	Вознесенський Флорівський жіночий монастир	м. Київ	1566 р.	древня церква, копії чудотворних ікон, частки св. мощей	загально-державне
14.	Покровський чоловічий монастир (Голосіївська пустинь)	м. Київ	XVII ст.	мощі св. пр. Алексія Голосіївського, блаж мон. Аліпії, древня чудотворна ікона	загально-державне
15.	Троїцький чоловічий монастир Китаєвська пустинь	м. Київ	XVI ст.	мощі св. пр. Феофіла Київського та пр. Досифеї	загально-державне
16.	Храм св. Михаїла першого митрополита Київського (Афонське подвір'я)	м. Київ	XX ст.	частки мощей і древні чудотворні ікони багатьох святих святих	загально-державне
17.	Чоповицький жіночий монастир	с. Чоповичі Житомирської обл.	кінець XX ст.	часка Пояса Богородиці, чудотворна ікона Кровоточивого Спаса, частки мощей багатьох святих	загально-державне
18.	Усікновенський Лядівський чоловічий монастир	с. Лядова Вінницької обл.	XI ст.	древні фрески, чернеча усипальниця, цілющі джерела пр. Антонія, Іоанна Хрестителя, вмч Параскеви	загально-державне
19.	Преображенський Мгарський чоловічий монастир	м. Мгар Полтавської обл.	1624 р.	копії багатьох чудотворних ікон, частки св. мощей, мощі Новомучеників	загально-державне
20.	Вознесенський чоловічий монастир	с. Банчени Чернівецької обл.	1996 р.	частка Животворчого Хреста Господнього і частки багатьох святих	міжнародне

Висновки. Таким чином, Україна має достатню кількість православних релігійно-паломницьких центрів різної категорії привабливості та духовної значимості для відвідування як внутрідержавними, так й іноземними туристами. Проте наявні проблеми гальмують розвиток цього виду туристичного обслуговування населення й потребує суттєвого удосконалення система його забезпечення, що залежить від багатьох чинників як інфраструктурних, так і функціональних та організаційних тощо.

Список використаних джерел

1. Богословський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://theology.in.ua/ua/bp/theological>.
2. Патийчук В. А. Современные проблемы развития паломнического туризма в Украине / В. А. Патийчук // «Туризм и общественная география: вчера, сегодня, завтра» : Материалы международной научно-практической конференции (г. Гжель, Р.Ф., 15 ноября 2014 г.). – Гжель : ГГХПИ, 2014. – С. 75–87.

3. Патійчук В. О. Класифікація релігійно-паломницьких турів за різноякісними ознаками / В. О. Патійчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – Луцьк : Вежа. – 2015. – № 14 (315). – С. 33–45.

4. Патійчук В. О. Основні проблеми розвитку паломницького туризму в Україні / В. О. Патійчук, А. Ю. Сергійчук // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку», м. Черкаси, 16–17 жовтня 2014 р. – Черкаси : Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького. – 2014 р. – С. 25–33.

5. Патійчук В. О. Україна в системі міжнародного релігійно-паломницького туризму / В. О. Патійчук // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – 2002. – № 1. – С. 223–227.

6. Патійчук В. О. Функціональні особливості організації релігійно-паломницьких турів / В. О. Патійчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – Луцьк : Вежа. – 2015. – № 15 (316). – С. 24–31.

7. Порівняльні дані про релігійне паломництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.risu.org.ua>.

8. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 379.85(477)

М. П. Куницький – доктор історичних наук, доцент, професор кафедри інформаційної діяльності та туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

*Роботу виконано на кафедрі
інформаційної діяльності та туризму
ЛІРоЛ Університету «Україна»*

Розглянуто перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні. Проаналізовано такі перспективні напрями розвитку гастрономічного туризму, як гастрономічні бренди, традиційні продукти харчування, гастрономічні фестивалі, органічне землеробство, етнографічна кухня, концептуальні ресторани, екзотика.

Ключові слова: гастрономічний туризм, кухня, страви, гастрономічний фестиваль, гастрономічний бренд.

Kunysky M. P. Perspective Directions of Gastronomic Tourism Development in Ukraine. Prospects for the development of gastronomic tourism in Ukraine are considered. Such perspective directions of gastronomic tourism development as gastronomic brands, traditional food products, gastronomic festivals, organic agriculture, ethnographic cuisine, conceptual restaurants, exotics are analyzed.

Key words: gastronomic tourism, cuisine, dishes, gastronomic festival, gastronomic brand.

Постановка наукової проблеми та її значення. Протягом останніх років гастрономічний туризм на міжнародному туристичному ринку став досить перспективним видом туристичного бізнесу. Позитивні тенденції у розвитку цього виду туризму з'являються і в Україні. Туристичні організації активніше займаються організацією гастрономічного туризму. Проте рівень розвитку гастрономічного туризму в Україні залишається все ще не на високому рівні.

Результати дослідження. Для розвитку гастрономічного потенціалу регіонів України варто використати європейський і світовий досвід із формування гастрономічного кошика кращої продукції регіонів. Власне, такої мережі поки в Україні не існує, вона є у Франції, де в останні роки гастрономічний туризм стає все більш популярним. А французька гастрономія між тим визнана частиною світової спадщини ЮНЕСКО, і нам дійсно є чому повчитися у цієї країни у збереженні традицій харчування і позиціювання себе на міжнародному ринку гастрономічних турів [3].

Варто виділити такі можливі шляхи розвитку гастрономічного туризму в світі, які можна з успіхом застосувати й для України: розвиток кулінарних туристських ресурсів, характерних для певних регіонів; розвиток напрямів із можливістю отримання численних туристських вражень, включаючи гастрономічний; співпраця між приватними виробниками туристських і гастрономічних послуг; застосування ефективної маркетингової стратегії дестинацій, до якої входять і гастрономічні пропозиції, підвищення інформованості суспільства про даний вид туризму; підвищення самосвідомості населення шляхом просування місцевої харчової культури [2].

В умовах все більшої конкуренції у сфері туризму кожен регіон країни знаходиться в пошуку унікальних продуктів, за допомогою яких можна було б диференціювати себе від інших. Сама по собі місцева кухня вже є тією платформою, яка містить необхідні ресурси, які можуть бути використані в ролі маркетингового інструментарію для залучення клієнтів, просування міст, регіонів або навіть всієї країни.

Аналізуючи перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні, варто об'єднати їх у декілька напрямів: 1) сформовані гастрономічні бренди; 2) традиційні продукти; 3) гастрономічні фестивалі; 4) органічне землеробство; 5) етнографічна кухня; 6) концептуальні ресторани; 7) екзотика [1].

Певні регіони України володіють добре відомими гастрономічними брендами, наприклад, ніжинські огірки, полтавські галушки, львівське пиво та закарпатські сири. Проте, більшість цих брендів, потребують детальних програм розвитку, що включали б декілька етапів просування бренда на національний та міжнародний туристичний ринок. Подальше просування гастрономічних брендів на міжнародний туристичний ринок сприятиме збільшенню попиту на гастрономічні тури в Україну з боку іноземних туристів.

Якісні та смачні місцеві продукти можуть стати візитною карткою регіону або населеного пункту. Україна володіє широкими можливостями для розвитку так званого «продуктового» напряму гастрономічного туризму. Популярним видом діяльності в Україні є картоплярство. «Картопляний» напрямок можна використати у процесі розвитку сільського, етнографічного та фестивального туризму.

Іншим напрямом розвитку гастрономічного туризму може стати м'ясо-молочне і молочне скотарство, адже цей вид діяльності досить поширений на території усіх областей України завдяки існуванню хорошої бази сіножатей та пасовищ. Молочний напрямок варто розвивати в рамках сільського туризму, Wellness-туризму.

Також регіони України відомі давніми традиціями бджільництва. Мед, віск та інші продукти бджільництва можуть стати ресурсною базою для розвитку таких видів туризму як сільський, лікувально-оздоровчий, фестивально-ярмарковий тощо. Варто

залучити до розвитку «медового» напряму великі підприємства та пасічників-аматорів. Особливу увагу слід звернути на можливість відкриття центрів апітерапії.

Винний туризм на сьогодні набув досить широкого поширення, але потребує подальшого розвитку, значних інвестицій і підтримки з боку держави для того, щоб скласти гідну конкуренцію винним дестинаціям Європи. Цікавим напрямом розвитку винного туризму є його поєднання з Wellness-туризмом та створення центрів енотерапії.

Ліси північних областей України та Закарпаття багаті лісовими ягодами (чорниця, малина) та грибами. Ці ресурси можна використати для організації сільського гастрономічного туризму і успішно поєднувати зі спортивним та екологічним.

Експерти туристичної галузі називають подієвий гастрономічний туризм дуже перспективним напрямом, адже зацікавленість до гастрономічних свят з кожним роком зростає. Прикладом цього може служити досвід європейських держав, де кількість відвідувачів гастрономічних фестивалів збільшується щороку на 5–10 %.

В Україні гастрономічні фестивалі носять переважно місцевий характер, тому потребують представлення на міжнародному ринку. Доцільною була б підтримка фестивалів з боку місцевих адміністрацій та підприємств готельно-ресторанної справи.

Екологічно чисте виробництво досить популярний напрямок сучасного гастрономічного туризму. Природнокліматичні ресурси України є хорошою базою для його розвитку. Цей напрямок дає можливість розвивати гастрономічний туризм на базі ресторанів високої кухні, що працюють згідно з концепцією «від ферми до столу». Саме такі заклади переважають у списку найдорожчих ресторанів світу.

Етнографічна кухня, перш за все, потребує уваги з боку науковців, тому що давні кулінарні традиції окремих регіонів країни можуть стати унікальними ресурсами для організації гастрономічних турів. Цей напрям дає змогу знайомити туристів з історією, культурою та звичаями місцевого населення через процес приготування і споживання їжі. Особливий інтерес викликають у туристів традиції релігійних і народних свят, що супроводжуються обрядовістю у їжі та напоях.

Концептуальні ресторани досить креативний напрямок розвитку гастрономічного туризму, що потребує рестораторів-професіоналів, котрі змогли б використати місцевий колорит, історію та традиції регіонів України для створення закладів харчування з оригінальною концепцією. Цей напрям варто розвивати в рамках створення страусиних, перепелиних, козячих, нутрієвих та кролячих ферм. Такий напрям гастротуризму можна поєднувати з сільським туризмом [1].

Отже, перевагу в сфері туризму країна або регіон може підсилити шляхом впровадження інноваційної політики створення специфічних туристичних продуктів, забезпеченням ефективної спеціалізації в міжнародному туризмі та ефективною ціновою політикою в окремі сезони, формуванням унікального туристичного продукту.

Список використаних джерел

1. Стрельникова М. А. Гастрономический туризм: основные тенденции и перспективы / М. А. Стрельникова // Географія та туризм: наук. зб. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Альтерпрес, 2013. – Вип. 23. – С. 134–139.

2. Ткаченко Т. І. Світові тенденції розвитку туризму / Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2004. – № 6. – С. 83–89.

3. UNWTO. Glossary of tourism terms [Electronic resource]. – Access regime : <http://statistics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/glossaryterms.pdf>.

І. В. Ратушнюк – студентка 3 курсу спеціальності «Туризм» Київського національного торговельно-економічного університету;
Р. Р. Мазурець – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Роботу виконано на кафедрі туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

Розглянуто сутність подієвого туризму та визначено основні напрями його розвитку. Охарактеризовано поняття івент і визначено його особливості. Окреслено перспективні шляхи організації та розвитку подієвого туризму в країні.

Ключові слова: подієвий туризм, івент заходи, event.

Ratushnyuk I. W., Mazurets R. R. Ways of Improving Event Tourism in Ukraine. The essence of event tourism is considered and the main directions of its development are determined. The concept of event is described and its features are defined. The perspective ways of organization and development of event tourism in the country are outlined.

Keywords: event tourism, events, event.

Одним із перспективних напрямів розвитку туристичного бізнесу країни, за оцінками Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), є подієвий або ж івент (event) туризм. Подієвий туризм – молодий і надзвичайно цікавий напрям. Його продукт – унікальні тури, які поєднують в собі традиційний відпочинок та участь у видовищних заходах планети або всередині країни. Вони поступово набувають популярності серед різних груп мандрівників[3, с. 1]. Основою для організації подієвих турів є івент.

Івент (від англ. «Event» – подія) – розважальна або рекламна вистава, здійснювана на театральній сцені, кіно- або телеекрані, на спортивній або цирковій арені з використанням різного роду сюжетних ходів, образотворчих прийомів, світлової техніки, комп'ютерної графіки, і т. п. Поняття івент включає в себе подію, захід, церемонію та шоу. Також його можна розглядати як заплановано соціально-суспільну подію (захід), що відбувається в певний час, із певною метою та має певний резонанс для суспільства [4, с. 5–6].

Поняттю event властиві такі характеристики:

- івент сприймається як виняткова подія;
- позитивне сприйняття івент спонукає відвідувачів до активності;
- запорука успіху івенту - ретельна організація та сплановане інсценування.

Особливостями ж заходів є:

- результат зусиль є сам захід і його не можна перенести або виправити;
- результат проведення заходу є унікальним;
- на скільки успішно пройде захід залежить від суб'єктивного сприйняття відвідувачів;

– результат неможливо зберегти незмінним або «залишити на запас». Він повністю знецінюється, якщо учасників занадто мало;

– порівняно з результатом підготовка набагато масштабніша як за витратами часу, так і за витратами коштів [4, с. 6–7].

Також варто зазначити, що івенти – це не лише розваги, а й ділові та навчальні зустрічі, які мають різні технічні можливості й різний бюджет. Привабливість івентів полягає в тому, що вони завжди різні та ніколи не повторюються. Кожен івент створюється з певною метою і те, що колись було сферою індивідуальної або суспільної ініціативи, стало сферою професіоналів і підприємців туристичного бізнесу.

У туристичному бізнесі лише з 2002 р. його суб'єкти почали пропонувати послуги з організації подієвих поїздок. Збільшення в'їзного туризму в Україні у зв'язку з подіями не є систематичним і пов'язано з такими подіями як Євробачення. Більшість подій в Україні – місцевого й регіонального масштабу, що не надто приваблює навіть українських туристів і не сприяє розвитку в'їзного туризму [5, с. 124–125].

Розвитку подієвого туризму загалом сприяє геополітичне розташування України, етнічний склад населення, багатство народної культури, особливості традицій й обрядовості, тому безумовно перспективним є проведення етнофестивалів або інших заходів, що становлять національну культуру [3, с. 4].

Зважаючи на вище згадане, можна виділити такі напрями покращення подієвого туризму в Україні:

1. Підвищення зацікавленості у розвитку подієвого туризму влади невеликих міст, що розташовані недалеко від столиці, або обласних центрів (де наявні аеропорти та вокзали, налагоджені комунікації, є можливість прийняти велику кількість гостей тощо). Оскільки розвиток подієвого туризму сприяв би створенню робочих місць та залученню коштів до місцевих бюджетів [1, с. 4].

2. Здійснення детального аналізу подієвих заходів у різних населених пунктах України та пересортування їх за інтересом для туристів. Для активізації вивчення їх з точки зору пропозицій на туристичному ринку.

3. Впровадження нових напрямків івент заходів.

4. Розробка та впровадження відповідної державної політики та залучення інвестицій у сферу подієвого туризму, враховуючи закордонний досвід.

5. Залучення відомих людей до вистав, ярмарок, фестивалів, концертів тощо, що може слугувати як маркетинговий хід.

6. Розвиток й розширення мережі готельних закладів.

7. Поліпшення туристичного іміджу міст.

8. Просування українських брендів, колективних брендів (продуктових груп) шляхом використання інструментів івент маркетингу. На даний момент в Україні існують значні перспективи розвитку ринку івент-послуг як інструменту просування національних брендів, що позитивно вплине на економіку держави в цілому [2].

9. Підтримка з боку держави туристичних підприємств, що розробляють туристичні продукти на основі подієвого туризму [5, с.124–128].

Отже, особливий інтерес на сьогодні представляє унікальний вид туризму – подієвий. Для суспільства розвиток подієвого туризму є дуже важливим, оскільки реалізуються важливі для соціуму функції: економічна, пізнавальна, рекреаційна та розважальна. Підсумовуючи все вище зазначене, можна зробити наступні висновки про те, що багато факторів сприяє розвитку подієвого туризму в Україні, на які варто звернути увагу. Якщо Україні вдасться покращити розвиток подієвого туризму то економічна ситуація в країні суттєво покращиться. Також очікується збільшення туристичних потоків за рахунок в'їзного туризму.

Список використаних джерел

1. Паньків Н. Є. Сучасний стан та перспективи розвитку подієвого туризму в Україні на прикладі розробленого івент-туру «Відкрий для себе Покуття» /

Н. Є. Паньків, В. Р. Мороз // Науковий вісник НЛТУ України. – 2018. – Т. 28, № 5. – С. 78–82. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvnlntu_2018_28%285%29__19.pdf.

2. Гармідер Л. Д. Подієвий маркетинг як інструмент просування національних брендів товарів і послуг / Л. Д. Гармідер, А. В. Орлова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3079>.

3. Радіонова О. М. Івент-Технології / О. М. Радіонова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетові, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eprints.kname.edu.ua/41258/1/2014%20167Л%20печ%20КЛ%20%20Івент%20технолог..pdf>.

4. Пасмуров А. Как эффективно подготовит и провести конференцию, семинар, выставку / А. Пасмуров. – СПб. : Питер, 2006. – С. 25–49.

5. Тищенко П. В. Теоретичні аспекти та розвиток подієвого туризму регіону // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. Серія: Економіка. – Спецвипуск 33. – Ч. 4. – С. 124–128.

УДК 338.483

О. М. Громик – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

ВОДНІ ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ПРИП'ЯТЬ–СТОХІД»

Роботу виконано на кафедрі туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Обґрунтовано передумови формування мережі водних туристичних маршрутів Національного природного парку «Прип'ять–Стохід». Подано аналіз і характеристику водних туристичних маршрутів парку.

Ключові слова: національний природний парк, водні туристичні маршрути, озера, туристична діяльність.

Hromyk O. M. Water Tourist Routes of the National Natural Park «Prip'yat'-Stokhid».

Grounded preconditions of forming of network of water tourist routes of the National natural park «Prip'yat'-Stokhid». The analysis and characteristics of water tourist routes of the park are given.

Key words: National Natural Park, water tourist routes, lakes, tourist activity.

Основою для розвитку рекреаційної діяльності слугують рекреаційні ресурси, що включають місцевості зі сприятливим кліматом, мальовничими ландшафтами, узбережжями водойм, лісами, джерелами мінеральних вод і родовищами мінеральних грязей [5]. До найбільш масових видів рекреаційних занять відносять: купання, рибальство (з судна, з берега), відпочинок на судах, воднолижний спорт, туризм, підводне полювання. Різноманітність водних видів відпочинку вимагає диференційованого підходу до вирішення питань рекреаційного водовикористання як для різноманітних водних об'єктів (річка, озеро,) так і в межах кожного досить великого водного об'єкта [2–4].

Волинська область має сприятливі природні умови та значні туристичні рекреаційні ресурси. Важливе місце у формуванні рекреаційно-туристичної діяльності займають озера. У Волинській області основна маса туристично-рекреаційних центрів сформована на базі озерно-річкових систем [1]. Область має найбільшу кількість озер (267), загальною площею 13065,61 га.

Національний природний парк «Прип'ять–Стохід» є одним із найунікальніших природних комплексів не лише України, але й усієї Східної Європи. Парк створений у 2007 р. з метою збереження, відтворення та раціонального використання типових та унікальних природних комплексів Волинського Полісся, що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення на території Любешівського району Волинської області. Площа земель НПП «Прип'ять–Стохід» становить 39315,5 га [9]. Територія парку має дуже великий туристично-рекреаційний потенціал для розвитку туристичної діяльності, на організацію якої безпосередній вплив мають природні рекреаційні ресурси [7].

Загальна площа всіх водних об'єктів парку включно із річками, струмками, системами каналів та водоймами становить 2164,79 га, або 5,52 % загальної площі. На території парку протікають чотири річки, довжина яких у межах парку становить: Прип'ять – 77 км, Стохід – 28 км, Цир і Бистриця – по 8 км [9]. Найголовніші серед них – Прип'ять і Стохід, вздовж яких можна спостерігати найбільш мальовничі краєвиди. Остання має дуже влучну назву, що визначає її повністю – «річка сто ходів». Характерною особливістю цих річок є наявність десятків рукавів, русел, затонів, стариць, серед яких безліч заболочених та піщаних островів. Вагоме місце в природних водоймах парку займають озера: Біле, Люб'язь, Рогізне, Добре, Бережновільське із загальною площею водного дзеркала 1083 га [9]. Дно водойм укрите піщаними, піщано-мулистими відкладами, вода чиста, прозора, колір визначається переважанням торфово-болотних ґрунтів. Береги річок та озер тут заболочені, що іноді унеможливує купання в цих водоймах.

Водний фонд, або площа зайнята водою сягає 6 %, щільність гідрографічної мережі – 2,56 км/км², болота – 43 %, чагарники – 16 %. Частина території парку (заплати річок Прип'яті та Стоходу) належить до водно-болотних угідь міжнародного значення [6; 9].

Туристична мандрівка територією національного природного парку «Прип'ять–Стохід» – найкращий спосіб відпочити. Під час туристичного походу можна побачити більше 200 видів птахів, 50 видів тварин. Для опису водних маршрутів використані матеріали працівників національного парку «Прип'ять–Стохід». Одноденні та дводенні подорожі на байдарках описані у табл. 1.

Водні маршрути проходять уздовж річок Прип'ять, Стохід. Засобами пересування слугують мотокатери та байдарки. У парку є відповідне технічне спорядження для проходження водних маршрутів. Велика кількість русел, затонів і стариць, з одного боку, приваблює рекреантів, з іншого – створює небезпеку заблукати. Тому при проходженні водних маршрутів на території НПП «Прип'ять–Стохід» рекреантів повинен супроводжувати фахівець парку.

Водні туристичні маршрути на цій території є домінуючими, що визначається особливостями природних умов парку, зокрема розгалуженою гідрографічною мережею [6; 8]. Цікавими є подорожі на моточовнах. Адже вони дають змогу за короткий час та із комфортом найбільш повно познайомити із унікальними об'єктами даного регіону. Одноденні водні подорожі на моточовнах описані у таблиці.

Кліматичні особливості засвідчують про сприятливі погодні умови для літніх і зимових видів рекреації та туризму. Наявні поверхневі води парку також сприяють організації туристично-рекреаційної діяльності, зокрема розвитку водного, спортивно-оздоровчого туризму, рибальства тощо. Озера й річкова мережа є візиткою парку.

Водні туристичні маршрути Національного природного парку «Прип'ять–Стохід»*

Тип маршруту	Назва маршруту	Характеристика
1	2	3
Водні	Маршрут № 1	Правим руслом р. Стохід. Протяжність 28 км. смт Любешів – ур. Попівка – с. Бучин – с. Сваловичі
	Маршрут № 2	Річкою Прип'ять. Протяжність 17 км. с. Люб'язь – оз. Люб'язь – с. Хоцунь – ур. Муравина – с. Сваловичі
	Маршрут № 3	р. Цир – р. Прип'ять. Протяжність близько 23 км. р. Цир біля с. Цир – р. Прип'ять – оз. Люб'язь
	Маршрут № 4	р. Прип'ять. Протяжність близько 14 км. с. Люб'язь – оз. Люб'язь – р. Прип'ять – ліве русло р. Прип'ять – ур. Сіжин – праве русло р. Прип'ять – р. Прип'ять – оз. Люб'язь
	Маршрут № 5	Протяжність близько 22 км. смт Любешів – ліве русло р. Прип'ять – р. Бистриця – р. Прип'ять оз. Люб'язь
	«Чарівний світ Полісся»	Протяжність становить 46 км. Бере початок біля Любешівського парку, далі проходить руслом р. Стохід, до впадіння в р. Прип'ять, а потім річкою Прип'ять до берега оз. Люб'язь. Зупинки, заплановані в межах маршруту, дадуть змогу побачити всю привабливість Волинського Полісся. Цей маршрут має на шляху природні перешкоди та небезпечні ділянки. Наприклад, на ділянці маршруту смт Любешів – ур. Попівка є велика кількість русел, береги порослі травою і очеретом; від ур. Попівка до с. Бучина ділянка маршруту характеризується звивистим та вузьким руслом, подекуди завширшки 1,5–2 м, є місця з поваленими деревами. Можливе проходження на байдарках (2 дні) або моточовнах (1 день)
«Прип'ятські мандри»	Загальна довжина 74 км; час проходження – 3 дні. Строки проведення: з 10 червня по 30 жовтня. Нитка маршруту: проходить по річці Прип'ять; початок поблизу с. Щитинь (границя НПП «Прип'ять–Стохід», місце де в р. Прип'ять впадає р. Турія) – с. Почапи (Вижівський водозабір) с. Невір – с. Ветли (рекреаційний пункт «Забріддя») – рекреаційний пункт «Дубок» (3 км від с. Люботинь) – озеро Люб'язь (с. Люб'язь) – с. Хоцунь – ур. Муравина – с. Сваловичі. Засоби проходження: байдарки. Мета подорожі: науковий, туристичний, розважальний, ознайомлення з краєзнавчою та історико-культурною цінністю Полісся	
Дводенні водні подорожі на байдарках	Маршрут № 1	р. Прип'ять. Протяжність 30 км. с. Ветли – ур. Дубок (с. Люботин) – ночівля – с. Люб'язь

	<i>Маршрут № 2</i>	р. Прип'ять. Протяжність близько 40 км. р. Цир (біля с. Цир) – р. Прип'ять – оз. Люб'язь – с. Люб'язь ночівля – с. Люб'язь – оз. Люб'язь – с. Хоцунь – ур. Муравина – с. Сваловичі
	<i>Маршрут № 3</i>	р. Стохід. Протяжність близько 46 км. с. Седлище – с. Любешівська Воля – с. Заріка – ночівля – смт Любешів – ур. Попівка – с. Бучин – с. Сваловичі
	<i>Маршрут № 4</i>	Каскад озер. с. Щитинь або с. Невір – с. Почапи – оз. Святе – Ночівля – оз. Волянське – оз. Біле
	<i>Маршрут № 5</i>	с. Люб'язь – оз. Люб'язь – с. Хоцунь – ур. Муравина – с. Сваловичі або смт Любешів – ур. Попівка – с. Бучин – с. Сваловичі – ночівля – бункери I світової війни – с. Млин – оз. Нобель
	<i>Маршрут № 6</i>	Стохід–Припять. Протяжність 46 км. смт Любешів – ур. Попівка – с. Бучин – с. Сваловичі – ночівля – (2 день 17 км проти течії річки) ур. Муравина – с. Хоцунь – оз. Люб'язь – с. Люб'язь
<i>Односторонні водні подорожі на моточовнах</i>	<i>Маршрут № 1</i>	Стохід–Припять. Протяжність 46 км. смт Любешів – ур. Попівка – с. Бучин – с. Сваловичі – ур. Муравина – с. Хоцунь – с. Люб'язь
	<i>Маршрут № 2</i>	Каскад озер. с. Невір – с. Почапи – оз. Святе – оз. Волянське – оз. Біле
	<i>Маршрут № 3</i>	с. Нобель – с. Млин – бункери I світової війни (біля с. Млин) – с. Млин – с. Нобель
	<i>Маршрут № 4</i>	с. Люб'язь – с. Хоцунь – ур. Муравина – с. Сваловичі – с. Млин – оз. Нобель ночівля – назад у зворотньому напрямі

* Укладено на основі [9].

Екологічний маршрут «Прип'ятські мандри» дає змогу ознайомитись з побутом поліської глибинки. Цікавим на маршруті є надзвичайно різноманітний світ птахів (більше 2580 видів), осередком мешкання яких є заплава річки Прип'ять. Рослинний світ є добре збереженим. Більша частина даного маршруту проходить поміж «очеретяних джунглів», серед яких течуть десятки русел швидкоплинної річки Прип'ять. Зустрічаються піщані дюни, острови на яким можна зійти і відвідати мальовничі ландшафти відокремлені болотистими плесами. Туристичний маршрут триває три дні.

Туристична подорож за [9] триває 7 днів:

1 день. Канал Вижівка поблизу смт. Ратно – с. Комарово – с. Якушев – ур. Берестя (16 км).

2 день. ур. Берестя – с. Річиця – с. Щедрогір – с. Цитинь (21 км).

3 день. с. Щитинь – вижівський водозабір – с. Невір – с. Ветли (27 км).

4 день. Для туристів пропонується подорож на вибір: кінна або автомобільна подорож до оз. Біле, або останній день мандрівки проходить за маршрутом: с. Сваловичі – с. Млин – оз. Засвітське – с. Сваловичі.

5 день. с. Ветли – ур. Дубок – с. Люб'язь (30 км).

6 день. с. Люб'язь – с. Хоцунь – ур. Муравина – с. Сваловичі (18 км).

7 день. оглядова екскурсія по с. Сваловичі.

Туристичний маршрут «Чарівний світ Полісся» проходить річкою Стохід та дає можливість доторкнутися до дикої природи. Подорож починається в селищі Любешів, що дає можливість з багатою історією краю. Цікавою зупинкою на

маршруті є с. Бучин. Де можна відвідати святиню – Бучинську церкву. По маршруту проходить траса міжнародних змагань з екстремального водного туризму «Поліська регата».

Отже, багаті туристично-рекреаційні ресурси Національного природного парку «Прип'ять–Стохід» є визначальними для організації туризму. Озерні комплекси придатні для розвитку водних туристичних маршрутів. Слабке та неудоконалене інфраструктурне забезпечення сповільнюють зростання туристичних потоків. Мережа водних туристичних маршрутів потребує значного вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Горун Т. А. Екологічний туризм та перспективи його розвитку на території Шацького національного природного парку / Т. А. Горун // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2009. – № 1 : Геогр. науки. – С. 221–224.

2. Громик О. М. Дослідження водних туристичних маршрутів Шацького національного природного парку / О. М. Громик // Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет- конференції (м. Луцьк, 15–16 травня 2019 р.). – Луцьк : Терен, 2019. – С. 21–25.

3. Громик О. М. Рекреаційні ресурси Волині / О. М. Громик // Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., [м. Луцьк, 26–27 трав. 2016 р.] / [упоряд.: О. А. Бундак, Т. Й. Жалко, Н. Г. Конон та ін.]. – Луцьк, 2016. – С. 168–169.

4. Громик О. М. Туристично-рекреаційний потенціал Волинської області / О. М. Громик // Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Луцьк, 15–16 трав. 2018 р.). – Луцьк : 2018. – С. 34–36.

5. Каліновський Д. І. Оцінка рекреаційної придатності озер Волинською області за морфометричними параметрами / Д. І. Каліновський // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Географічні науки. – 2011. – № 9. – С. 138–143.

6. Міщенко О. В. Туристичні маршрути національних природних парків Волинської області / О. В. Міщенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – 2014. – № 2. – С. 106–111.

7. Туристичне краєзнавство Волинської області : підручник / О. О. Вісин, О. М. Громик, Ю. Є. Дащук, Б. І. Колісник, М. І. Лепкий, Л. Ю. Матвійчик ; за ред. проф. Матвійчук Л. Ю., доц. Лепкого М. І. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2019. – 228 с.

8. Черчик Л. М. Рекреаційна цінність території Національного природного парку «Прип'ять–Стохід» / Л. М. Черчик, О. В. Міщенко // Природа Західного Полісся та прилеглих територій : зб. наук. пр. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки [редкол. : Ф. В. Зузок та ін.]. – Луцьк, 2012. – № 9. – С. 129–134.

9. Національний природний парк «Прип'ять–Стохід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pripyat-stohid.com.ua>.

І. В. Єрко – кандидат географічних наук, доцент, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;

Н. В. Чир – кандидат географічних наук, доцент, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Р. Є. Качаровський – інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В ІНДУСТРІЇ РОЗВАГ І ВІДПОЧИНКУ МІСТА ЛУЦЬКА

Роботу виконано на кафедрі туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Досліджено фестивальні заходи міста Луцька. Охарактеризовано фестивальні заходи міста за функціональним призначенням, а саме: мистецькі (музичні, пісенні, театральні, анімаційні, літературні тощо), творчі, гастрономічні, туристичні, комплексні, музейні, автомобільні та повітряні, спортивні.

Ключові слова: фестивальний туризм, фестивальні заходи, індустрія розваг і відпочинку.

Ierko I., Chir N., Kacharovsky R. Festival Tourism in the Entertainment and Leisure Industry of Lutsk City. The festival events of the city of Lutsk were investigated. The city's functional events are characterized by artistic purpose (artistic, musical, song, theatrical, animated, literary, etc.), creative, gastronomic, tourist, complex, museum, automobile and air, sports.

Key words: festival tourism, festival events, entertainment and recreation industry.

Важливим для розвитку туристично-рекреаційного комплексу міста є розвиток фестивального туризму. Луцьк як важливий туристичний центр України поступово стає однією з найбільших фестивальних столиць Західної України. Велика різноманітність проведених фестивальних заходів дозволяє задовольнити найвибагливіші смаки потенційних туристів з різних країн ближнього та дальнього зарубіжжя.

У 2019 році у місті було проведено 47 фестивальних заходів, що загалом охопили 189 календарних днів. Найбільше їх припадає на літній сезон – 16 заходів (34 %), коли тепла погода дозволяє містянам відпочивати, тим паче, що саме влітку святкується День незалежності України; весняний період з його великою кількістю дійств і проведенням Дня Європи, вміщає в себе 12 заходів або 25,5 % і посідає друге місце. На осінній період припадає 11 заходів або 23,4 %, що зумовлено проведенням Дня міста та ряду обрядових дійств. Незважаючи на прохолодну погоду, взимку (за винятком лютого) проводилось вісім заходів або 17,1 %, приурочених до Новорічних та Різдвяних свят [1].

Фестивальні заходи, що проводяться в Луцьку, є досить різноманітними за своїм функціональним призначенням – мистецькі (музичні, пісенні, театральні, анімаційні, літературні тощо), творчі, гастрономічні, туристичні, комплексні, музейні, автомобільні та повітряні, спортивні. Головний акцент робиться на проведенні

мистецьких заходів, їх за 2019 рік налічується 24 або 51,0 % від усіх, а саме: «Вулиця Різдвяних янголів», «З Різдвом Христовим», «Різдво у Луцьку», «Різдвяні піснеспіви», «Різдвяні зірочки-2019», «Щедрик», «Збирайся родочку, на колодочку», «Великдень у Луцьку», «Луцьк – центр Європи» та Обласний фестиваль-конкурс народного танцю та духової музики, «Волинська княжна», «Ніч у Луцькому замку», «Брейкінг вест 2019», «Бандерштат», «Кобзарське віче», «Стародавній Лучеськ. Доблесть віків», «Лісова пісня» у Луцьку, «Art Jazz Cooperation», «Саміт у Луцьку», «Мандрівний вішак», «Задзеркалля», «Стравінський та Україна», «Оберіг», «Фронтера», театралізоване свято засвічення головної новорічної ялинки Луцька. Друге місце посідають комплексні, що поєднують в собі кілька видів фестивалів без чітко визначеної спрямованості, де кожен окремо взятий елемент посилює інші, таких налічуємо сім: заходи з нагоди Дня Європи, науково-практична конференція «Любартівські читання», присвячена відзначенню 590 річниці з'їзду у Луцьку європейських монархів, заходи з нагоди Дня незалежності України, інтеркультурний фестиваль «Палітра культур», «Князівський бенкет», Міжнародна наукова конференція за участі дослідників з Білорусі, Литви, Польщі та України, заходи з нагоди Дня міста. Одночасно було проведено по три творчих заходи: «Великодня майстерня», «Весняна вулиця», «Різдвяна майстерня»; гастрономічних: «Lutsk Food Fest» (весною та осінню), фестиваль пива і м'яса; автомобільних та повітряних: «Аеросфера. Карнавал повітряних куль», «BELSHINA DRAG-RACING PRO COMPETITIONS OF UKRAINE» (червень і серпень); спортивних: Памп Трек. Відкритий чемпіонат Волині 2019, велосипедні змагання «Швидконіг 2019», командний чемпіонат Європи з багатоборства в Суперлізі; по двоє туристичних: відкриття у Луцьку туристичного сезону 2019, туристичний форум «Lutsk Quality Tourism Forum» Якість гідна королів; музейних: «Музейний туристичний ресурс – 2019», «Ніч музеїв – 2019» [1].

Проведені фестивальні заходи дозволяють розкрити багату духовну культуру древнього Лучеська. Великою є вага майстрів народних художніх промислів під час проведення творчих фестивалів «Великодня майстерня», «Весняна вулиця», «Різдвяна майстерня», де поєднані майстер-класи у різних видах ужиткового мистецтва з продажем сувенірної продукції. Гастрономічні дозволяють ширше познайомити як із багатю кухнею Волині, так і спробувати страви різних народів світу.

Туристичні заходи зосереджують свою увагу на удосконаленні сучасної туристичної галузі міста. Музейні дозволяють туристам познайомитися з найбільш визначними музейними установами міста, вивчити їх специфіку та наявні виставкові експозиції. Окреме місце займають фестивалі, що сприяють культурно-спортивному відпочинку людей проявляють їхнє хобі – спортивні, автомобільні та повітряні.

Ряд фестивалів проводяться самостійно, а не під егідою Луцької міської ради («Свято морозива», «Свято пива», «Свято сала», «День тата» тощо). Вони також дозволяють істотно розширити специфіку святкування та зацікавити туристів новими напрямками відпочинку.

Для подальшого розвитку фестивального туризму в індустрії розваг і відпочинку міста Луцька слід розглянути можливість розширення різноманітності фестивалів, збільшення тематичних заходів, забезпечення поєднання кількох видів фестивалів із залученням більшої кількості іноземних партнерів, зокрема міст-побратимів. Все це позитивно сприятиме покращенню фестивальної діяльності у місті Луцьку.

Список використаних джерел

1. Департамент культури Луцької міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://culture-lutsk.org.ua>.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 338.48(477)

К. Є. Корнєєва – студентка 3 курсу спеціальності «Туризм» Київського національного торговельно-економічного університету;

Р. Р. Мазурець – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ МЕТОД ЗБУТУ В ТУРИЗМІ

Роботу виконано на кафедрі туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

Досліджено організацію збуту туристичних послуг через мережу Інтернет на сучасному етапі розвитку електронного туropolерейтингу. Визначено актуальність використання інформаційних технологій у туристичній діяльності. Запропоновано шляхи покращення та вдосконалення організації збуту послуг через використання цифрових технологій.

Ключові слова: туризм, канали збуту туристичного продукту, електронна комерція.

Kornieieva K. E., Mazurets R. R. E-commerce as a Priority Method of Sales in Tourism. Investigated the organization of sale of tourist services via the Internet at the current stage of development of electronic touring. The relevance of the use of information technologies in tourism is determined. The ways of improvement of the organization of sale services through the latest technologies are offered.

Key words: tourism, marketing channels of tourist product, e-commerce.

Туристичний бізнес – один із перших видів діяльності, активно представлених у мережі Інтернет. Першим зареєстрованим у мережі Інтернет туристичним сайтом було представництво американського туроператора «US Travel», яке розпочало свою діяльність в 1989 р.

Інтернет-комерція (бізнес в мережі Інтернет) – комерційна діяльність, яка здійснюється за допомогою Інтернету. Онлайн-бізнес може ґрунтуватися або на наданні певного туристичного продукту за допомогою Інтернету або на отриманні оплати електронними грошима, або третім способом, що поєднує два попередніх [1].

Туристичний продукт – це комплекс різних послуг, тобто тур і турфірма-реалізатор є лише однією з ланок великого ланцюга партнерів з організації комплексного сервісного забезпечення туру та його просування. Швидкість інформації, оперативний зв'язок між ними набувають першочергового значення [2].

Реалізація туристичного продукту в сучасному світі найактивніше відбувається шляхом електронного продажу, який має ряд переваг, що визначають потенціал його подальшого розвитку і поширення в практиці обслуговування в туристичному бізнесі:

– необмежений обсяг інформації, що дозволяє представити туристичну фірму з точки зору її проєктів, подати фото та інші наочні матеріали, які можуть бути оперативно доступними для потенційних клієнтів і для партнерів по бізнесу;

- інформація може супроводжуватися прайс-листом, який має необмежену кількість позицій;
- широта охоплення аудиторії. Інформація доступна всім особам та організаціям, які мають вихід в Інтернет в масштабі всієї планети;
- цілодобовий доступ;
- можливість оперативного оновлення інформації, що особливо важливо з огляду на динамічність змін попиту та економічні можливості пропозиції його задовольнити (зміни цін, промоушн акції, системи знижок, впровадження нових привілеїв, програм ринкових альянсів тощо);
- інтерактивний режим. Споживач сам може переглянути перелік послуг, які пропонуються і одразу направити в туристичну фірму електронний лист із замовленням;
- повна статистика звернень після встановлення лічильника відвідувань сайту. Можна визначити кількість звернень до джерела інформації, визначити показники відповідності пропозиції запитам потенційного попиту, обсяги реального попиту тощо.

Інформаційна система туроперейтингу доволі розгалужена, що дає їй перспективи для розширення збутової мережі. Ця система включає в себе такі складові: пошукові системи (пошукові сайти), професійні сайти для турбізнесу, віртуальні агентства, сайти з бронювання та резервування, онлайн-сервіси на сайті туроператорів, хости та банери, IT-технології для туроперейтингу (GDS, ADS, BSP, CRS) та електронні каталоги [3].

Електронні каталоги з туризму та готельного бізнесу активно випускаються і використовуються за кордоном. Серед них найбільш відомі наступні: Hotel Guide, Flight Guide, Cruise Ferry Guide, HRS, Business Travel Planner, Air Travel Planner і інші, а також CD-диски з окремих DESTИНАЦІЙ. Електронні каталоги зазвичай оновлюються щомісяця, і на них можна оформити підписку. Крім того, багато каталогів мають Інтернет-варіант, який підтримує функції бронювання авіаквитків і місць в готелях [4].

Зв'язуюча ланка у системі розподілу туристичних послуг представлена електронними системами бронювання та продажу туристичних послуг, інформаційне забезпечення яких забезпечують такі глобальні системи, як:

- Global Consolidating System (GCS) об'єднує ряд ланцюгів електронної комерції за логістичними принципами та акумулює процеси збуту за допомогою інтернет-продажів, прямого збуту, альтернативних каналів та методів збуту з використанням GDS, ADS, CRS, BSP;

- Alternative Distribution System (ADS), яка представлена такими порталами, як booking.com, expedia.com, hotel.de, hotels.com, lastminute.com, ORBITZ, що дають можливість бронювати туристичні послуги як агентам-посередникам, так і кінцевим споживачам;

- Central Reservation System (CRS), яка призначена для завантаження інформації про послуги готелів (авіакомпаній, туроператорів та ін.) в усі існуючі електронні канали продажу з метою підвищення ефективності прямих online-продажів із сайту підприємства;

- Business Service Provider (BSP), яка являє собою контекстну програму «бізнес для бізнесу» як сукупність програмних продуктів, об'єднаних характеристиками і можливостями систем управління мультимедійними документами і систем управління процесами діловодства для зменшення надмірності у традиційному документообігу і підвищення ефективності адміністративної роботи, які працюють в інфраструктурі інформаційних технологій на платформі програмних продуктів Microsoft [3, с. 221–224].

Дослідивши інформаційну систему туропереїтингу, можна стверджувати, що туристична сфера є інформаційно насиченою, оскільки характеризується різноманітністю ділових зв'язків із партнерами (відповідно до КВЕД з туризмом пов'язано понад 60 видів економічної діяльності), динамічністю бізнес-процесів, індивідуалізацією туристичних послуг, технологічним удосконаленням та високою конкуренцією.

Отже, туристичну сферу в сучасному суспільстві важко уявити без використання інформаційних технологій. Кожен туристичний бізнес, щоб бути більш конкурентоспроможним, повинен застосовувати у практичній діяльності глобальні розподільчі системи, системи бронювання та резервування, електронні інформаційні системи, мобільні системи зв'язку, які в загальному підсумку забезпечать інтеграцію та зв'язок, покращать якість туристичного продукту, збільшать швидкість обслуговування та ефективність діяльності.

Список використаних джерел

1. Навчальні матеріали онлайн. Електронна комерція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/1122121358_939/turizm/elektronna_komertsiya.
2. Бібліотека економіста. Методи продажу турпродукту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://library.if.ua/book/38/2550.html>.
3. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток інформаційної системи туропереїтингу / Г. І. Михайліченко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 7. – С. 221–224.
4. Сverdlova A. B. Информационные технологии в туристской индустрии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docplayer.ru/39452899-A-v-sverdlova-konspekt-lekciy.html>.

УДК 338.48:327:913:477](100)

О. О. Бейдик – доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

О. В. Лупішко – студент спеціальності «Туризм» Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

І. В. Тарабарова – студентка спеціальності «Туризм» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

COVID-19: СВІТОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ФОРС-МАЖОРУ

Роботу виконано на кафедрі країнознавства та туризму Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка

Розглянуто ряд аспектів впливу пандемії 2020 р. на світову та національну економіку і туризм. Запропоновано структурно-логічну модель основних антропогенних чинників

глобальної небезпеки. Фрагментарно висвітлені причини скорочення обсягів світового та національного туризму, тенденції та перспективи розвитку турпослуг в Україні.

Ключові слова: світовий та національний туризм, пандемія, антропогенні чинники, криза, турпослуги.

Beidyk O. O., Lupishko O. V., Tarabarova I. V. COVID-19: World and National Tourism in Force Major. A number of aspects of the impact of the 2020 pandemic on the world and national economy and tourism are considered. A structural and logical model of the main anthropogenic factors of global danger is proposed. The reasons for the decline in the volume of world and national tourism, trends and prospects for the development of travel services in Ukraine are highlighted in fragments.

Key words: world and national tourism, pandemic, anthropogenic factors, crisis, travel services.

Вступ. Форс-мажор – незвичайні, непередбачувані події природного або антропогенного характеру. Саме такі події (світова пандемія) похитнули світову та національні економіки, часткою яких – суттєвою або другорядною – є туризм. Світовий банк прогнозує економічну кризу майже у 200 країнах. Нагадаємо, що китайський ієрогліф «криза» означає «небезпеку» і «можливість». Пандемія, що спіткала ойкумену в 2019–2020 рр. – одна із топових загроз (рис. 1), яку створює людина та свідомо або несвідомо випускає із «схрещованки Пандори», яким є секретні лабораторії та заводи.

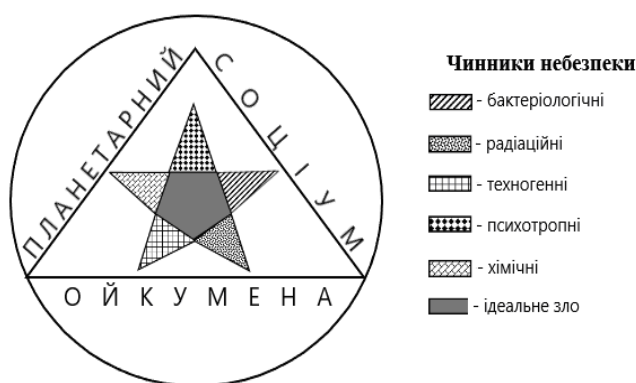

Рис. 1. Основні антропогенні чинники планетарної небезпеки («Зірка загроз»)

Як ідеальний шторм або ідеальне вбивство, існує й ідеальне зло, яке може означати кінець існування земної цивілізації. Аналізуючи топ-5 чинників, слід зазначити, що вони в немирний час являють собою зброю масового знищення, а в мирний можуть бути знаряддям терористичних актів (наприклад, біотероризм). Складники пандемії та карантину світові ЗМІ називали по-різному: «коронавірус – це вишенька на торті вбивства населення», «м`яка в`язниця», «міжнародний валютний коронавірус», «найтемніша година людства».

Виклад основного матеріалу. Вплив антропогенних чинників, які негативно впливають на розвиток глобальної та національних економік, складовою яких є туризм, розглядався в ряді монографій та публікацій зарубіжних та українських вчених [3–4; 9]. Екологічний стан регіонів України, рівні природного та антропогенного забруднення було розглянуто в [1, с. 206]. Чинники та загрози стосовно глобальної економіки розглянуто у фундаментальних працях М. Портера [5]. Проектна група Массачусетського технологічного інституту (США), очолювана Д. Медоузом, виділяє 5 загроз щодо існування людства: 1) темпи індустріалізації; 2) швидкий і неконтрольований приріст населення; 3) поширення дефіциту продуктів харчування; 4) виснаження невідновних природних ресурсів; 5) суттєве погіршення

стану довкілля [3, с. 7–8]. Цілком ймовірно, що сучасні глобальні та національні загрози (пандемії, війни), наслідки яких спрямовані також саме на обмеження «швидкого і неконтрольованого приросту населення» (позиція 2 переліку Д. Медоуза). Аналіз летальних випадків COVID-19 показав, що вони були пов'язані з наступними чинниками: 1) летальні випадки, власне від COVID-19, адже імунна система померлого виявилась занадто слабкою; 2) особи, які померли від супутніх важких захворювань, а коронавірус був каталізатором цього процесу (наприклад, 78 % померлих від COVID-19 в Україні мали супутні захворювання); 3) страх та переживання, які пришвидшили летальні випадки, пов'язані з іншими тяжкими хворобами. У цьому контексті варто згадати слова Леонардо да Вінчі: «Кто в страхе живет, тот и гибнет от страха» та вислів легендарного Алена Бомбара [2, с. 8] – французького парамедика та мандрівника, який майже 70 років тому писав: «Жертвы легендарных кораблекрушений, погибшие преждевременно, я знаю: вас убило не море, вас убил не голод, вас убила не жажда! Раскачиваясь на волнах под жалобные крики чаек, вы умерли от страха».

Світова економіка та туризм. Пандемія 2019–2020 рр. – перша пандемія цифрової епохи – значно вплинула на весь хід планетарних подій, світову економіку та туризм. З іншого боку, людство і в давні, і в новітні часи переживало подібні події («іспанка» або іспанський грип в 1918 р. забрав від 20 до 100 млн життів, спалахи в перші 5 років XXI ст. ящура в Британії, коров'ячого сказу та пташиного грипу в Азії, SARS або атипова пневмонія 2003 р., 18 тис. життів забрав свинячий грип, а гарячка Ебола у 2014 р. – 11 тис.). Станом на квітень 2020 р. в світі інфіковано коронавірусом близько 3 млн осіб, а померло близько 300 тис. осіб (в США інфіковано близько 1 млн осіб, а померло близько 100 тис. осіб). Певною мірою ситуація, яка склалась, є правдовизначальною. Перебіг та наслідки пандемії, що охопила практично всі країни, наступні: збитки світової економіки від пандемії перевищать \$5 трлн (Bloomberg); в 2020 р. МВФ прогнозує падіння світової економіки на 3 %, а зниження доходів на душу населення – у 170 країнах. В березні-квітні 2020 р. найсуттєвіших збитків зазнали світові та національні авіаперевізники, готельне господарство, туризм. Так, німецька Lufthansa в квітні 2020 р. втрачала 1 млн євро/день, за цей же період в Німеччині 223 тис. підприємств сфери туризму втратили понад €10 млрд. Очікується, що в США падіння ВВП складе 30 % (нагадаємо, що у 2008 р. це падіння складало близько 8 %). Нафта, яка переповнила світовий ринок, почала «продаватися» по \$40, 50 / барель (160 л). Крім того, світовий продаж авто вже впав на 22 %, а пепсі-коли – на 25 %. Фактично, пандемія поставила «на паузу» світовий та національний туризм. Світова та національні туристські галузі вперше зіштовхнулися з проблемами, алгоритму вирішення яких до цього не існувало. Туристська діяльність у більшості країн світу згорнута на невизначений час. Одна з трьох топових туристських країн світу – Іспанія – оголосила про закриття у високий сезон всіх курортів середземноморського узбережжя.

Національна економіка та туризм. Пандемія поставила на суттєву паузу повітряний, наземний транспорт, малий та середній бізнес, сферу культури, відповідно, економічні легені країни відчутно знизили своє дихання. В Україні прогнозується падіння ВВП на 4–8 %, а рівень безробіття складатиме 13–14 % (2,5–3 млн безробітних). За іншими прогнозами безробіттям буде охоплено 20–30 % працездатного населення України (яке становить 16 млн осіб) або близько 3–5 млн осіб. Станом на квітень 2020 р. на коронавірус в Україні захворіли близько 10 тис. осіб, понад 200 осіб померли. За квітень 2020 р. на боротьбу з коронавірусом Україна витратила близько 2 млрд грн – всього ж на подолання наслідків пандемії буде спрямовано 65 млрд грн. За прогнозом президента АМН України акад. Д. І. Заболотного кількість інфікованих в Україні може сягнути 9,4 млн, а померлих –

близько 3 млн осіб, а за прогнозами англійських вчених поширення ймовірної другої хвилі коронавірусу в Україні забере життя від 35 тис. до кількох десятків млн осіб. Медичну систему країни очікує колапс, якщо захворюваність населення сягне 10 %. В цьому контексті нагадаємо слова Ю. В. Тимошенко з приводу пандемії 2009 р.: «Для того, щоб по мінімуму підготуватися до другої та третьої можливих хвиль пандемії потрібні десятки мільярдів гривень» [6] і те, що до кінця 2020 р. Україна повинна повернути зовнішнім кредиторам \$17 млрд. В країні немає «економічного жирового прошарку», який би допоміг залишитися на плаву човну під назвою «Україна». МВФ у зв'язку з коронавірусом звільнив від сплати боргів 26 країн (Україна в цьому списку відсутня). Україну іноді називають колонією гібридного типу XXI ст. під зовнішнім управлінням МВФ, хоча зараз і наявна постійна боротьба: або Україна – суб'єктна держава, або – колонія. Таким чином, туристський сегмент світової та української економіки очікує суттєва просадка – і світовому господарству, і окремим державам буде притаманне формування нового економічного рельєфу. У 2019 р. українські туристи вивезли за кордон \$10 млрд, але для значної частки подорожуючих за кордоном виїзний туризм в країни масового попиту (Туреччина, Єгипет, Чорногорія, Туніс, ОАЕ, Таїланд) та більш екзотичні напрями (о. Балі в Індонезії, Гоа в Індії, о. Хайнань в Китаї, Шрі-Ланка, В'єтнам, Домінікана, Непал) був невдалим, адже заклик українського президента повернутись в Україну до 17 березня 2020 р. для багатьох був неможливим (з 27.03.2020 український кордон був закритий на в'їзд та виїзд). Це призвело не тільки до стресу і звело нанівець «рекреаційний ефект», а й перетворилося для українських туристів у вимушене заслання на невизначений строк у країнах перебування. Крім того, сотні туристів повернулися до своїх помешкань так і не вилетівши з України, адже звістка про закриття повітряного простору країн-реципієнтів застала багатьох вже біля стійок реєстрації багажу в аеропортах (австралійсько-новозеландський, південноамериканський та центральноамериканський напрями). Впродовж березня–квітня державний кордон України на заході перетнули понад 650 тис. осіб. В той же час станом на квітень 2020 р. понад 15 тис. українців ще залишалися за кордоном. Щодо внутрішнього туризму, то станом на 2017 р. в Україні функціонували 3300 туристських підприємств (туроператори та турагенти) [7]. Практично 100 % цих турпідприємств у березні–квітні 2020 р. призупинили свою діяльність, 25 % з них взагалі не планують повертатись в туріндустрію, а решта кардинально трансформують свою діяльність, переглянувши її вектори, менеджмент і маркетинг. Зазначимо, що понад 70 % підприємств готельно-ресторанного бізнесу України втратили понад 50 % своїх прибутків, а втрати туризму склали \$1,5 млрд. Україна щодо підтримки національного турбізнесу може піти шляхом деяких європейських країн, в яких для турпідприємств були запроваджені наступні пільги: 1) підприємці, зайняті в туризмі, звільняються на 2 місяці від сплати єдиного податку; 2) запропоновано зупинити виплати за кредитами працівникам турфірм; 3) призупинено оплату оренди офісу. На жаль, національний туризм зазнав збитків не тільки від пандемії – у квітні 2020 р. пожежами були знищені або суттєво постраждали 12 сіл Поліської культурної спадщини (в основному на території Житомирської обл.), понад 30 % туристських об'єктів (в Чорнобильській зоні відчуження), червонокнижні тварини та рослини.

Тенденції та перспективи розвитку онлайн-продажів турпослуг в Україні. Тема альтернативи онлайн-сервісів бронювання турпослуг звичним оффлайн-турагенціям суттєво загострюватиметься як під час пандемії, так і після її подолання. У найближчій перспективі ринок турпродажів очікує відчутне зростання попиту на користування онлайн, в той же час взаємовигідний симбіоз відношень з класичними турами від турагенцій частково збереже свої позиції. До пандемії співвідношення сил було явно на користь пакетного туризму, але в найближчій

перспективі така ситуація може кардинально змінитися. Вже зараз (2018 – початок 2020 рр.) частка інтернет-покупців турпослуг в Україні постійно зростає. Чинниками відтоку в бік онлайн в сфері світової та національної туристичної індустрії є такі: 1) виникнення низки нових онлайн-сервісів та модернізація існуючих (бронювання авіаквитків, готелів); 2) зменшення маржинальності (різниця між витратом на реалізацію (без урахування ПДВ і акцизів) та змінними витратами) в онлайн-продажах авіаквитків практично до нульового рівня (придбати квиток онлайн стало дешевше, ніж офлайн); 3) фізична безконтактність покупців та продавців; 4) більш широке використання Інтернету та платіжних карток населенням (ментальний тренд «в Інтернеті дешевше та безпечніше»). З'явився цілий прошарок людей (просунута молодь), які не надають переваги пакетним турам, а самостійно знаходять інформацію у Мережі і за все розраховуються кредиткою. Найголовніша перевага онлайн-купівель – швидкість бронювання подорожі, а сервісна підтримка реально збільшить продажі онлайн [8]. У той же час, створення комплексної онлайн-платформи, яка здатна одночасно надати широкий набір послуг (авіа-, автобусні, залізничні квитки, страхівка, готелі, оренда авто), технічно дуже складно, а ще більш складно підтримувати на високому рівні обслуговування клієнтів. У цьому контексті нагадаємо останній світовий соціологічний меседж: в постпандемічному суспільстві багаті будуть перебувати в online, а бідні – в offline.

Висновки: 1) проаналізовані реальні та очікувані суспільно-економічні наслідки пандемії 2020 р. в розрізі України і світу та наведені окремі показники, пов'язані з впливом COVID-19 на світову та національну економіку; 2) запропоновано структурно-логічну модель, яка систематизує основні антропогенні чинники – загрози існуванню населення Землі; 3) висвітлені тенденції та перспективи розвитку offline та online секторів в національному туризмі; 4) в межах тріади «в'їзний туризм – виїзний туризм – національний туризм» центр ваги буде зміщений на останню ланку, адже можливості виїзду українських туристів за кордон та в'їзду іноземних туристів до України будуть суттєво обмежені; 5) зважаючи на необхідність відновлення національної економіки, яка зазнала суттєвих втрат під час епідемії, активний розвиток буде притаманний діловому туризму; 6) оцінюючи ситуацію, яка склалась, слід очікувати суттєве зміщення всіх складових алгоритму реалізації туристської послуги з offline на online.

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України / О. О. Бейдик. – К. : Альтерпрес, 2011. – 462 с.
2. Бомбар А. За бортом по своей воле / А. Бомбар. – М. : ГИГЛ, 1959. – 184 с.
3. Дишловий В. Д. Людина, природа, місто / В. Д. Дишловий, В. М. Плехов. – К. : Наукова думка, 1974. – 144 с.
4. Кляйн Н. Доктрина шока / Н. Кляйн. – М. : Добрая книга, 2009. – 672 с.
5. Портер М. Международная конкуренция / Портер М. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
6. Славко К. Друга хвиля грипу може забрати до 240 тисяч життів / К. Славко // Газета по-українськи. – 1 грудня 2009 р. – № 179. – С. 4.
7. Туристична діяльність в Україні у 2017 році. // Державна служба статистики України. – 2018. – С. 90.
8. Украинская туристическая газета. – 2016. – № 4 (125). – С. 24.
9. Холловой Д. К. Туристический бизнес / Д. К. Холловой, Н. Тейлор. – К. : Знання, 2007. – 798 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ІМІДЖУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Роботу виконано на кафедрі інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»
Науковий керівник: **А. А. Майстер** – кандидат географічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»*

Розглянуто проблеми формування туристичного іміджу Волинської області. Запропоновано шляхи вирішення цих проблем. Розглянуто проблеми туристичного іміджу міста Луцька як головного туристичного центру Волинської області. Наведено заходи щодо вирішення цих проблем.

Ключові слова: туристичний імідж, туризм, туристичний бренд, туристичний продукт, Волинська область.

Fedoniuk I. V. Problems of Tourist Image Formation of Volyn Region. The problems of tourist image formation of Volyn region are considered. Ways to solve these problems are suggested. The problems of the tourist image of the Lutsk city as the main tourist center of the Volyn region are considered. Measures to address these issues are presented.

Key words: tourist image, tourism, tourist brand, tourist product, Volyn region.

Сьогодні імідж є невід'ємною складовою частиною успішного розвитку та функціонування сучасних галузей країни та окремих її регіонів. Для розвитку туризму недостатньо лише економічних передумов, наявності в регіоні туристсько-рекреаційних ресурсів. У першу чергу, необхідним і важливим є наявність сформованого туристичного іміджу, який буде позитивно «працювати» на регіон. Саме такого іміджу, який формується з урахуванням рівня розвитку економіки, ступеня розвитку інфраструктури, транспорту, сфери послуг, специфіки та екзотичності й унікальності природних, історико-культурних об'єктів, екологічного стану території, а також її загальної інвестиційної привабливості [1].

Слабкими сторонами, що негативно впливають на формування позитивного іміджу, а також факторами, які стримують активний розвиток туризму у Волинській області є:

- відсутність відповідності міжнародним стандартам і вимогам регіональних туристичних продуктів;
- дефіцит коштів для активного розвитку туристичного потенціалу регіону та неналежне його фінансування з бюджетів різних рівнів;
- недостатність бюджетного фінансування у розвиток туристичної інфраструктури;
- невелика кількість регіональних програм розвитку туризму й особливо специфічних його видів;
- низька інвестиційна й ділова активність населення, суб'єктів господарювання;
- недостатність інформації та відсутність масової рекламної кампанії про регіональні туристичні продукти;

– низька ефективність системи просування регіонального турпродукту на туристичний ринок, а тому низький рівень привабливості регіону та його всіх туристичних продуктів і брендів на внутрішньому і зовнішніх ринках.

Для забезпечення позитивного туристичного іміджу Волинської області потрібно здійснити такі заходи:

– активно залучати зовнішні та внутрішні інвестиції для розвитку туризму на основі підвищення привабливості регіону;

– створити належне інфраструктурне забезпечення для розвитку туризму;

– сформувати організаційно-інституційне середовище розвитку туризму в регіоні;

– стимулювати постійні туристичні потоки;

– розвивати туристичну інфраструктуру на основі реалізації міжнародних проектів;

– створити всі умови для розвитку нових інноваційних видів туристичної діяльності.

Таким чином, у першу чергу, потрібні невідкладні дії з боку обласних органів влади, а також держави, котрі спрямовані насамперед на створення умов активного розвитку туризму у Волинській області, фінансування такого виду економічної діяльності, просування турпродуктів на ринку туристичних послуг.

До дієвих інструментів формування туристичного іміджу Волинської області варто віднести:

– регіональні турпродукти, які відображають специфічні особливості регіону, його унікальну природу та кліматичні особливості, місцеві традиції тощо;

– широкомасштабну рекламну компанію регіональних турпродуктів та розміщення її на всіх можливих каналах комунікації;

– створення слоганів, висловів, лозунгів, які сформулюють загальне уявлення в туристів, відображаючи особливості туристичних продуктів, стимулюють розвиток і просування нових ідей у туризмі та слугують засобами підкріплення ентузіазму;

– тісні зв'язки з громадськістю, які дозволять встановити взаємостосунки з вітчизняними та зарубіжними громадськими організаціями;

– іміджеве позиціонування туристичних продуктів регіону (на регіональному, національному та міжнародному рівнях) як альтернативу туристичному продукту іншого регіону (держави), який є більш конкурентоспроможним на ринку туристичних послуг;

– візуальна символіка, що використовується на офіційних документах, рекламних щитах, брошурах, листівках, сувенірах, у відеоматеріалах та інших інформаційних носіях, що підкріплює та посилює основну ідею туристичного іміджу регіону;

– календар привабливих для туристів подій в регіоні [2].

Доцільно до першочергових заходів, що підвищать туристичну привабливість Волинської області, віднести:

– удосконалення та систематизація нормативно-правової бази туристичної діяльності на районному рівні, особливо у сфері дозвільних процедур;

– обов'язкову реконструкцію автошляхів, особливо місцевого значення згідно з міжнародними стандартами;

– реконструкцію існуючих і розбудову мережі відпочинкових зон, облаштування належних умов, зокрема для осіб з обмеженими можливостями;

– інфраструктурне облаштування рекреаційних зон, місць санаторного лікування, природно-заповідного фонду та об'єктів культурної спадщини;

– розширення мережі мотелів, кемпінгів і агросадиб у прикордонній зоні, віддалених сільських населених пунктах;

– встановлення туристично-інформаційних дорожніх знаків українською та англійською мовами, що інформують про розташування об'єктів туристичного значення, найпривабливіших для відвідування туристами об'єктів культурної спадщини та природно-заповідного фонду (поблизу баз відпочинку, садиб сільського туризму та закладів ресторанного господарства);

– проведення щороку прес-турів для засобів масової інформації, туристичних компаній;

– покращення сервісних умов закладів громадського харчування шляхом їх модернізації;

– забезпечення доступності туристичних послуг для осіб з інвалідністю, у тому числі із вадами зору, слуху і порушеннями опорно-рухового апарату, та інших, пов'язаних з інвалідністю, груп населення.

– встановлення інформаційних таблиць-вказівників із короткими довідками про туристські об'єкти та QR кодами;

– залучення значних обсягів інвестицій у розвиток інфраструктури галузі, пошук альтернативних джерел фінансування, зокрема іноземних та грантових коштів;

– розширення наявної туристичної інфраструктури велосипедними доріжками та маршрутами для верхової їзди;

– розширення мережі автозаправних станцій та станцій технічного обслуговування автотранспорту;

– створення туристських інформаційних центрів на базі музейних закладів та на територіях об'єктів природно-заповідного фонду;

– забезпечення галузі кваліфікованими спеціалістами туристського менеджменту, екскурсійної діяльності та готельного господарства, залучення працівників зі знанням іноземної мови;

– проведення заходів з метою покращення стану екологічної ситуації, спричиненої аварією на Чорнобильській АЕС;

– розробку нових транскордонних туристських маршрутів (зокрема екологічних велосипедних туристських маршрутів у межах ПЗФ);

– забезпечення проведення інвентаризації та паспортизації об'єктів туристичних маршрутів;

– забезпечення маршрутів картографічним супроводом, GPS-навігацією [4].

Розглянувши основні проблеми формування туристичного іміджу області, доцільно виокремити проблеми організації іміджу обласного центру – міста Луцька, адже саме він є туристичним центром регіону.

До таких проблеми міста Луцька варто віднести:

– неефективність каналів комунікації із потенційними відвідувачами міста, що, зменшує суб'єктивні оцінки туристичної привабливості та розміру туристичної пропозиції;

– невелика територія «туристичної зони», а саме: мала кількість музеїв, мало розважальних центрів, визначних місць для відвідування, багато будівель, про які немає інформації, недостатність туристичної інформації та знакування;

– недостатність хостелів та недорогих готелів, нових концептуальних закладів, автентичної «домашньої» кухні у закладах громадського харчування, покращення сервісу;

– не вистачає сміттєвих баків, відсутність громадських вбиралень, недостатність вуличного освітлення, незадовільний стан інфраструктури міста;

– незадовільний стан доріг у місті та доріг обласного значення, стан громадського транспорту (подерті крісла, немає клімат-контролю), мала кількість паркомісць;

– не налагоджене залізничне, транспортне сполучення із великими містами України та іншими країнами загалом тощо [3].

Слід запропонувати рекомендації щодо покращення туристичного іміджу м. Луцька:

- створення єдиного повноцінного туристичного порталу, його індексацію в пошукових системах та розміщення перехресних посилань на інших ресурсах, популярних серед туристів;

- підготовка матеріалів у форматі «живого журналу», де розповідатиметься про цікаві історії та визначні місця;

- створити оглядові майданчики зі стаціонарними біноклями, щоб детально роздивитися краєвиди міста;

- організація різних фестивалів, перегонів на квадроциклах, біатлонів, вело- та екотуризм;

- розмістити поруч з усіма об'єктами, які цікаві туристам, інформаційні стенди на кількох мовах (українською, англійською, польською, німецькою тощо), можна розмістити інформацію у цифровому форматі, наприклад, QR-коди із посиланням на інформацію чи аудіо-гіди.

- розробити варіанти туристичних маршрутів формату квест-екскурсій чи екскурсій з аудіо-гідами, кінні екскурсії та прогулянки [3].

Отже, існує велика кількість проблем формування туристичного іміджу Волинської області, які стоять на заваді активному розвитку туристичної галузі в регіоні. Вирішення цих проблем потребує консолідації зусиль центральних, регіональних органів влади та місцевого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Васильконова Е. О. Розвиток теорії іміджу територій як активного інструменту регіонального менеджменту / Е. О. Васильконова // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12. – С. 463–468.

2. Вахович І. М. Механізми формування іміджу Волинської області як туристичної дестинації / І. М. Вахович, І. М. Пушкарчук // Економічні науки. Серія : Економіка та менеджмент. – 2017. – Вип. 14. – С. 64–69.

3. Маркетингове дослідження туристичної галузі міста Луцька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.lutskrada.gov.ua/static/content/files/s/e6/4euqjwp2e3az63lulak76a4i7dav3e6s.pdf>.

4. Чир Н. В. Туристична привабливість Любешівського району Волинської області / Н. В. Чир, Р. Є. Качаровський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки ; Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2017. – № 7. – С. 241–247.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

УДК 338.483.1(477.54)

Морозова О. С. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»;

Морозов О. В. – доктор сільськогосподарських наук, професор, професор кафедри науки про Землю ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»;

Морозов Р. В. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту організацій ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»

ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНІ ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ РЕСУРСИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Роботу виконано на кафедрі готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ДВНЗ «Херсонський державний аграрно-економічний університет»

Проаналізовано природно-географічні, природно-антропогенні й культурно-історичні ресурси Херсонської області та їх вплив на розвиток туристичної діяльності. Визначено пріоритети туристичної діяльності за наявності рекреаційно-туристичних ресурсів.

Ключові слова: туристична діяльність, природні, кліматичні й культурно-історичні ресурси, природно-заповідний фонд.

Morozova O. S., Morozov O. V., Morozov R. V. Natural-geographical and Cultural-historical Resources as a Factor in the Development of Tourism in Kherson Region. The natural-geographical, natural-anthropogenic and cultural-historical resources of the Kherson region and their influence on the development of tourist activity are analyzed. Priorities of tourist activity on availability of recreational-tourist resources are defined.

Key words: tourist activity, natural, climatic and cultural-historical resources, nature reserve fund.

Постановка проблеми. Динаміка трансформацій, що відбуваються в Україні потребує принципово нових підходів до планування розвитку всіх галузей Херсонщини, а тим більше для визнаних пріоритетними в області. До значущих галузей Херсонської області належить і туризм. Одним з основних чинників розвитку рекреаційно-туристичної галузі регіону є природно-географічні та культурно-історичні ресурси, до складу яких входять геологічні, кліматичні, водні, рослинні, фауністичні і ландшафтні ресурси. Чинниками розвитку культурно-пізнавального туризму є природно-заповідний фонд та об'єкти культурної спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ресурсно-рекреаційної сфери висвітлені в публікаціях М. В. Багорова, Л. О. Багрової, О. О. Бейдика,

В. М. Данільчук, Г. М. Алейнікова, А. Я. Бовсуновської, О. М. Білоусова, О. Є. Лугініна, Р. М. Морозова, О. С. Морозова та ін. [1–5].

Мета роботи. Охарактеризувати регіональні особливості формування туристичного потенціалу Херсонської області, на основі аналізу природно-географічних та культурно-історичних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Херсонська область розташована на півдні України, у басейні нижньої течії Дніпра, у межах Причорноморської низовини. На сході межує із Запорізькою, на півдні – з Республікою Крим, на заході – із Миколаївською, на півночі – із Дніпропетровською областями. Адміністративно-територіальні одиниці Херсонської області: міст обласного значення – 4; міст районного значення – 5; селищ міського типу – 31; сільських населених пунктів – 658; кількість районів – 18.

Херсонська область з її багатомістною історико-культурною спадщиною, вигідним географічним розташуванням, унікальними природними рекреаційними ресурсами, гостинними людьми, інфраструктурою, яка активно розбудовується, має безцінний потенціал і відіграє важливу роль у розвитку туристичної індустрії країни.

Серед природних рекреаційних ресурсів особливе місце посідають кліматичні, саме вони визначають просторову організацію відпочинку. Клімат помірно континентальний, посушливий. Середньорічні температури: літня +22,4 °С, зимова -2,1 °С. Максимальна літня температура +40 °С, мінімальна зимова -31,5 °С. Тривалість безморозного періоду в середньому 179 днів на рік.

В організації рекреації важливу роль відіграють водні ресурси: моря, річки, водосховища, озера, канали та ін. Так як більшість санаторно-курортних і туристичних установ знаходяться на берегах водоймищ або неподалік від них. Херсонська область єдина в Україні, яка має три моря – Чорне, Азовське та Гниле море, або озеро Сиваш з унікальними цілющими властивостями. Протяжність морського узбережжя Херсонської області найбільша серед областей України, понад 200 км. На території області понад 70 родовищ цілющих бальнеологічних ресурсів (мінеральних і термальних вод, лікувальних грязей, ропи соляних озер) серед яких унікальне Лемурийське озеро, лікувальна грязь якого пройшла клінічні випробування, сертифікована і допущена для використання в якості лікувального та косметичного продукту [6; 7].

В оцінці рекреаційно-туристичних ресурсів слід врахувати природно-заповідний фонд регіону. На території області 80 об'єктів природно-заповідного фонду національного, міжнародного та місцевого значення. З 4-х біосферних заповідників України 2 розташовані саме на Херсонщині, це Чорноморський та «Асканія-Нова», які входять до всесвітньої мережі природних територій, що охороняються ЮНЕСКО. За підсумками Всесвітнього конкурсу заповідник «Асканія-Нова» увійшов до чільного списку природних чудес світу. Справжніми туристичними перлинами краю є – 4 національні природні парки: «Азово-Сиваський», «Олешківські піски», «Джарилгацький», «Нижньодніпровський» (табл. 1).

Окрім ресурсів, якими обдарувала Херсонщину природа в області понад 5 тис. об'єктів історико-культурної спадщини (серед яких легендарні Кам'янська та Олешківська Січі).

В області активно розвивається водний туризм, сільський зелений, винний, екологічний, історико-культурний, гастрономічний, подієвий.

Туристичні пропозиції задовольняють попит на атмосферні тури на будь-який смак та для будь-якої вікової категорії, і в будь-яку пору року. Це і кайтинг, і яхтинг, байдарки, прогулянки на квадроциклах, рибалка, полювання, театр під відкритим небом, відвідування «долини тюльпанів», подорожування козацькими шляхами та багато інших туристичних атракцій.

Природно-заповідний фонд Херсонської області

Назва	Характеристика
Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Фрідріха Фальц-Фейна	Найстаріший степовий резерват миру, одне з 7 природних чудес України, що входить до сотні найбільш відомих заповідних територій планети, який вже відзначив своє сторіччя. Площа заповідника становить 33 тис. га, третина з яких – абсолютно заповідна степова зона, незаймана територія, якої ніколи не торкався плуг. Це єдина первинна ділянка степу не тільки в Україні, але й у всій Європі. Більше 500 видів вищих рослин, 3 тис. видів тварин. 69 видів тварин, що мешкають в Асканії, занесені до Червоної книги України, 295 – охороняються Бернською конвенцією, 104 – Боннської конвенції, а 12 – занесені до Європейського Червоного списку. Особливої уваги заслуговує Асканійський дендрологічний парк, створений наприкінці XIX ст. на площі близько 200 га. Парк розбитий у відповідності зі строгим планом і суттєво відрізняється від дикої степової зони. По всій території прокладена складна система зрошення, кожне дерево живить артезіанська вода. У парку прекрасно себе почувають більше 170 видів дерев і чагарників з усіх континентів.
Чорноморський біосферний заповідник	Найбільший за площею заповідник України. Площа заповідника становить близько 90 тис. га. Він є природним еталоном водно-болотних угідь північного узбережжя Чорного моря, створений в 1927 р., а в 1985 р. Чорноморський біосферний заповідник отримав сертифікат ЮНЕСКО й увійшов у Міжнародну мережу біосферних резерватів. Більше 80 % загальної площі заповідника представлені акваторіями заток Чорного моря. Найбільш різноманітна фауна хребетних тварин – 452 види, з яких 306 видів – птахи, 53 – ссавці. Чорноморська іхтіофауна представлена 86 видами риб, що складає близько 50 % видового складу риб Чорного моря. До Червоної книги України та Європейського Червоного списку занесено 41 вид рослин, 37 видів комах і більше 100 видів тварин, які зустрічаються на території заповідника. Сьогодні це ідеальне місце для розвитку екологічного туризму.
Національний природний парк «Олешківські піски»	Найбільший піщаний масив в Україні, один з найбільших у Європі. Парк є унікальним ландшафтом, який вражає різноманітністю, первозданністю і одночасно непростотою історією. Він унікальний не тільки для нашої країни, але й для всієї Європи. Неповторний, своєрідний куточок Херсонського краю, унікальний світ дикої напівпустельної природи. Олешківська пустеля – це безкраї бархани, сипучий пісок, гаряче повітря, жовті пагорби скрізь, куди не глянь. Справжня пустеля. Яскраве нещадне сонце, іскристий, дивовижний, але неживий пісок і всепоглинаюче мовчання пустелі.
Національний природний парк «Джарилгачський»	Розташований на острові Джарилгач в Північному Причорномор'ї в межах Скадовського району Херсонської області і входить до складу водно-болотних угідь міжнародного значення. Острів вперше отримав природоохоронний статус ще в 1923 р. Через його територію проходять основні світові маршрути міграції птахів, а деякі місця гніздування, які межують з парком, мають міжнародне значення. Більше 200 видів перелітних птахів охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань. В акваторії парку мешкає близько 50 % видового складу риб Чорного моря.
Національний природний парк «Нижньодніпровський»	Створений в листопаді 2015 р. на території Бериславського, Білозерського, Голопристанського та Цюрупинського районів, міст Херсона та Нової Каховки загальною площею 80177,8 га. Це один із найцінніших природних заплавно-літоральних комплексів в Європі. Територія нижнього Дніпра вже визнана всім світом, вона належить до Рамсарських угідь – це водно-болотні угіддя, які мають важливе значення для збереження дикої природи. Пониззя Дніпра також належить до ІВА-території, важливої для збереження птахів. Має міжнародний статус як територія, важлива для збереження риб.

Більше 1000 об'єктів відпочинку, оздоровлення та розміщення надають послуги гостям Таврійського краю (з них 49 дитячих, 60 садиб зеленого туризму, 51 готельний комплекс. Загальний ліжковий фонд понад 100 тис. місць).

В аеропорту «Херсон» регулярно здійснюються рейси Стамбул–Херсон–Стамбул (авіакомпанії «Turkish Airlines»), Херсон–Київ («Міжнародні авіалінії України»), компанією «Браво» – міжнародні чартерні рейси у напрямку Хургади, Шарм-Ель-Шейху (Єгипет), Анталії, Даламан (Туреччина), Люблін (Польща).

Сьогодні Херсонщина є безсумнівно однією з найпривабливіших територій для відпочинку в Україні з інфраструктурою та індустрією гостинності, які активно розвиваються та інвестуються.

У життя втілюються різноманітні інфраструктурні проекти, що сприяють подальшому розвитку туризму на території області, зокрема: будівництво яхт-клубів, дельфінаріїв, аквапарків, готельно-апартаментних комплексів, кінно-спортивних клубів, бальнеологічних центрів, відновлення регулярних пасажирських перевезень та екскурсій по Дніпру, тощо.

Є реальна потреба в інвестуванні в матеріально-технічну базу вже наявних ресурсів, а також створенні додаткової платформи для розміщення, відпочинку, оздоровлення, супутніх туристичних послуг.

Висновки. Сьогодні Херсонщина є безсумнівно однією з найпривабливіших територій для відпочинку в Україні з інфраструктурою та індустрією туристичної галузі, які активно розвиваються. У Херсонській області є: 12 курортних населених пунктів; понад 450 км морської берегової лінії, з них 200 км обладнаних піщаних пляжів; 80 об'єктів природно-заповідного фонду національного, міжнародного та місцевого значення; з 4-х біосферних заповідників України 2 розташовані саме на Херсонщині, це Чорноморський та «Асканія-Нова», які входять до всесвітньої мережі природних територій, що охороняються ЮНЕСКО. І все це лише незначна частина того, що пропонує Херсонщина своїм гостям та туристам.

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія і методика аналізу, термінологія, районування : монографія / О. О. Бейдик. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2001. – 395 с.

2. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навч. посіб. / О. О. Бейдик. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К. : Альтерпрес, 2010. – 404 с.

3. Данильчук В. Ф. Методология оценки рекреационной территории : монографія / В. Ф. Данильчук, Г. М. Алейникова, А. Я. Бовсуновская. – Донецк : ДИТБ, 2003. – 352 с.

4. Менеджмент туристичної галузі : підручник / О. М. Білоусов, О. Є. Лугінін, О. С. Морозова, Л. В. Соколова. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 580 с.

5. Морозова О.С. Інвестиційна привабливість туристичного бізнесу Південного регіону України / Морозова О. С., Морозов О. В., Морозов Р. В. та ін. // Бізнес-навігатор: науково-виробничий журнал. – 2017. – № 3 (42). – С. 71–85.

6. Херсонська обласна державна адміністрація. – Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khoda.gov.ua/turistichnij-ta-rekreacijno-kurortnij-potencial>.

7. Управління туризму та курортів Департаменту культури, туризму та курортів Херсонської обласної державної адміністрації. – Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://visitkherson.gov.ua>.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Здійснено аналіз історико-культурних туристичних ресурсів Волинської області. Розглянуто пам'ятки історії та археології, архітектури й містобудування, документальні та біосоціальні пам'ятки області.

Ключові слова: історико-культурні пам'ятки, туристичні ресурси, пам'ятки історії, пам'ятки археології.

Maister H. Historical and Cultural Tourist Resources of Volyn Region. The analysis of historical and cultural tourist resources of Volyn region is made. Monuments of history and archeology, architecture and urban planning, documentary and biosocial monuments of the region are considered.

Key words: historical and cultural monuments, tourist resources, historical monuments, archeological monuments.

Постановка наукової проблеми. Сьогодні актуально позиціонування Волинської області як регіону з багатим історико-культурним минулим. Уявлення про власну «історичність» та її матеріалізацію в комплексі місцевих візуальних символів (храмах, пам'ятках архітектури, монументах тощо) складають регіональний образ, який доповнюється економічними, природнокліматичними, історико-героїчними, персонажними компонентами тощо [4]. Історико-культурні ресурси служать передумовою для організації культурно-пізнавальних видів рекреаційних занять і на цій основі оптимізують рекреаційну діяльність. Серед культурно-історичних об'єктів провідна роль належить пам'яткам історії і культури, які відрізняються найбільшою привабливістю і на цій основі служать головним засобом задоволення потреб пізнавально-культурної рекреації [7].

Результати дослідження. Історико-культурними об'єктами розвитку туризму у Волинській області можуть бути місця, цікаві для різних груп відвідувачів, починаючи від фахівців вузького профілю (археологів, істориків, краєзнавців тощо) і завершуючи любителями вітчизняної історії. На території області розташовані: монастирські й храмові комплекси, садиби і садибні парки, археологічні й історичні пам'ятки, «у новітній історії Волинська земля зродила Українську повстанську армію та явила світові подвиг Колківської республіки» [1], Волинь – батьківщина української порцеляни, – все це може стати ефективним інструментом створення образу унікальності регіону.

У структурі земельних угідь Волинської області землі історико-культурного призначення займають 300,6 га, що становить 0,11 % до загальної площі території регіону. Під охороною держави перебуває 1537 об'єктів культурної спадщини (204 національного та 1333 місцевого значення), із них – 495 пам'яток містобудування й архітектури (179 – національного та 316 – місцевого значення); 860 пам'яток історії (9 – національного та 851 – місцевого значення); 150 пам'яток археології (15 – національного та 135 – місцевого значення); 32 пам'ятки монументального мистецтва (1 – національного та 31 – місцевого значення).

Територія Волинської області нараховує близько 860 пам'яток історії, зазвичай це пам'ятки та пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями. Найбільша їх кількість знаходиться у Турійському, Ковельському, Горохівському, Маневицькому

адміністративних районах. До списку історико-культурних населених місць на території Волинської області включено 20 поселень: Берестечко, Володимир-Волинський, Голоби, Головно, Горохів, Іваничі, Камінь-Каширський, Ковель, Луцк, Луцьк, Любешів, Любомль, Олика, Ратне, Рожище, Стара Вижівка, Турійськ, Устилуг, Цумань, Шацьк [3].

Загальновідомими туристичними об'єктами в межах Волинської області є історико-культурний заповідник «Старе місто» у Луцьку, пам'ятники архітектури у Володимирі-Волинському, монастир у с. Зимне Володимир-Волинського району, літературно-меморіальний музей Лесі Українки у с. Колодяжне Ковельського району. Якщо вказані визначні пам'ятки більш-менш введено до туристичного обігу, то значно менше уваги приділяється іншим центрам духовної діяльності Волинської області [5].

Волинська область належить до регіонів, де найкраще збережені архітектурні традиції Давньої Русі. Традиційно найдавнішими пам'ятками вважають збудовані Мстиславом Ізяславичом Успенський Собор (1156–1160 рр.) у Володимирі-Волинському та Стара Катедра в урочищі с. Федорівка. Особливе місце в давньоруському будівництві займають центричні храми, збудовані у Володимирі-Волинському.

Найбільше пам'яток містобудування й архітектури в обласному центрі. Найвідоміші з них: Замок Любарта (XIV ст.), житловий будинок єпископа 1814 р., житловий будинок XVI–XVII ст., костел бернардинів, монастир єзуїтів, Покровська церква XIII–XVII ст., Воздвиженська церква 1784 р., монастир домініканців 1752 р., монастир василіанів 1647 р., монастир тринітаріїв 1729 р. Для збереження унікальних пам'яток історії та архітектури в місті 1985 р. створено Державний історико-культурний заповідник «Старий Луцьк», найбільшою цінністю якого є Луцький Верхній замок (Любарта) [8].

Цікавим і відвідуваним туристичним об'єктом у Луцьку є Будинок архітектора, або місцевого Будинку з химерами, як його ще називають лучани. Це архітектурна пам'ятка сучасності. Розробив його проект у 1980-х рр. волинський архітектор Ростислав Метельницький, а самим оформленням зайнявся скульптор Микола Головань, який власне тут і проживає та продовжує творити досі. Сама споруда нагадує середньовічний замок з рисами готики й бароко, а прикрашають її (стіни, дах, подвір'я) понад 500 скульптур різних стилів [9].

У місті є своя «Велика китайська стіна» – це найдовший житловий будинок у світі. Він має 88 під'їздів, які об'єднано у 38 адрес, а його довжина по осі становить понад 3 км. Посеред житлових кварталів міста розмістився справжній пасажирський лайнер – літак Іл-18Б, який у 1980-х рр. поставили як пам'ятник радянській цивільній авіації. Довжина літака становить 35,9 м, а висота – більше ніж 10 м. Раніше в ньому розміщувався дитячий кінотеатр, потім кафе, а сьогодні він є закритим [9].

Не менш цінні пам'ятки збереглися у м. Володимирі-Волинському. Успенський Собор – унікальний пам'ятник періоду Київської Русі, споруджений в 1152–1160 рр. Це одна з найбільших споруд XII ст. За архітектурним стилем собор належить до південної групи пам'ятників Давньої Русі (візантійської) і має близьку аналогію з київськими храмами XI–XII ст. [6]. Святогорський монастир в с. Зимне Володимир-Волинського району є одним з не багатьох відносно добре збережених до наших днів монастирських комплексів оборонного типу. Зимненський монастир найдавніший з усіх монастирів Волинської області.

У Берестечку зберігся монастирський комплекс тринітаріїв з дівочим монастирем і костелом (1765 р.). Костел збудований в стилі бароко, поряд з ним дзвіниця XIII ст. У центрі міста височить Свято-Троїцька церква, в 1990-х рр. її реставрували. На околицях в 1901 р. історик В. Антонович віднайшов групу давніх рукотворних курганів – до 40 насипів. На місці Берестечківської битви споруджено

храм-пам'ятник «Козацькі могили», у якому поховані рештки героїв, що полягли в бою. Над гробницею-саркофагом піднялась 40-метрова Георгіївська церква. З 1991 р. на місці Берестечківської битви засновано національний історико-культурний заповідник [6].

Дзвіниця в с. Олика Ківерцівського району також є унікальною пам'яткою архітектури. Шедевром Волинської архітектури XV ст. є Стрітенська кам'яна церква, побудована в 1784 р. Церква є класичним прикладом центричних споруд.

Родовим помістям кількох поколінь князів Радзівіллів було містечко Олика. На сьогодні зберігся замок, споруджений 1564 р. [8, с. 89].

Пам'ятки археології досить поширені на території Волинської області. Відомо понад 100 археологічних пам'яток, які належать до річних історичних періодів, починаючи від кам'яного віку й закінчуючи пізнім середньовіччям. На території області палеолітичні пам'ятки вивчені ще дуже мало. Виявлено найдавніші знахідки крем'яних виробів пізнього палеоліту на лівому березі р. Стир поблизу села Боратина, на правому березі близько села Рованці в урочищі Гнідавська гірка, на території с. Голишева та в урочищі Замчиську [8, с. 91].

Документальні та біосоціальні пам'ятки теж мають місце поміж туристичних об'єктів. Серед старожитностей Волинської області рукописна книга займає чільне місце та є однією із документальних пам'яток. Ці книги – пам'ятки мови, писемності, літератури, джерела для вивчення образотворчого та декоративного мистецтва. Збереглися книги із Зимненського, Жидиченського, Мильцівського та інших монастирів. Рукописні центри функціонували у Луцьку й Володимирі [8, с. 95].

Відомий серед туристів Музей волинської ікони, який відкрито 1993 р. в Луцьку на основі колекції сакрального мистецтва краєзнавчого музею. У залах музею експонуються оригінальні зразки декоративної різьби і скульптури Волині XVIII ст.: царські врата, хрести-розп'яття, фігури святих й ангелів. Тут зберігається Чудотворна ікона Богородиці, унікальна пам'ятка візантійського іконопису XI–XII ст. Для ікони відведено окремий зал, де проходять не лише екскурсії, а й богослужіння.

Волинь відома своїми фестивальними подіями. Влітку в Луцьку щорічно проходить фестиваль вуличної їжі «Lutsk Food Fest». Щороку в січні у Луцьку проходить дводенний етнофестиваль «Різдво у Луцьку» на якому лучани та гості міста мають змогу посмакувати різноманітними стравами, солодощами та питними медами, які представляє «Гільдія медоварів України». Для любителів сала, які бажають спробувати найпопулярніший серед українців продукт, у вересні в м. Луцьку проходить фестиваль «З любов'ю до сала», на якому представлені різні види сала та інші м'ясні продукти домашнього приготування [2]. Для шанувальників пива та м'яса проходить фестиваль під відповідною назвою «Пива та м'яса». Уже 15 років поспіль, окрім 2019 р., проходить міжнародний фестиваль «Поліське літо з фольклором». Відомим широкому загалу є всеукраїнський «фестиваль українського духу» під назвою «Бандерштат». Щорічно на території історико-культурного заповідника «Старий Луцьк» проходить арт-фестиваль «Ніч у Луцькому замку».

Висновки. У Волинській області є значна кількість цікавих пізнавальних об'єктів історії, культури, мистецтва, які є атрактивними для туристів. Унікальність деяких об'єктів представляє їх як візитівку Волинської області.

Список використаних джерел

1. Волинь – батьківщина багатьох великих українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://toplutsk.com/biznews-news_2575.html.

2. Єрко І. Перспективи розвитку гастрономічного туризму на Поліссі / І. Єрко, А. Адамович // Наукові записки». – 2016. – № 1. – С. 150–155.

3. Круль В. П. Культурно-історичні рекреаційні ресурси Волинської області / В. П. Круль, І. П. Ковальчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://arr.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/460/1/Krul_Kovalchuk.doc.
4. Мамонтова Е. В. Формування регіонального образу як складова державотворчого процесу / Е. В. Мамонтова // Актуальні проблеми державного управління. – 2008. – № 2(34) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2008-2/doc/2/05.pdf>.
5. Огнева О. Д. Культурно-історичні рекреаційні ресурси Волинської області / О. Д. Огнева, О. Є. Златогорський // Туристично-краєзнавчі дослідження. – 1999. – Вип. 4. – С. 26–32.
6. Павлов В. І. Рекреаційний комплекс Волині: теорія, практика, перспективи / В. І. Павлов, Л. М. Черчик. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 124 с.
7. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н. В. Фоменко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 312 с.
8. Черчик Л. М. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови формування: монографія / Л. М. Черчик, О. В. Міщенко, І. В. Єрко. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – 152 с.
9. Шляхтін А. Місця Волинської області, які безумовно вразять [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://24tv.ua/lifestyle/podorozhi_ukrayinoyu_malovidomi_mistsya_volini_shho_zakarbuyutsya_u_vashiy_pamyati_n1010682.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

УДК 338.486

Н. О. Дудченко – студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародний туризм» Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО І РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: ГОТЕЛЬНИЙ СЕКТОР

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства та туризму КНУ ім. Т. Г. Шевченка
Науковий керівник: **О. О. Любіцева** – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства та туризму КНУ ім. Т. Г. Шевченка*

Проаналізовано ключові актуальні проблеми розвитку готельно-ресторанного бізнесу. Розглядаються основні перспективи розвитку готельно-ресторанної справи та туризму. Запропоновано можливі шляхи щодо вирішення проблем.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, туризм, конкуренція, інновації.

Dudchenko N. O. Problems of Development of Hotel and Restaurant Business: Hotel Sector. Displaying the topical problems of hotel and restaurant business development. The main prospects for the development of hotel and restaurant business and tourism are considered. Suggest possible solutions to the problem.

Key words: hotel and restaurant business, tourism, competition, innovation.

Індустрія гостинності, одна з найбільших галузей світової економіки, що бурхливо розвивається. Багато в чому це відбувається завдяки соціальному, економічному й політичному прогресу. За останні десятиріччя туризм став доступний широким верствам населення. Одночасно з ростом загального числа туристів помітний розвиток одержали інфраструктура туризму і її основний компонент – готельний сектор.

Сьогодні індустрія гостинності як сукупність підприємств сфери обслуговування та інших організацій працює в умовах жорсткої конкуренції, відвойовуючи як національний, так і міжнародний ринки.

Міжнародний досвід свідчить, що необхідною передумовою активного та успішного просування галузі на ринок держави є сучасна туристична інфраструктура. Саме тому проблеми забезпечення належного рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств готельно-ресторанного бізнесу на основі якісного аналізу умов зовнішнього та внутрішнього середовища їх функціонування набувають високої актуальності [1].

Варто зазначити комплексні проблеми розвитку туризму й готельно-ресторанного бізнесу в Україні, а саме:

- невідповідність міжнародним нормам та стандартам державного регулювання та обслуговування в галузі;
- недосконалість законодавства щодо туристичного, готельно-ресторанного бізнесу;

- відсутність ефективної державної підтримки малому та середньому туристичному й готельно-ресторанному бізнесу;
- недостатня кількість висококваліфікованих кадрів;
- недостатнє державне фінансування туристичного та готельно-ресторанного бізнесу внаслідок недооцінювання потенціалу цих галузей;
- недотримання чинної Стратегії розвитку туризму та, зокрема, розвитку готельно-ресторанного бізнесу, її недосконалість, нераціональне здійснення моніторингу [5];
- зменшення по регіонах кількості іноземних туристів через загальну нестабільну ситуацію на сході країни;
- кризова ситуація в умовах карантинних заходів.

На основі проведеного аналізу, нами було виявлено, що у наданні готельних послуг найважливішу роль відіграють питання якості. Без якісного обслуговування готель не здатний досягти своїх основних цілей. Світова практика розвитку різних готельних корпорацій і ланцюгів, як правило, свідчить, що отримання прибутку є результатом високої якості обслуговування.

Задоволення потреб споживачів здійснюється через забезпечення належної якості обслуговування. Нами було проведене опитування щодо надання зручностей у готелях, в якому взяло участь 1325 респондентів віком від 16 до 65 років. Обробка отриманої інформації дає наступну картину (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл характеристик готелю

Дослідження показують, що головним чинником вибору клієнтом готелю ще раз є якість наданого йому обслуговування. Якщо привабити нового клієнта можна якісною рекламою чи розкішним інтер'єром, то вдруге він прийде тільки завдяки професійній роботі персоналу і високій якості обслуговування.

Готельні послуги мають ряд особливостей, які дозволяють маневрувати їхньою якістю, знижуючи або підвищуючи їх рівень для різних категорій споживачів з огляду на їхні потреби і купівельну спроможність.

Не малу роль у процвітанні готельного підприємства відіграє кадрова політика (наявність висококваліфікованих кадрів); фінансове та матеріально-технічне забезпечення; інноваційні напрямки і методи роботи; відповідність до умов сталого розвитку (що надзвичайно актуально в сучасних умовах).

Сьогодні в готельному секторі постало гостре питання залучення гостей, у першу чергу підвищуючи якість обслуговування, у тому числі за рахунок підвищення кваліфікації персоналу, адже більшість українських готелів нехтують правилами та стандартами обслуговування. Тому в контексті вирішення вищенаведених проблем розвитку готельно-ресторанної сфери доцільно передбачити такі заходи:

1. Підвищення якості надання послуг, у тому числі за рахунок імплементації нових стандартів обслуговування.

2. Розробка організаційно-економічних заходів стимулювання розвитку системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, включаючи залучення іноземних спеціалістів та фахівців до навчального процесу [6].

3. Створення умов для залучення додаткових інвестицій в об'єкти готельного і ресторанного бізнесу. Оптимізація інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури для окупності державних та приватних інвестицій в об'єкти інфраструктури, у тому числі об'єкти готельного та ресторанного господарства [3].

4. Стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму, готельно-ресторанної справи одним з основних пріоритетів держави.

5. Широке запровадження нових засобів комунікації, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України та інформаційних технологій, впровадження інновацій [4].

Отже, розвиток готельно-ресторанного господарства є суттєвим чинником формування потенціалу туристичної галузі. На ринку готельно-ресторанних послуг постійно відбуваються зміни. Проведений аналіз засвідчує, що дана галузь економічної діяльності є перспективною сферою для інвестицій, розвивається швидкими темпами, підвищує зайнятість та створює матеріальну базу для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності [2].

Однак, галузь переживає кризовий період, функціонуючи під впливом певних проблем розвитку: низький рівень завантаженості засобів розміщування та харчування через зменшення обсягів туристичних потоків і низький рівень якості обслуговування; збитковість; невідповідність пропозиції потребам ринку. Наша держава є практично не конкурентоспроможною, що зумовлено, перш за все, недостатнім розвитком інфраструктури туризму та сервісу, неефективністю державної політики; відсутністю сформованого привабливого туристичного іміджу країни [7].

Підвищення конкурентоспроможності сфери туризму – ключове завдання економіки сучасної України. Важливо спрямувати зусилля на формування за кордоном позитивного іміджу України як країни, здатної забезпечити туристам не тільки доступність культурних і природних об'єктів для огляду, але й безпеку, комфортні умови проживання і пересування, розумну цінову політику, високі стандарти гостинності. При цьому необхідно постійно працювати над удосконаленням власного національного туристичного продукту, перетворюючи його у конкурентоспроможний, і просуванням цього продукту на європейський та світовий ринок туристичних послуг.

Список використаних джерел

1. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Г. Агафонова, О. Є. Агафонова ; Київський ун-т туризму, економіки і права. – К. : Знання України, 2002. – 360 с.

2. Державна служба туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tourism.gov.ua>.

3. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація готельного підприємництва / П. Р. Пуцентейло. – К. : Центр. учб. л-ри, 2007. – 344 с.

4. Саненко Л. І. Принципи впровадження інноваційних технологій в готелях та їх переваги / Л. І. Саненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/sanenko.htm.

5. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>.

6. Ткаченко Т. І. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. Г. Бойко та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 596 с.

7. The Global Competitiveness Report 2017–2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.

УДК 640.41(477.82)

І. В. Єрко – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

М. М. Ляшук – старший викладач кафедри туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ДІЯЛЬНІСТЬ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МІСТА ЛУЦЬКА

Роботу виконано на кафедрі туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Охарактеризовано готельні підприємства Волинської області. Досліджено особливості розвитку готельного господарства Волинської області, а саме: загальна кількість, специфіка номерного фонду, організація додаткових послуг. Охарактеризовано готельні підприємства міста Луцька. Досліджено особливості інфраструктури й організації виробництва послуг у сфері гостинності міста. Проаналізовано динаміку номерів у готелях та інших місцях тимчасового проживання в області з 2008 по 2018 рр.

Ключові слова: готель, колективний засіб розміщення, готелі та аналогічні засоби розміщення, Волинська область, місто Луцьк.

Ierko I. V., Lyashuk N. N. Activity of Hotel Enterprises of Volyn Area and City of Lutsk.

The hotel enterprises of the Volyn area are described. The features of development of hotel economy of the Volyn area are investigational, namely: common amount, specific of containing a number fund, organization of additional services. The hotel enterprises of city of Lutsk are described. The features of infrastructure and organization of production of services are investigational in the field of hospitality of city. The dynamics of numbers is analyzed in hotels and other residences temporal in area of from 2008 to 2018.

Key words: hotel, collective means of placing, hotels and analogical facilities of placing, Volyn area, city.

У структурі туристично-рекреаційного комплексу Волинської області визначальна роль належить готельному господарству. Розвинуте готельне господарство визначає обсяги й направленість туристичних потоків в'їзного та

внутрішнього туризму, удосконалення виробничих процесів, позитивну роль у забезпеченні населення відповідними послугами [1, с. 99].

За даними статистики за 2018 рік у Волинській області налічується 72 колективних засоби розміщення, з яких 16 готелів і аналогічних засобів розміщення, з яких у шести є спеціальне обладнання для осіб з обмеженими можливостями. Загальна кількість номерів у готелях – 671, місткістю 3684 місць.

Загальна кількість осіб, що перебували у готелях протягом 2018 року становить 41004 особи, в тому числі 23117 іноземців. У той час як кількість ночівель у готелях і аналогічних засобах розміщення складає 76634, з яких лише 3902 ночівлі – іноземці.

Загальна кількість днів роботи готелів у Волинській області складає 4621 день у 2018 році. А коефіцієнт місткості готелів та аналогічних засобів розміщення дорівнює 0,24 днів.

Починаючи з 2008 року кількість номерів у готелях та інших місцях тимчасового розміщення зростала з кожним роком, але вже у 2011 році була зафіксована негативна динаміка номерного фонду – 891 номер. Тим не менш, з 2012 до 2016 кількість номерів збільшилась майже вдвічі: з 949 номерів у 2012 році до 2342 номерів у 2016. Але в наступні роки кількість номерів знову зменшилась. В основному це пов'язано зі зміною рівня якості наданих послуг в готелях і зменшення номерного фонду за рахунок розширення площі окремих номерів.

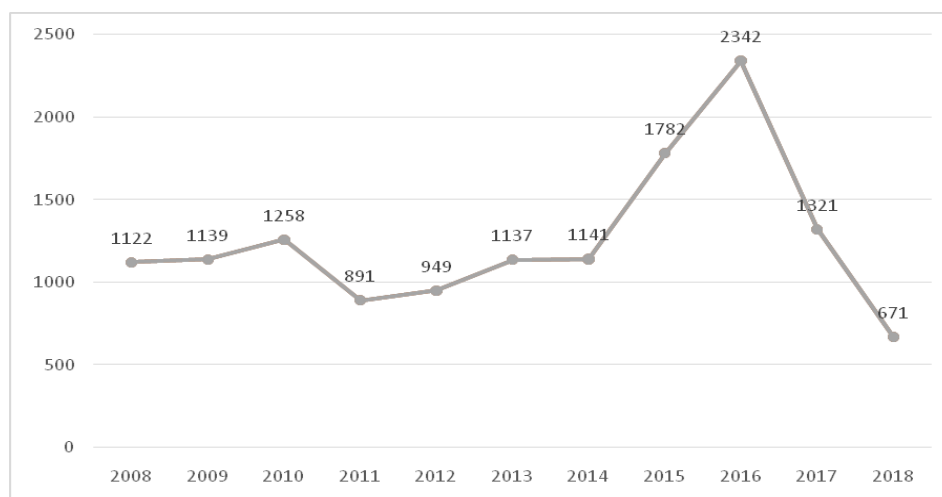

Рис. 1. Динаміка номерів у готелях і аналогічних засобах розміщення у Волинській області з 2008–2018 рр.

За даними Головного управління статистики у Волинській області, кількість готелів та аналогічних закладів розміщення в області мала тенденцію до зменшення з 2015 року. Якщо в 2015 році готелів було 66, то у 2017 вже 58 одиниць. У 2014 р. кількість номерів у готелях та аналогічних закладах розміщення області становила 1141 одиницю, а у 2017 р. – 1321. Тенденція до зменшення кількості готельних підприємств та практично незмінної кількості номерного фонду пояснюється витісненням дрібних готелів більш крупними закладами гостинності, адже в умовах погіршення стану економіки держави та загострення політичної ситуації в Україні великі готельні підприємства характеризуються наявністю більшої кількості конкурентних переваг.

Для збільшення кількості гостей в підприємствах готельного господарства проводяться оновлення, ремонти готелів, підвищення якості їх послуг та рівня категорії готелю. Окрім цього в область заходять великі всеукраїнські готельні ланцюги, що створює здорову конкуренцію між окремими готелями. Різні готелі надають широкий спектр послуг: безкоштовна стоянка, сауна, салони краси та Спа-

послуги, магазини та перукарні на території готелю, послуги бізнес-центру та ін. Тобто готелі різними способами намагаються збільшити потік туристів, в тому числі і іноземних, який в останні роки зменшився. Кількість колективних засобів розміщення, починаючи з 2015 року, постійно зменшувався і в 2018 році досяг 72 одиниць, якщо раніше ця тенденція не впливала на кількість обслугованих гостей (в 2015 році – 112480 чоловік, в 2017 – 124937 осіб), то в 2018 році в загальному було обслуговано – 55740 осіб в області. Такі негативні тенденції змушують власників засобів розміщення шукати нові шляхи для приваблення гостей.

Волинська область володіє значним потенціалом для залучення туристів, у тому числі й закордонних. Регіон займає вигідне географічне положення, через його територію проходять важливі транспортні шляхи, які сполучають Європейський Союз із країнами Східної Європи. Окрім цього, область багата на природні та історико-культурні рекреаційні ресурси, проте їх освоєння залежить від якості допоміжної та рекреаційної інфраструктури, до якої відносимо готельну індустрію. Наявність значної кількості закладів гостинності, а також їх вигідне географічне розміщення безпосередньо впливають на кількість туристів, хоча й не є вирішальним чинником розвитку туризму.

Стан розвитку готельної індустрії безпосередньо залежить від розвитку туристичної галузі. Проте на сучасному етапі він гальмується загостренням політичної й економічної ситуації в державі, що відображається у зниженні статистичних показників кількості туристів та закладів гостинності. Покращення економічної та політичної ситуації, активна державна підтримка туристичної галузі, реконструкція пам'яток історії, культури, мистецтва, архітектури, а також покращення стану інфраструктури дадуть змогу активізувати розвиток туризму в регіоні.

У місті Луцьку існує розвинена готельна мережа. Наявна можливість комфортно розмістити понад 850 гостей міста в 17 сучасних готелях. Потреби бюджетних туристів задовольняють хостели.

Серед готелів виділяють як безкатегорійні готелі, так і готелі 1–3 зірок. Окрім цього на території міста знаходяться мотелі та хостели. Більшість готелів орієнтуються на великі заїзди спортивних команд та туристів з діловою метою. Згідно зі статистичною інформацією за 2018 рік в Луцьку є лише 6 готелів, які можуть надати спеціалізовані послуги для осіб з інвалідністю.

Особливістю готельної інфраструктури міста є розміщення готелів не лише в межах міста та в його центрі, а й за його межами. Іншою особливістю є те, що загалом в місті не вистачає закладів розміщення, але при цьому деякі готельно-ресторанні комплекси мають більший прибуток з ресторану, аніж з готелю, а готельні номери в більшості готелів часто пустують.

Для збільшення кількості гостей на підприємствах готельного господарства проводяться оновлення, ремонти готелів, підвищення якості їх послуг та рівня категорії готелю, збільшення зірковості та введення нових додаткових послуг. Окрім цього в місто заходять великі всеукраїнські готельні ланцюги, що створює здорову конкуренцію між окремими готелями.

Список використаних джерел

1. Черчик Л. М. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку : монографія. Ч. 1 / Л. М. Черчик, О. В. Міщенко, І. В. Єрко ; МОНУ. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – 128 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Роботу виконано на кафедрі туризму та готельного господарства СНУ ім. Лесі Українки

*Науковий керівник: **І. В. Єрко** – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства СНУ ім. Лесі Українки*

Розглянуто проблему впровадження сучасних ефективних моделей менеджменту. Проаналізована роль якості послуг у зростанні конкурентоспроможності готельних господарств. Запропоновано ряд заходів для підвищення якості надання послуг у готелях.

Ключові слова: готельні послуги, якість послуг, управління, рентабельність, конкурентоспроможність.

Dembovskiy M. S. Features of Improving the Quality of Service Delivery in Hotel Establishments. Considered the problem of introduction of modern effective management models. Displaying the role of broom quality in increasing the competitiveness of hotels. A number of measures have been proposed to improve the quality of hotel services.

Key words: hotel service, quality of services, management, profitability, competitiveness.

Продуктивна діяльність готельно-туристичної індустрії є важливим показником змін в економіці нашої держави в сторону збільшення прибутків, необхідною передумовою зростання обсягу міжнародних зв'язків та інтеграції країни у світове співтовариство. Важливою складовою розвитку цієї сфери є удосконалення технологій пов'язаних з туризмом, підвищення якості послуг до міжнародних стандартів, впровадження нових видів і форм обслуговування, що сприятиме максимальному задоволенню усіх потреб споживачів.

На сьогоднішній день для світового ринку є характерним розвиток усіх його складових. Одним із найважливіших, динамічно зростаючих, напрямів, що входять до його структури, є сфера послуг. Оскільки функціонують підприємства, які надають певні послуги, що в загальному складають ринок послуг, то, відповідно, виникає конкурентне середовище. Тільки те підприємство, яке зуміє організувати надання послуг, дотримуючись законодавчо-правових актів, стандартів, враховуючи специфічні особливості послуг, буде конкурентноздатним на ринку послуг [1, с. 28].

Для досягнення найвищого рівня ділової активності у сфері гостинності – задоволення потреб клієнта та їх повторного звернення, готельному господарству необхідно здійснити дуже складний процес організації надання послуг.

Послуги можуть задовольняти різнопланові потреби: суспільні, виробничі, особисті. Відповідно до різнобічного характеру задоволення потреб та особливостей функціонування послуги класифікуються за різноманітними ознаками: за характером праці, формою організації та частотою попиту, місцем та характером споживання тощо [2, с. 37]. Кінцевим продуктом діяльності будь-якого закладу, пов'язаного з гостинністю, є виробництво готельних послуг. Вони повинні

відповідати вимогам, що передбачають додаткові зручності для споживачів, привабливість і престижність послуг.

Для здійснення процесу надання послуг на найвищому рівні, у будь-якому разі неможливо обійтися без наявності певних ресурсів, розробки технологічних процесів, їх випробуванням, контролем, прийомом, оцінкою і процесом обслуговування.

Організацію діяльності з надання послуг можна й потрібно контролювати на державному, місцевому й на рівні підприємства. Основним об'єктом контролю є дотримання технічних умов на послугу, вимог до її надання, роботу персоналу шляхом різних методів (візуального, аналітичного, медичного, інструментального, соціологічного контролю) [3, с. 43]. З метою дотримання найвищого рівня контролю за наданням послуг повинні обов'язково проводитися необхідні вимірювання, випробування, оцінка однієї чи декількох характеристик послуги і порівняння одержаних результатів зі встановленими нормами.

В останні роки готельний ринок характеризується зростанням пропозиції при одночасному скороченні попиту на готельні послуги. Відповідно, це призводить до посилення конкуренції. До основних напрямів формування стратегічних конкурентних переваг в готельному бізнесі належить процес надання послуг більш високої якості в порівнянні з конкуруючими аналогами. Ключовим елементом тут є надання таких готельних послуг, які б не лише задовольняли, а й навіть перевершували очікування гостей [2, с. 143].

Проблема впровадження в менеджмент вітчизняних готельних господарств сучасних ефективних моделей менеджменту, що відповідають світовим стандартам, зумовлена необхідністю надавати високоякісні послуги гостям та безпеку їм, а також обслуговуючому персоналу [4, с. 112].

Якість – важливий інструмент в руках готельєрів у боротьбі за ринки просування і продажу готельних послуг. Вона складається з технічного рівня і корисності готельних послуг для відвідувача через соціальні, функціональні естетичні, ергономічні, екологічні властивості. У той же час конкурентоспроможність визначається, як сукупність якісних і вартісних особливостей готельних послуг, які можуть задовольняти потреби відвідувача, а також витратами на придбання і споживання відповідних готельних послуг. Варто зважати на те, що поміж готельних послуг аналогічного призначення більш конкурентоспроможною виглядає та, яка забезпечує найвищий корисний ефект відповідно до сумарних витрат відвідувача. У будь-якому разі, покращення якості обслуговування взаємозв'язане з витратами. Проте вони окупляться завдяки одержаному прибутку. Стати лідером на ринку неможливо без розробки і освоєння модифікованих, поліпшених готельних послуг.

Інвестування капіталу в управління якістю зумовлює збільшення доходів внаслідок запобігання недолікам в обслуговуванні і пов'язаних з ними претензій, підвищення рівня задоволеності гостей і ефективності управління готелю в цілому.

До заходів, що покращують готельний сервіс в Україні відносять будівництво нових готелів, модернізацію діючих, а також зростання якості обслуговування в них. Важливе місце у сфері готельного обслуговування займає так званий людський фактор, тому варто звертати увагу на менеджмент, структуру та добір персоналу готельного господарства. Працівники цих закладів повинні бути підготовлені, мати професійну освіту, необхідні особисті та ділові якості. Успіхи провідних світових готельних структур полягають в наданні високоякісних готельних послуг, в їх швидкому оновленні, в зниженні витрат й інтеграції зусиль персоналу зумовлені тим, що в них створено високоефективні системи менеджменту. Успішне вирішення завдань належної організації надання та підвищення якості послуг українських підприємств сервісу вимагає ефективного управління на основі різнобічного використання факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Значення якісного обслуговування полягає в тому, що лише якісні послуги відкривають експортну дорогу на платоспроможні західні ринки. Важливу роль в наданні таких послуг в українських готелях, їх успішної конкуренції на світових ринках покликані зіграти спеціальні конкурси. Різного роду конкурси з присудженням їх переможцям почесних нагород широко використовуються в світовій практиці. Для досягнення рентабельності на ринку сфери послуг, туристичний комплекс обов'язково має підтримувати якість обслуговування на належному рівні, своєчасно усувати недоліки у наданні готельних послуг та розробляти концепції покращення обслуговування.

Список використаних джерел

1. Бойко М. Г. Організація готельного господарства : підручник / М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 448 с.
2. Круль Г. Я. Основи готельної справи : навч. посіб. / Г. Я. Круль. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 368 с.
3. Любіцева О. О. Ринки туристичних послуг. – 2-е вид., перероб. та доп. / О. О. Любіцева – К. : «Альтерпрес», 2003. – 436 с.
4. Сокол Т. Г. Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах : підруч. / Т. Г. Сокол. – К. : Альтерпрес, 2013. – 446 с.

УДК 338.488.2:640.41

С. О. Петруньок – магістр 2 курсу спеціальності «Туризм» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ВИННОГО ГОТЕЛЮ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства та туризму КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: **І. І. Винниченко** – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства та туризму КНУ ім. Тараса Шевченка*

Висвітлено актуальність створення винних готелів для багатьох «винних» країн. Розглянуто «винні» та «екологічно дружні» послуги готелю. Представлено переваги створення винного готелю в Україні в контексті еногастрономічного маршруту «Дорога вина та смаку».

Ключові слова: винний готель, дорога вина та смаку, сталий розвиток туризму.

Petrunok S. O. The Importance of Creating a Wine Hotel in Ukraine in the Context of Sustainable Tourism Development. The relevance of the creation of wine hotels for many «wine» countries is highlighted. Considered «wine» and «eco-friendly» hotel services. The advantages of creating a wine hotel in the context of enogastronomic route «The Road of Wine and Taste» are presented.

Key words: wine hotel, road of wine and taste, sustainable tourism development.

У матеріалах конференції ООН у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) зазначено: сталий розвиток – це такий розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, не загрожуючи наступним поколінням задовольняти свої власні потреби [2]. Багато принципів і практик сталого розвитку вже застосовуються в туризмі. Вони адаптовані для конкретних видів туризму, у тому й винного туризму.

Упродовж останніх десятиліть набувають значної популярності у світі еногастрономічні мандрівки. Багато людей подорожують (і щороку їхня кількість зростає) щоб насолодитися простим сільським життям, відпочити серед виноградників, подивитися, як народжується вино та самим взяти участь у процесі його виробництва. Окрім цього, людей турбує тема екології та бережливого ставлення до природи. Все більше людей звертають увагу на приставку «еко», відмовляються від ненатуральних продуктів, віддаючи перевагу овочам з грядки, використанню велосипедів тощо.

Актуальним для багатьох «винних» країн світу і сьогодні є питання створення винних готелів, які функціонують за принципом гармонійного поєднання з природою та позиціонують себе як багатофункціональні винні курорти. Винні готелі мають свій табель про ранги – премію «Wine Hotels Awards», якою щорічно нагороджуються найкращі винні готелі Європи за критеріями: екскурсії у винні підвали; дегустації вин; висока кухня; винотерапія; просування і розширення винного туризму [1].

Зазвичай «екологічно дружні» винні готелі розташовуються в старовинних шато – типових виноробних маєтках, побудованих з місцевих природних матеріалів – серед виноградників і характеризуються великим різноманіттям послуг, унікальним для кожного регіону.

Позиціонуючи себе «винним», готель передбачає надання таких послуг:

- організація та проведення тематичних винних вечорів (наприклад, вечір італійського / французького тощо вина);
- залучення у процес збирання винограду, його обробки та перетворення на винну продукцію (сезон літо–осінь);
- винні марафони, квести, пікніки;
- проведення винних майстер-класів та майстер-класів по приготуванню національних автентичних страв;
- школа сомельє;
- винотерапія (масаж з маслом виноградної кісточки, винний пілінг, маска).

Позиціонуючи себе «екологічно дружнім», готель передбачає:

- перехід на сучасні, енергозберігаючі та альтернативні джерела енергії;
- використання натуральних матеріалів;
- сортування сміття;
- у меню – страви з органічних продуктів харчування;
- екологічну та етнографічну просвіту.

Еногастрономічні маршрути (так звані «Дороги вина», «Дороги смаку», «Дороги вина та смаку») полегшують туристам відпочинок: гарантують смачну, безпечну, автентичну та екологічну подорож, яка сприятиме всебічному ознайомленні з природною, історико-культурною та гастрономічною складовою країни. Для країни це означає – розвиток сільських територій, промоція гастрономічних регіонів, збільшення кількості туристів та, відповідно, збільшення прибутку.

Україна почала активно займатись питанням розробки «Дороги вина та смаку» в межах проекту ЄС «Підтримка системи географічних зазначень в Україні». З 2019 р. почав функціонувати еногастрономічний маршрут «Дорога вина та смаку Української Бессарабії» на Одещині. Приєднатись можуть всі зацікавлені сторони. Головна умова – дотримуватись стандартів якості надання туристичних послуг та слідкувати за харчовою безпекою туристів.

Учасником «Дороги вина та смаку» може стати й пропонований автором винний готель, що позиціонує себе як багатофункціональний заклад розміщення. Готель акцентує увагу на єднанні з природою, на вино, традиційні продукти та місцеву кухню. Тобто, знайомить з винно-гастрономічними особливостями регіону, популяризує культуру та традиції, сприяє соціально-культурному розвитку місцевого населення та активній його участі в питаннях щодо розвитку винного туризму. Це є важливим для організаторів проекту, тому питання створення і внесення винного готелю до складу учасників «Дороги вина та смаку» є дуже актуальним як для функціонування самого готелю, так і для організаторів проекту загалом (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги внесення винного готелю до учасників еногастрономічного маршруту «Дорога вина та смаку» [розроблено автором]

<i>Переваги для винного готелю</i>	<i>Переваги для організаторів проекту</i>
<ul style="list-style-type: none"> - легальність ведення бізнесу; - високий рівень сервісу; - допомога у створенні нової еногастрономічної пропозиції; - залучення і збільшення кількості гастрономічних туристів; - можливість зайняти лідируючі позиції серед існуючих готелів; - допомога у формуванні іміджу; - додаткова реклама; - промоція (створюваний веб-портал маршруту wineandtasteroads.com.ua); - співпраця та пошук нових партнерів. 	<ul style="list-style-type: none"> - спеціалізований учасник (перший винний готель); - відповідність європейському стандарту еногастрономічної локації; - надання туристам різноманітних еногастрономічних послуг (винотерапія, дегустації, майстер-класи, винні забіги, квести); - просування учасників проекту; - екологічна просвіта туристів; - вихідна точка для проведення різних заходів; - розвиток сільської місцевості; - підвищення туристичної привабливості регіону.

Отже, питання сталого розвитку – одне з найбільш значущих для сучасного світу. Сталий розвиток винного туризму неможливо уявити без інновацій, впровадження сучасних технологій виноробства, тому пропозиція створення винних готелів, які функціонують за принципом гармонійного єднання з природою є дуже важливою для України. Така інновація не тільки сприятиме зростанню інтересу до винних турів та задоволенню винних потреб, а й забезпечить екологічну просвіту, підвищить якість обслуговування туристів та конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринку. Винний туризм в Україні має величезні перспективи для сталого розвитку, оскільки є всесезонним, кількість туристів щороку зростає, впроваджуються новітні технології туризму, враховуються інтереси місцевого населення, створюються нові робочі місця, підвищується культура споживання українського вина.

Список використаних джерел

1. 10 кращих винних готелів Європи за версією любителів винного туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blogovine.ru/10-luchshix-vinnyx-otelej-evropy/> (30.04.2020).
2. Що таке сталий розвиток? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/en/45-temp/1484-2012-06-11-14-41-36> (30.04.2020).

Р. П. Загнибіда – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи факультету туризму ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;
І. І. Глібко – студентка 1 курсу освітнього рівня «магістр» спеціальності «Готельно-ресторанна справа» факультету туризму ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ПОСЛУГ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Роботу виконано на кафедрі готельно-ресторанної та курортної справи факультету туризму ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Проаналізовано сучасний стан вимог щодо надання послуг в готельно-ресторанному господарстві. Розглянуто систему показників якості послуг та практичні фактори, що визначають потенційну готовність до якісного обслуговування. Висвітлено основні напрямки підвищення ефективності надання якісних готельно-ресторанних послуг.

Ключові слова: готельно-ресторанне господарство, обслуговування, обслуговуючий персонал, очікувана послуга, якість послуги.

Zagnybida R. P., Hlibko I. I. Improving Service Quality in the Hotel and Restaurant Industry. The current state of requirements for providing services in the hotel and restaurant industry is analyzed. The system of service quality indicators and the practical factors determining the potential readiness for quality service are considered. The main areas of improvement in the provision of quality hotel and restaurant services are highlighted.

Key words: hotel and restaurant industry, service, service staff, expected service, quality of the service.

На сьогоднішній день одним із найбільш стрімко розвиваючих секторів ринку послуг є готельно-ресторанний бізнес, випереджаючи в динаміці свого зростання багато галузей народного господарства. Однак, це один з найбільш ризикових видів бізнесу. Важливим аспектом оптимізації цього напряму діяльності є забезпечення високої якості послуг обслуговування. Адже в жорстких умовах господарювання підприємствам готельно-ресторанного господарства необхідно впроваджувати нові підходи до залучення споживачів та підвищення прибутку.

Якість послуг посідає центральне місце у розв'язанні проблеми підвищення конкурентоспроможності закладів готельного і ресторанного господарства. Підприємство може бути конкурентоспроможним за умови, якщо його продукція, послуги користуються попитом, що можливо лише за умов високої якості та відповідності вимогам споживачів, стандартам й іншим нормативним документам.

Адже, подорожуючи по всьому світу і відвідуючи різні готелі, ресторани, відвідувачі стали більш вибагливими. Тому, в останні роки вимоги щодо надання послуг та їх якості зросли. Щоб залишатися «в грі», підприємствам готельно-

ресторанного господарства вже не можна не рахуватися з цим фактом, і тому актуальним є дослідження якості послуг та їх удосконалення.

Дослідженням якості послуг в готельно-ресторанному господарстві займалися такі відомі вчені, як Л. Агафонова, В. Дорошенко, А. Капліна, В. Карсекіна, Т. Кононенко, М. Мальська, Х. Роглев, Н. П'ятницька, А. Усінова, І. Хвалінова та ін. Разом із тим недостатньо дослідженими залишається вирішення проблем удосконалення та підвищення якості послуг, як складової цільової підсистеми організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємств готельно-ресторанного господарства.

Термін «якість послуги» тлумачать по-різному. Найпоширенішим є визначення згідно з Міжнародного стандарту ІСО 8402-94 «Управління якістю і забезпечення якості. Словник», у якому зазначається «якість послуги» – це сукупність характеристик послуги, які надають їй здатність задовольняти обумовлені або ймовірні потреби [5].

Для закладів ресторанного і готельного господарств вирішальне значення має те, що і як потенційний споживач розуміє під якістю послуг. Оцінюючи якість послуги, споживач порівнює те, що отримав, з тим, що він очікував отримати. Очікувана послуга - це очікувана якість [2, с. 572].

Пропонуємо розглянути систему показників якості послуг ресторану наведену на рисунку 1.

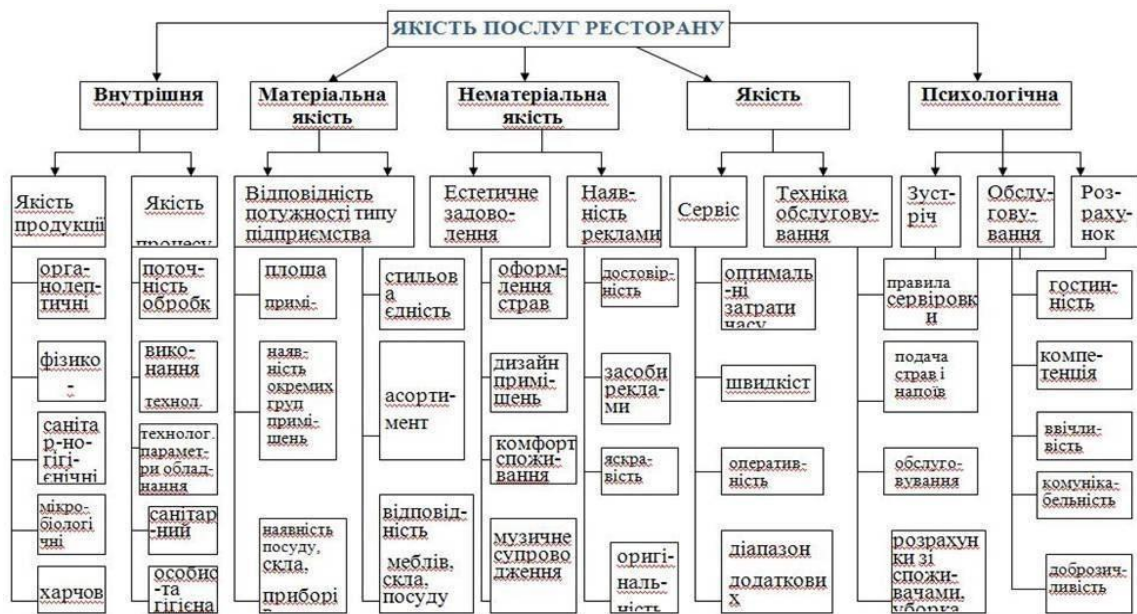

Рис. 1. Система показників якості послуг ресторану

З огляду на сприйняття споживачем якості послуги можна розглядати як поєднання трьох складових: базової якості, необхідної якості, і бажаної якості.

Базова (основна) якість – це сукупність тих властивостей послуги, які споживач вважає обов'язковими. Сподіваючись отримати послуги такої якості, споживач не вважає за потрібне говорити про них виробнику. Проте ці базові показники якості не визначають цінності послуги в очах споживача. Водночас їх відсутність може викликати негативну реакцію клієнта.

Необхідна (очікувана) якість – це сукупність технічних і функціональних характеристик послуги. Вони показують, наскільки послуга відповідає тому, що було заплановано виробником. Власне необхідні властивості якості переважно рекламуються і гарантуються виробником.

Бажана якість – це несподівані цінності пропонованої споживачу послуги, про які він міг тільки мріяти. Особливість бажаних показників якості полягає в тому, що споживач не повинен придумувати їх сам. Він, як правило, не вимагає їх, але високо оцінює їх наявність у пропонованій послугі [3, с. 249].

Опираючись на тлумачення МС ІСО 8402-94, термін «якість обслуговування» визначається як сукупність характеристик процесу і умов обслуговування, які забезпечують задоволення встановлених або ймовірних потреб споживача.

Сутність послуг готельно-ресторанного комплексу й умова його успішності – це якісне обслуговування. Готельно-ресторанний заклад, що зумів надати споживачам відмінний сервіс, тобто задовольнити вимоги найвибагливішого гостя, одержує найсильнішу конкурентну перевагу. Успішне вирішення завдань підвищення якості готельно-ресторанних послуг вимагає ефективного управління на основі практичного використання факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [1, с. 176].

Розглянемо практичні фактори, що визначають потенційну готовність до якісного обслуговування:

- виконання працівниками комплексу індивідуальних побажань гостей;
- акуратність виконання будь-якого виду робіт при обслуговуванні;
- постійний контроль і самоконтроль за якістю роботи;
- точний розподіл часу;
- професійна і соціальна компетентність [4, с. 321].

Одним із важливих факторів у сфері надання готельних та ресторанных послуг відіграє культура поведінки обслуговуючого персоналу, так як персонал – це «обличчя» підприємства. Ринок праці потребує кваліфікованих з високим рівнем компетентності фахівців готельно-ресторанної справи, які відповідають новітнім тенденціям сучасного розвитку готельно-ресторанного бізнесу. У даний час будь-який працівник зобов'язаний володіти такими компетенціями як комунікативна, інформаційна, загальнокультурна, техніко-технологічна, соціальна, сервісна, організаційно-управлінська. Це дозволить йому грамотно, чітко і з розумінням спілкуватися з клієнтом, висловлювати свої думки, а також це підвищить статус підприємства, в якому він працює. На сьогоднішній день побутує думка, що гість іде в той чи інший заклад не лише де смачна кухня чи гарний номер, а саме до того обслуговуючого персоналу, що йому сподобався. Практика показала, що в наш час постійний клієнт – це плюс підприємству. Якщо клієнтові сподобається у вашому готельно-ресторанному закладі, він прийде ще раз, а наступного разу він порекомендує його своїм друзям, знайомим, ті в свою чергу наступним і т. д.

Отже, у наші дні для досягнення успіху у сфері готельно-ресторанного господарства не достатньо просто підтримувати все на сталому рівні. Пропонуємо основні напрямки підвищення ефективності роботи обслуговуючого персоналу на ринку готельно-ресторанних послуг:

- збільшення значимості навчання навичок міжкультурного міжособистісного спілкування;
- підвищення рівня культурного розвитку і свідомості персоналу;
- підвищення готовності персоналу брати на себе відповідальність у міжнародній сфері бізнесу;
- збільшення майстерності з допомогою процесу комплектації;
- комп'ютеризація всіх робочих процесів у готельно-ресторанному комплексі.

Отже, можна зробити висновок, що удосконалення якості послуг в готельно-ресторанному господарстві допоможе залучити нових гостей, підвищити їх лояльність, збільшити середній чек гостя, а також залишитися на плаву і досягти успіх. Саме тому, найбільш перспективним є той заклад готельно-ресторанного

господарства, у діяльності якого закладена чітка концепція, яка гармонійно поєднує всі вагомні чинники удосконалення якості послуг.

Список використаних джерел

1. Архіпов В. В. Організація ресторанного господарства : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 280 с.
2. Ковешніков В. С., Мальська М. П., Роглев Х. Й. Організація готельно-ресторанної справи: навч. посіб. Київ: Кондор, 2015. 752 с.
3. Мальська М. П. Ресторанна справа. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 304 с.
4. Підвищення якості послуг підприємства ресторанного господарства в системі ринкових відносин // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2013. С. 319–322.
5. ISO 9000:2000 (ДСТУ ISO 9000-2001). Системи управління якістю. Загальні положення. Словник. Київ: Держспоживстандарт України, 2001.

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

УДК 908:379.85(477.82)

Т. О. Сахарук – студентка 4 курсу спеціальності «Туризм» Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

СЕЛО ЗАБОРОЛЬ НА КРАЄЗНАВЧИХ МАРШРУТАХ ВОЛИНИ

*Роботу виконано на кафедрі інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»
Науковий керівник: **В. К. Терлецький** – кандидат біологічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»*

Досліджено історію становлення села Забороль Волинської області. Розглянуто найбільш цікаві об'єкти минулого і сучасного, з якими можна ознайомитися під час краєзнавчого маршруту. Описані відомі археологічні та архітектурні пам'ятки в межах села. Відмічені багаті природні ресурси, які теж можуть бути використані у туристичній діяльності. Автор рекомендує включення Заборолля до мережі краєзнавчого та сільського туризму на Волині.

Ключові слова: краєзнавство, сільський зелений туризм, археологічні та архітектурні пам'ятки, бронзова доба.

Saharuk T. V. The Village Zaborol on the Local History Routes of Volyn. The history of the formation of the village Zaborol in Volyn region, has been studied. The most interesting objects of the past and present, which can be seen during the local history route, are considered. Famous archeological and architectural monuments within the village are described. Rich natural resources are noted, which can also be used in tourism. Author recommends the inclusion of Zaborol in the network of local lore and rural tourism in Volyn.

Key words: local lore, rural green tourism, archeological and architectural monuments, Bronze Age.

Постановка наукової проблеми та її значення. Для регіонального розвитку краєзнавчого та сільського зеленого туризму необхідно знати місцеві природні та етнокультурні ресурси. Саме ці знання дають можливість правильно орієнтувати краєзнавчі маршрути та екскурсії на місцевості, щоб ознайомити туристів із найбільш привабливими для пізнання об'єктами. На території Волинської області є чимало таких об'єктів, які можна побачити або почути про них навіть у сільській місцевості.

Метою нашого дослідження є аналіз історії та сучасного стану села Забороль у Волинській області, що може бути використано в організації краєзнавчих маршрутів. Основні **завдання** дослідження – виявити найбільш цінні історичні, етнокультурні об'єкти та природні ресурси с. Забороль, які важливі для організації краєзнавчих маршрутів і розвитку сільського туризму в цьому регіоні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У Волинській області є чимало об'єктів, перспективних для використання у краєзнавчому та сільському туризмі [1; 3; 4]. Одним із таких об'єктів є село Забороль, яке знаходиться на відстані кількох кілометрів від обласного центру Волинської області – м. Луцька. Історія Заборолля дуже цікава й пізнавальна. В

околицях села досі зберігаються цінні археологічні пам'ятки: курган бронзової доби та рештки давніх поселень XI–XIII ст., де досі знаходять уламки кераміки та інших гончарних виробів [2; 3].

Вперше Забороль згадується в літературних джерелах у 1545 р. [2]. У перекладі з давньослов'янської назва села означає «за боролом», тобто «поза сторожою (вартою)» або «за межами міста». Яким тоді був Забороль, можна уявити лише із загальних описань давньоруських поселень, бо письмових джерел про стан села на той час не збереглося.

У XVIII ст. першим власником Забороля став Ян Антоній Чарнецький, який був спочатку овруцьким гродським писарем, а пізніше – брацлавським каштеляном. Саме при ньому в Заборолі було збудовано величний палац у ренесансному стилі [2]. Цей палац перебудовували в першій чверті XIX ст. за проектом італійського архітектора Генрика Іттара. Навколо палацу був розбитий парк у романтичному стилі, закладений ірландським дизайнером Діонісієм Міклером. До палацу вів високий дерев'яний міст, а біля самого будинку росло багато акацій, лип та квіткових клумб. У парку було багато цікавих кам'яних пам'ятників, присвячених родині Чарнецьких. Коли у 1707 р. російський імператор Петро I приїздив до Луцька, він відвідав маєток Чарнецьких у Луцьку і в Заборолі. Відомо, що у палаці Чарнецьких зберігалась одна з найбагатших тогочасних бібліотек на Волині. На жаль, ці архітектурні пам'ятки не збереглися до наших часів.

Протягом 1878–1883 рр. у Заборольській народній школі навчався відомий в майбутньому проповідник Слова Євангельської Правди Стефан Бохонюк. За роки Другої світової війни Забороль зазнав значних руйнувань, коли були знищені не лише визначні місцеві історичні споруди, а й церкви (зокрема, церква на честь Божої Матері, споруджена у 1728 р.). Зараз у Заборолі проживає понад 1340 мешканців і село постійно розростається.

Надзвичайно цікавими є місцеві природні ресурси. Річка Омеляник (ліва притока р. Стир) протікає поздовж Забороля, де створює декілька мальовничих ставкових водойм. Останні використовуються для рибальства і можуть бути використані як додатковий ресурс краєзнавчого та сільського туризму. У самому Омелянику, крім традиційних місцевих видів риби, масово розмножився ротан з Далекого Сходу, який тут чудово акліматизувався. Доцільно зазначити, що ротани – це хижаки, які масово знищують ікру та мальків і інших видів риби, а тому їх вилов, до певної міри, може служити підставою для активних заходів екологічного туризму.

З північного боку Забороль оточує гарний мішаний ліс, в якому поруч з місцевими дубами та грабами можна побачити досить рідкісні для Волині бук лісовий або культивованій з Америки дуб північний. У цьому лісі багато ягід і грибів, які теж можуть зацікавити туристів. Іноді можна навіть зустріти у лісі рідкісні види: лілію лісову або зозулинці. Навесні у заборольському лісі чудово співають соловейки, що теж доцільно враховувати при організації краєзнавчих маршрутів. А ще в місцевому лісі можна натрапити на їжаків, вужів і білок. Іноді трапляються навіть козулі й лосі, якщо вам пощастить.

.Висновки. Багата історія села Забороль може бути предметом краєзнавчого пізнання у туристичній діяльності. Крім того, тут є багаті природні ресурси, які доцільно використовувати не лише у краєзнавчому, а й у сільському туризмі. Тому необхідні відповідні організаційні та популяризаційні заходи, які могли б сприяти активізації туристичної діяльності на теренах Забороля.

Список використаних джерел

1. Лужанська Т. Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи / Т. Ю. Лужанська, С. С. Махлинець, Л. І. Тебляшкіна. – К. : Кондор, 2008. – 385 с.

2. Кучинко М. М. Пам'ятки археології Луцького району Волинської області : навч. посіб. / М. М. Кучинко, О. Є. Златогорський. – Луцьк : Волинські старожитності, 2010. – С. 207–208.

3. Манзуренко В. Лицарі Срібного хреста бойової заслуги 1-го та 2-го класів / В. Манзуренко // Український визвольний рух. – Львів, 2007. – Зб. 9. – С. 248–279.

4. Україна перед визвольною війною 1648–1654 рр. : зб. документів (1639–1648 рр.) / відп. ред. М. Н. Петровський, К. Г. Гуслистий. АН УРСР. Інститут історії України ; Управління державними архівами МВС УРСР ; Центральний державний історичний архів УРСР. – К. : Вид-во АН УРСР, 1946. – 256 с.

УДК 908:379.85

О. П. Загаюк – студентка 3 курсу спеціальності «Туризм» Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

ЗАТУРЦІВСЬКИЙ МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ В. ЛИПІНСЬКОГО ЯК ОБ'ЄКТ КРАЄЗНАВСТВА

*Роботу виконано на кафедрі інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»
Науковий керівник: **В. К. Терлецький** – кандидат біологічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»*

Проаналізовано історію становлення садиби Липинських та створення на її базі меморіального музею у с. Затурці на Волині. Показано важливі для пізнання краєзнавців етапи життя видатного діяча української державності В'ячеслава Липинського. Показано актуальні питання краєзнавчого туризму, на які можна знайти відповідь в означеному музеї. Відзначена роль Затурцівського меморіального музею в організації краєзнавчої роботи з молоддю.

Ключові слова: меморіальний музей, краєзнавство, реставрація, експонат, пам'ятка садово-паркового мистецтва.

Zahaiuk O. P. Memorial Museum of V. Lypynskiy in Zaturtsy as an Object of Local Studies. The history of the formation of the Lypynskiy estate and the creation on its basis of a memorial museum in the village of Zaturtsy in Volyn is analyzed. The stages of life of the outstanding figure of Ukrainian statehood V. Lypynskiy, which are important for the knowledge of local historians, are shown. Topical issues of local history tourism are shown, to which you can find the answer in the museum in question. The role of the Zaturtsy Memorial Museum in organizing local history work with youth is noted.

Key words: memorial museum, local history, restoration, exhibit, monument of landscape gardening art.

Постановка наукової проблеми та її значення. Формування краєзнавчих об'єктів Волині залежить від правильного вибору пам'яток природи, історії, культури та етнографії цієї області. Одним із таких важливих об'єктів є Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава Липинського, який на початку минулого століття

брав активну участь у становленні молодшої української держави. Історія створення музею, його експонати й мальовничий парк довкола нього – все це повинно бути неодмінним об'єктом краєзнавчої туристичної роботи з молоддю. Важливо також зберегти для потомків цей важливий об'єкт, який також свідчить про позитивні моменти українсько-польського співробітництва у справі української державності.

Метою нашого дослідження є вивчення історії створення Затурцівського меморіального музею та ролі В'ячеслава Липинського у становленні української державності. Основні **завдання** дослідження – виділити основні історичні етапи створення садиби Липинських, особливості формування на її основі меморіального музею та його ролі у краєзнавчому туризмі з молоддю.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У краєзнавчому туризмі музеї займають особливе місце, бо саме вони зберігають найбільш важливі відомості з історії та етнокультури регіону [1; 3; 4]. Одним із таких важливих для краєзнавчого пізнання є Затурцівський меморіальний музей В. Липинського на Волині [1; 3]. Він знаходиться у садибі родини Липинських у с. Затурці Локачинського району. Цей охоронний об'єкт має статус пам'ятки історії національного значення. З вересня 2011 р. після реставрації у садибі Липинських було відкрито музей В'ячеслава Липинського.

Ця особа залишила помітний слід в історії України [1; 5]. Ще напередодні Першої світової війни В. Липинський взяв участь у створенні українського політичного центру, який згодом у 1914 р. був названий Союзом визволення України. Після Лютневої революції В. Липинський разом із С. Шеметом брав участь в українізації військових частин на Полтавщині. Уже тоді він став одним із засновників й автором політичної програми Української демократично-хліборобської партії, а пізніше навесні 1918 р. В. Липинський зближується з П. Скоропадським, який згодом був проголошений Гетьманом України [1; 2]. В. Липинський був послом України у Відні, а після повалення Гетьманату залишив справи посольства і, через хворобу, оселився у гірському місті Райхенау (Австрія). До 1926 р. він був активним науковим і громадським діячем. За цей час В. Липинський підготував монографію «Україна на переломі 1656–1659 рр.», збірки «Хліборобська Україна» (1920–1925 рр.), історико-філософський трактат «Листи до братів-хліборобів» (1926 р.).

Переїхавши до Берліна у 1926 р., В. Липинський взяв участь у діяльності Українського Наукового інституту, але через стан здоров'я був змушений знову повернутися до Австрії та оселився у гірській місцевості поблизу Граца. Від серцевого нападу у 1931 р. В. Липинський помер і був похований у рідному селі Затурці.

Садиба Липинських оточена з усіх боків чудовим парком і фруктовим садом. Її було споруджено у 1871 р., але під час першої світової війни садибу зруйновано. Її у 1927–1931 рр. повторно відбудував брат В'ячеслава Липинського Станіслав. Пізніше, з відступом фашистів у 1944 р. садиба знову зазнала значного руйнування (постраждав другий поверх).

З встановленням радянської влади в садибі був заснований «Держкінзавод», а у 1960-х рр. – Волинська обласна племстанція з вирощування великої рогатої худоби. Ім'я видатного земляка тривалий час замовчувалося і було мало відоме в Україні. У червні 1990 р., майже через 60 років по його смерті, було впорядковано територію католицького цвинтаря в Затурцях та відновлено могилу В'ячеслава Липинського. На початку 1990-х рр. піднімається питання щодо збереження та відбудови палацу за зразком 1930-х рр. та створення в ньому музею В. К. Липинського. Але тільки у 1996 р. будівлю і парк почали реставрувати за ініціативою Волинського обласного управління культури. Значна частина експонатів музею була зібрана родичами В. Липинського у Польщі та США. Зокрема, колекцію

особистих речей та документів В. Липинського музею передала його донька Єва з Лондона [1; 3].

Парк колишньої садиби Липинських зберігся краще. Нині парк на площі 4,1 га отримав статус пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення. Парк був створений у ландшафтному стилі. У ньому досі зберігаються мальовничі алеї та куртини декоративних деревних і чагарникових рослин. Тут можна відмітити, як гармонійно на території парку поєдналися особливості ландшафту та любов господарів до природи, що свідчить не просто про високий естетичний смак, а й про належні агрономічні знання Липинських. Все це створило мальовничий зразок садово-паркового мистецтва. Парк був справжньою зоною відпочинку родини Липинських і гостей, які сюди часто навідувалися. Тепер після кількох десятиліть запустіння парк знову починає оживати.

У меморіальному музеї В. Липинського відбувається багато свят, які мають не лише краєзнавче, а й патріотичне спрямування. Лише за останні роки тут пройшли свята: «Світ казки в музеї», «Просвітянське свято в музеї», «Вечір патріотизму», «Вшанування пам'яті кобзаря» та ін. На території музею проводять урочисті реєстрації шлюбів. Тут систематично здійснюються екскурсії, в яких беруть участь місцеві школярі, групи волинян та приїжджі з Польщі та Німеччини. З 2018 р. туристи можуть отримати у музеї сувеніри на пам'ять – магнітики, присвячені різним визначним подіям життя В'ячеслава Липинського та теперішнього Затурцівського меморіального музею. Можна придбати також «Мішечок приємних спогадів із Затурців», карту України із Затурцями або ключ із видом маєтку.

Висновки. Затурцівський меморіальний музей В.Липинського – це один із багатьох цінних краєзнавчих об'єктів, які важливі для пізнання історії та становлення державності нашого народу. У ньому поєднуються здобутки творчості, особисті речі та історичні пам'ятки видатного діяча Української гетьманщини – сина польського народу, який все життя віддав служінню ідеї української державності – В'ячеслава Липинського.

Список використаних джерел

1. В'ячеслав Липинський – ідеолог українського державотворення : зб. наук. праць / НАН України. Ін-т політ. і етнонац. досліджень та ін. ; ред. Б. Ярош. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 188 с.
2. Гришко В. В'ячеслав Липинський і його творчість / В. Гришко. – Нью-Йорк : Булава, 1961. – 87 с.
3. Кушнір В. Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава Липинського: етапи становлення / В. Кушнір, Н. Гатальська // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Історія, економіка, філософія. – 2012. – Вип. 17. – С. 82–86.
4. Минуле і сучасне Волині й Полісся: роде наш красний // Матеріали Третьої Волинської обласної науково-етнографічної конференції, 14–15 червня 2007 р., м. Луцьк. – Вип. 24. – Луцьк, 2007. – 288 с.
5. Осташко Т. С. Липинський В'ячеслав (Вацлав-Вікентій) Казимирович / Т. С. Осташко // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2009. – Т. 6 : Ла–Мі. – С. 147.

ОТРУЙНО-ЇСТИВНІ РОСЛИНИ ПОЛІССЯ ДЛЯ БЕЗПЕКИ ТУРИЗМУ

Роботу виконано на кафедрі інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»

Проаналізовано ризики користування небезпечними видами рослин у туристичній діяльності. Наведено приклади таких рослин в умовах Полісся: ваточник сирійський, борщівник Сосновського, орляк звичайний, тис ягідний. Описано методи використання цих рослин у харчуванні туристів.

Ключові слова: ефіроолійна культура, асклепіадин, фуранокумарин, алкалоїд.

Terletskyi V. K. Poisonous-edible Plants of Polesia for Tourism Safety. The risks of using dangerous plant species in tourism are analyzed. Examples of such plants in the conditions of Polesia are given: *Asclepias syriaca* L., *Heracleum sosnowskyi* Manden., *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn, *Taxus baccata* L. Methods of using these plants in the diet of tourists are described.

Key words: essential oil culture, asclepiadine, furanocoumarin, alkaloid.

Постановка наукової проблеми та її значення. У туристичній діяльності часто доводиться зустрічатися з невідомими, або маловідомими видами рослин, які можуть бути небезпечними і, що зовсім несподівано для багатьох, їстівними одночасно. В умовах Полісся таких рослин чимало, а тому знання про них для туристів означають зменшення ризиків небезпечних уражень й отруєнь.

Метою нашої роботи було визначення особливо небезпечних для туристів видів рослин, з якими вони можуть зустрітися на маршрутах по Полісся і які при відповідних знаннях і навичках можуть бути корисними для споживання. Основними завданнями автора було проаналізувати небезпечні та корисні властивості цих рослин, які необхідно знати туристам. Такі відомості про надзвичайно актуальні для туристів, коли вони здійснюють маршрути по незвичних для них природних ландшафтах Полісся [5].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У спеціальній літературі та інших інформаційних джерелах можна знайти чимало повідомлень про ризики отруєнь і уражень небезпечними видами рослин [1–5]. Разом з тим багато з таких небезпечних видів можуть успішно бути використані туристами при дотриманні відповідних правил і методів споживання рослинних ресурсів Полісся. Розглянемо декілька таких прикладів.

Ваточний сирійський (*Asclepias syriaca* L.) походить із Північної Америки, звідки був завезений до Європи у 17 ст. як технічна культура і досить швидко поширився у багатьох європейських країнах. Спочатку його вирощували як ефіроолійну культуру (у суцвіттях і насінні ваточника до 25 % ефірної олії!). Її використовували не лише у промисловості, а й у косметології та парфумерії. Нині це багаторічний бур'ян, який трапляється в Україні майже всюди. Його можна зустріти у пришляхових смугах, на узліссях і навіть серед сільськогосподарських угідь. Ваточник швидко розростається кореневищами, витісняючи інші види рослин і створюючи зарості майже двометрової висоти. Тому його відносять до небезпечних

адвентивних видів рослин, з якими в багатьох областях проводять боротьбу хімічними та іншими засобами [3; 5].

Біологічні властивості ваточника сірійського неоднозначні. Відвар із кореневищ ваточника викликає сильні блювотні та проносні реакції людського організму, тобто має характерну отруйну дію. У стеблах, а найбільше – у кореневищах ваточника знаходиться густий і клейкий молочний сік, у складі якого є отруйний для людини гліоксид асклепіадин. Саме він здатний викликати смертельне отруєння. Тому для туриста цей вид рослин є небезпечним і найчастіше непридатним для харчування.

Разом з тим ваточник є цінною медодайною, лікарською та їстівною рослиною. Ще американські індіанці вживали його як блювотний засіб, а молочний сік ваточника має цілющі дії подібно до соку чистотілу. Відвар насіння можна застосовувати для промивання поранень і виразок. Їстівні властивості ваточника досі використовуються в Америці. Американці споживають молоді стебла цієї рослини навесні (коли вони ще молочно-білі, не зелені!), спочатку виварюючи їх у підсолені воді, щоб позбавити продукт зайвої гіркоти. Вони роблять із пагонів ваточника салати або додають їх до інших страв, як у нас це роблять із проростами холодку (*спаржі* – російською). З молодих проростків ваточника також готують солодкий сік, а з квіток – навіть цукор. Звичайно, цей цікавий досвід корисно перейняти й популяризувати в нас, зокрема у практиці туристичної діяльності. Важливо також відзначити, що під час квітання зарості ваточника приваблюють масу бджіл, тобто цей вид надзвичайно перспективний і для бджільництва.

Борщівник Сосновського (Heracleum sosnowskyi Manden.) – небезпечна багаторічна рослина, яка походить з Кавказу. Наприкінці 40-х років його було масово культивовано в СРСР як цінний для силосування рослинний корм худобі. Однак, як виявилось, борщівник має й надзвичайно небезпечні властивості. У великих за розміром листках рослини міститься багатий на фуранокумарини сік, який при контакті зі шкірою людини викликає важкі ураження – опіки, подібні до кропивних. Якщо листя рвати руками або підстилати його під себе на пляжі, турист може наразитися на тривалі й надзвичайно болючі травми, що потребуватимуть лікування, а для дітей можуть виявитись навіть летальними. А от звірі та свійська худоба споживають борщівник без ураження. Пізніше, коли ці властивості культивованого у сільському господарстві борщівника стали відомі людям, рослину, яка масово поширилась у всій країні, назвали «Помстою Сталіна», оскільки саме він дозволив її масове культивування в сільському господарстві [1; 3; 5].

Але борщівник Сосновського має й цінні для людини властивості. Це перспективна лікарська, медодайна і їстівна рослина. Зокрема, на Кавказі черешки молодих листків борщівника їдять у свіжому стані, а також маринують і квасять для зимових запасів продуктів харчування. Треба лише попередньо здерти з черешків кору, яка теж містить ці небезпечні фуранокумарини. Отже, турист може використати борщівник у харчуванні, але попередньо він повинен ознайомитись з методикою споживання цієї рослини.

Орляк звичайний (Pteridium aquilinum (L.) Kuhn) – це папороть, поширена майже по всій планеті, а в Україні масово зустрічається заростями у мішаних лісах і на узліссях [5]. Орляк одночасно має отруйні, лікарські та їстівні властивості. У стані вегетації рослина стає дуже отруйною, бо в ній накопичуються гіркі ціаністі глікозиди, синильна кислота та інші небезпечні сполуки, вміст яких збільшується протягом сезону. Передозування такого продукту може спричинитися до судом, послаблення серцевої діяльності й навіть летального наслідку.

І все ж цілющі властивості орляка широко відомі. Відвар з кореневищ застосовують при захворюваннях кишечника та селезінки, як сечогінне та проносне, при пораненнях і золотусі тощо. А от на сході, у Кореї, Японії та Китаї, молоді проростки листків (вайї) використовують у харчуванні. Зокрема, орляк є

компонентом корейської страви «бібімбап». Збирати молоді вайї треба рано навесні, коли вони ще скручені «у рогаики» та легко зламуються (!). У такому стані молоді вайї треба попередньо промити від рудих волоків, які вкривають ці листки і надають їм гіркоти, після чого зелену масу можна варити, смажити, солити на зиму. У Німеччині орляк використовують також у пивоварінні, а індіанці Північної Америки, де також поширена ця папороть, готують з вимочених, висушених і подрібнених кореневищ сурогат хліба. Отже, туристи можуть використати цей цікавий природний компонент Полісся для урізноманітнення свого харчового раціону (за умови дотримання наведеної вище методики споживання вайї орляка!).

Тис ягідний (Taxus baccata L.) – шпилькове вічнозелене дерево, яке зрідка трапляється в Карпатах і в Криму, а на Поліссі – у зелених паркових насадженнях [2; 5]. Всі компоненти тису (деревина, кора і листя) містять отруйні алкалоїди, що робить рослину небезпечною для людини. Адже латинська назва виду «таксус» перекладається як «отрута».

Разом із тим ця рослина відома й цілющими властивостями. Препарати, виготовлені зі шпильок і кори тису вживають у лікуванні ракових пухлин, статевих органів, ревматизмі, корості тощо. А от шишкоягоди тису, які досягають на жіночих деревах (тис – рослина дводомна!), червоні, солодкі та цілком безпечні для споживання. У Львівському інституті економіки та туризму навіть розробили зразки морозива із додаванням джему з цих шишкоягід. Зовні вони цілком нагадують звичні для нас ягоди брусниці, хоч у шпилькових справжніх у ботанічному значення ягід бути не можуть.

Таким чином, якщо туристу трапиться в Карпатах або у старих парках «ялинка з червоними ягодами», він може бути впевнений, що це жіноче дерево тиса, шишкоягоди якого можна споживати у харчуванні без побоювання.

Висновки. Необізнаність туриста з властивостями рослин, які трапляються на маршруті, різко збільшує ризики для його здоров'я й навіть життя. Водночас правильно обґрунтовані знання та навички можуть надати йому додаткові можливості щодо харчування в природних умовах і демонстрації цінних властивостей дикорослих і культивованих видів рослин Полісся.

Список використаних джерел

1. Как спастись от «мести Сталина» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://iz.ru/news/350529>.
2. Муравьева О. А. Семейство тиссовые (Taxaceae) / О. А. Муравьева, В. С. Борхвардт // Жизнь растений : в 6 т. – М. : Просвещение, 1978. – Т. 4 : Мхи. Плауны. Хвощи. Папоротники. Голосеменные растения. – С. 411–420.
3. Небезпечні карантинні рослини: Амброзія полинолиста та Борщівник Сосновського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rakhiv-adm.org.ua.
4. Орляк звичайний. PTERIDIUM AQUILINUM (L.) KUHN. Увага: борщівник Сосновського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : agro-business.com.ua.
5. Чопик В. И. Дикорастущие полезные растения Украины : справочник / В. И. Чопик, Л. Г. Дудченко, А. Н. Краснова. – К. : Наукова думка, 1983. – 400 с.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

УДК 911.3:556.53(477.82)

Р. Є. Качаровський – інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

І. В. Єрко – кандидат географічних наук, доцент, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;

Н. В. Чир – кандидат географічних наук, доцент, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Л. Т. Чижевська – кандидат географічних наук, доцент, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТІВ БАСЕЙНУ Р. СЕРНА

*Роботу виконано на кафедрі фізичної географії
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки*

Розглянуто територію басейну р. Серна. Визначено основні її морфометричні характеристики. Дано загальну оцінку об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) її басейну. Охарактеризовано окремі об'єкти ПЗФ басейну. Проаналізовано їх потенційні природоохоронні та рекреаційні можливості в якості основи для екологічного туризму. Зазначено механізми покращення їх функціонування об'єктів ПЗФ.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, об'єкти природно-заповідного фонду, рекреаційний потенціал, туризм, екологічний туризм, гідрологічний заказник, загальнозоологічний заказник, р. Серна, р. Стир, р. Прип'ять, Волинська область.

Kacharovsky R., Ierko I., Chir N., Chizhevskaya L. Recreational Potential of the Natural Reserve of the Serna River Basin. The territory of the Serna river basin is considered. Its basic morphometric characteristics are determined. The overall assessment of the objects of the nature reserve fund (PFP) of its basin is given. Some of the PFP basin features are described. Their potential nature conservation and recreational opportunities as a basis for eco-tourism are analyzed. The mechanisms for improving their functioning of PFP facilities are outlined.

Key words: nature reserve fund, objects of nature reserve fund, recreational potential, tourism, ecological tourism, hydrological reserve, zoological reserve, river Serna, river Stir, river Pripyat, Volyn region.

Об'єкти природно-заповідного фонду Волинського краю відіграють важливу роль в процесі формування основ екологічного туризму. Розгалужена сітка річок дозволяє залучити їх природний та природно-заповідний потенціал для відпочинку та рекреації як місцевого населення так і приїжджих. Важливим при цьому є залучення до рекреаційної діяльності наявних об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) сформованих згідно норм Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [2; 7].

Річка **Серна** – ліва притока р. Стир (басейну р. Прип'ять) протікає в межах Локачинського, Луцького та Рожищенського районів Волинської області. Річка Серна

бере початок біля с. Юнівка, що на захід від смт Торчин. Тече вздовж північно-східний відрогів Горохівської височини спершу на схід, далі – на північний схід. Впадає в р. Стир на північний захід від смт Рокині. Її довжина – 34 км, площа басейну 271 км². Долина річки коритоподібна, завширшки до 3 км, завглибшки 20–40 м. Заплава двобічна, завширшки 100–400 м, подекуди заболочена; є виходи джерел. Річище звивисте, завширшки 2–3 м, завглибшки до 1 м. Похил річки 1,2 м/км. У заплаві р. Серни розміщений 15 природних водних джерел [1; 3–5; 7].

В межах басейну р. Серна розміщено п'ять природно-заповідних об'єктів, загальною площею 538,0 га. Значна частина природоохоронних об'єктів басейну р. Серна сформовані у 1990-х рр. – «Байрак» (загальнодержавного значення), «Шепель» та «Серна», у 2000-х рр. – «Рокинівський» та «Краєвид» [1; 3–5; 7]. Територія ПЗФ загальнодержавного значення складає 2,4 %, площі природоохоронних земель, тоді як місцевого значення – 97,6 %. Такий же відсоток належить у структурі ПЗФ заказникам (97,6 %). Серед заказників за площею переважають гідрологічні 235,0 га або 44,7 % площі заказників, далі йде загальнозоологічний – 38,1 % та орнітологічний – 17,2 % [1; 3–5; 7].

Коефіцієнт заповідності території складає 1,98 %. Щільність об'єктів ПЗФ у басейні р. Серна становить 1,84 об'єкта/100 км². Це дещо менше, ніж значення відповідного показника по області (1,91) [6]. При цьому, найбільша насиченість природоохоронними територіями характерна Луцькому району басейну річки, де знаходиться більша частина об'єктів – чотири або 80 %, площа угідь складає 311 га або 57,8 % всіх ПЗФ земель. Водночас у Локачинському – розміщено лише один гідрологічний заказник місцевого значення «Серна» площею 227 га або 42,2 %. Слід відмітити також відсутність ПЗФ об'єктів на території Рожищенського району [1; 3; 5; 7].

Серед наявних п'яти об'єктів ПЗФ лише три загальнозоологічний «Шепель», орнітологічний «Рокинівський» та гідрологічних «Серна» мають площу, яка перевищує 50,0 га, що свідчить про невисокі якісні характеристики ПЗФ досліджуваної території.

У єдиному об'єкті загальнодержавного значення – парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва «Байрак» (Луцький район) охороняються різнотравно-злакова та чагарниково-деревна рослинність на схилах р. Серни. Тут росте біля 150 видів дерев і чагарників, зокрема деякі з них екзотичні: айлант високий *Ailanthus altissima*, виліріодендрон тюльпановий *Liriodendron tulipifera*, сосни кримська *Pinus nigra* ssp. *Pallasiana*, веймутова *P. strobus*. На цій території трапляється рідкісний вид, занесений до Червоної книги України (ЧКУ) – коручка чемерникоподібна *Epipactis helleborine* [1; 3; 5].

Цей об'єкт ПЗФ може стати основною базою для поширення екологічних знань. На його базі слід проводити еколого-освітні акції, фестивалі, виставки, круглі столи, лекції та бесіди, на природоохоронну тематику, організовувати еколого-освітні стежки.

Для загальнозоологічного заказника «Шепель» (Луцький район) характерним є збереження 15 природних джерел, ставків, заболочених ділянок, чагарникових зарослей в заплаві р. Серни. Тут пролягає міграційний шлях багатьох водоплавних та навколводних птахів. В заказнику наявні види фауни занесені до ЧКУ і додатків конвенцій: горностай *Mustela erminea*, лунь польовий *Circus cyaneus* [1; 3; 5].

В орнітологічному заказнику «Рокинівський» (Луцький район) під охороною перебуває комплекс ставків в заплаві р. Серни. На ставках мешкають бугай *Botaurus stellaris*, бугайчик *Ixobrychus minutus*, чепура велика *Ardea alba* тощо. Наявні також рідкісні види фауни – лунь лучний *Circus pygargus*. Одночасно тут живуть види, що перебувають під загрозою знищення, що включені до ЧКУ та Європейського Червоного списку (ЄЧС) видра річкова *Lutra lutra* і деркач *Crex crex* [1; 3; 5].

Під охороною у гідрологічному заказнику «Краєвид» (Луцький район) перебуває прибережна захисна смуга навколо ставка в смт Рокині – водно-болотяні угіддя, що

мають важливе значення та є місцем зростання типових болотяно-лучних рослинних асоціацій із калюжниці болотяної *Caltha palustris*, незабудки болотяної *Myosotis scorpioides*, хвоща болотяного *Equisetum palustre*, рогузу широколистого *Typha latifolia*, очерету звичайного *Phragmites australis*, півників болотяних *Iris pseudacorus* та інших видів. Це місце мешкання земноводних, плазунів, водоплавних і навколоводних птахів, деяких видів ссавців [1; 3; 5].

Для гідрологічного заказника «Серна» (Локачинський район) охоронною зоною є заплавні луки на яких беруть початок витoki р. Серна (чотири природних джерела). Багата флора – 100 видів рослин, серед яких трапляються занесені в ЧКУ осока затінкова *Carex umbrosa* та плодоріжка болотяна *Anacamptis palustris*. Ця територія є місцем мешкання і розмноження багатьох видів савців, плазунів, водоплавних та навколоводних птахів [3–4].

Відсутність у басейні р. Серна багатофункціональних об'єктів вищої категорії заповідності стримує повноцінний розвиток екологічного туризму. Для туристичної діяльності характерним є обмеження пізнавальним, ретельно регламентованим туризмом з урахуванням специфіки та розмірів, природоохоронних територій.

Покращуючи функціонування наявних об'єктів ПЗФ басейну р. Серна необхідно [1;4; 6–7]: 1) встановити межі територій гідрологічних об'єктів ПЗФ; 2) дійснювати ефективне управління ПЗФ об'єктів за сприяння місцевого населення, природоохоронної громадськості, волонтерів, представників туристичного бізнесу; 3) наявні гідрологічні заказники варто з'єднати ниткою водного туристичного маршруту 4) осучаснити (можливо запровади принципово нові) методи системного інформування населення про цінність таких територій; 5) системно реорганізувати наукову, еколого-освітню, рекреаційну та туристичну діяльність, привівши її до міжнародних стандартів.

Загалом наявні природно-рекреаційних можливості р. Серна, дозволяють забезпечити стійкий розвиток туристично-рекреаційного комплексу для задоволення потреб широкого спектру туристів.

Список використаних джерел

1. Єрко І. В., Карпюк З. К., Чижевська Л. Т., Качаровський Р. Є., Чир Н. В. Характеристика гідрологічних природоохоронних об'єктів Луцького району Волинської області // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 31 січня 2020 р. : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2020. – Вип. 55. – С. 29–31.

2. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-12>.

3. Карпюк З. К. Природно-заповідний фонд Волинської області: альбом-каталог / З. К. Карпюк, В. О. Фесюк, О. В. Антипюк. – Київ : ТОВ «ОК-ПОЛІГРАФ», 2018. – 136 с.

4. Карпюк З. К., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Туристська привабливість Локачинського району Волинської області // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Тенденції розвитку туристичної індустрії в умовах глобалізації» : зб. наук. пр. – Ужгород, 2017. – С.29–32.

5. Природно-заповідний фонд Волинської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eco.voladm.gov.ua/category/all/locality=9>.

6. Чир Н. В., Качаровський Р. Є., Єрко І. В., Чижевська Л. Т. Рекреаційний потенціал природоохоронних територій басейну річки Вижівка // Матеріали обласної наук.-практ. конф. «Природно-заповідний фонд Волинської області: освітній аспект» (10 жовтн. 2019) : зб. наук. пр. – Луцьк, 2019. – С. 265–268.

7. Чир Н. В., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Туристична інфраструктура Рожищенського району Волинської області як інструмент туристичної привабливості території // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; Українське географічне товариство, Сумський відділ ; [редкол. : Б. М. Нешатаєв, С. І. Сюткін, М. О. Барановський та ін.]. – Суми : [СумДПУ ім. А. С. Макаренка], 2019. – Вип. 10 : Географічні науки. – С. 120–130.

УДК 502/504:796.5(477)

С. А. Друзюк-Боровик – старший викладач кафедри інформаційної діяльності та туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»;
І. І. Мар'юсік – магістрантка 1 курсу спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРИ З ПИТАНЬ ВПЛИВУ ЕКОПРОБЛЕМ НА ТУРИСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Роботу виконано на кафедрі інформаційної діяльності та туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

Туристична галузь вимагає залучення все більшої кількості природних ресурсів, перевантаження туристичної інфраструктури призводить до їх виснаження. Охарактеризована література, що допоможе вдосконалювати туристичну інфраструктуру й впроваджувати питання екологічної культури, які лежать в основі вирішення ряду нагальних екологічних проблем. Ознайомить з виданнями письменників, які діляться своїм досвідом збереження природних ресурсів.

Ключові слова: туристична діяльність, туристична інфраструктура, природні ресурси, навколишнє середовище, екологічна катастрофа, автентичний ландшафт.

Druziuk-Borovyk S. A., Mariusik I. I. Popularization of Literature on Environmental Impacts on Tourism. Tourist industry requires bringing in of all greater amount of natural resources, overload of tourist infrastructure results in their exhaustion. Described literature that will help to perfect and inculcate the questions of ecological culture that are the basis of decision of row of ecological urgent problems. Will acquaint with editions of writers that are divided by the experience of maintenance of natural resources.

Key words: tourist activity, tourist infrastructure, natural resources, environment, ecocatastrophe, authentic landscape.

Розвиток туристичної галузі позитивно відбивається на всіх напрямках роботи України, адже вона посідає провідне місце в Європі за забезпеченістю природними рекреаційними ресурсами [1]. Туристична діяльність спрямована на використання природних ресурсів та знаходиться в залежності від якості навколишнього природного середовища. Основними туристичними цінностями є різноманітність ландшафтів, чисте атмосферне повітря, незабруднена вода, розмаїття рослинного та тваринного світу. Щорічно туристична галузь вимагає залучення все більшої

кількості природних ресурсів та створення особливих природно-соціальних ландшафтів, де рекреаційне використання є основним. Перевантаження туристичної інфраструктури приводить до виснаженого використання природних ресурсів, значного забруднення довкілля, зростання обсягів відходів, це порушує екологічну чистоту, зменшує привабливість природних об'єктів та їх деградацію.

Негативний вплив туризму на довкілля часто призводить до порушення екологічної рівноваги, створює загрозу зникнення окремих видів рослинного й тваринного світу, остаточно руйнує природне середовище.

Проблеми екології з метою збереження життя, стали надзвичайно актуальними та злободенними. Збереження навколишнього середовища життєво необхідне, має дуже багато аспектів: природоохоронні заходи, раціональне використання природних ресурсів, збереження миру на планеті, цивілізований науково-технічний прогрес тощо. Розв'язання цих питань необхідно почати із становлення та формування сучасного світогляду, розвитку екологічної культури, що передбачають:

- формування екологічної свідомості серед підростаючого покоління;
- популяризацію екологічного способу життя;
- привернення уваги суспільства до наявних проблем у сфері охорони довкілля;
- виховання небайдужого ставлення до проблем охорони навколишнього природного середовища;
- підтримка ініціатив творчо обдарованої молоді в галузі екопроблем;
- формування громадянської позиції щодо захисту довкілля, любові до рідного краю;
- залучення молоді до здорового способу життя.

Проаналізуємо літературу авторів, які діляться своїм досвідом збереження природних ресурсів. Тема настільки різнобічна і різноаспектна: критичний показник зникнення біологічних видів тварин, рослин, птахів, втрата середовища проживання, зміна клімату, забруднення, зсуви, обміління озера Світязь – це є реалії сьогоденних екологічних проблем.

Дмитрук О. Ю. Екотуризм: навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук, С. В. Дмитрук. – Київ : Альтер-Прес, 2009. – 358 с.

Документ розглядає теоретико-методологічні та практичні аспекти формування, функціонування та розвитку екотуризму, як цілісної системи природоохоронної рекреаційної діяльності, розкриваються особливості рекреаційного екотуристського природокористування, менеджменту, маркетингу та геомаркетингу в екотуризмі [2].

Людство поступово починає оцінювати наслідки свого жадливого поводження з природою. Влучно промовити слово, з особливим трепетом звернутись до кожної рослини, черпати натхнення і на прикладі біорізноманіття творити нові світи можуть автори книг, письменники.

Саме у них просимо допомоги, для того, щоб зануритись у складність ситуації і збагнути міру відповідальності перед природою. Адже перед тим як діяти, потрібно відчувати. До уваги представлено джерела письменників, які діляться своїм досвідом збереження природних ресурсів. Свідоме покоління – надія майбутнього.

Даймонд Д. Колапс : чому одні суспільства занепадають, а інші успішно розвиваються / Джаред Даймонд. – Київ : КМ-БУКС, 2019. – 688 с.

Американський еволюційний біолог Джаред Даймонд досліджує досвід минулих цивілізацій, які спіткала сумна доля катастроф і вимирання, а також тих сучасних суспільств, які, на думку автора, рухаються в тому ж напрямку. Він розглядає досвід вікінгів, майя, жителів острова Пасхи, більш-менш сучасні варіації Японії, Гаїті, Домінікани і зовсім сучасні Австралію і Китай. Мало зважаючи на політико-економічні чинники, автор детально зупиняється на екопроблемах: зміні

клімату, вирубуванні лісів, недбале ставленні суспільства до навколишнього середовища і ресурсів [3].

Джонсон Б. Дім – нуль відходів: гід до щасливого життя в сучасному світі без зайвих витрат і сміття / Беа Джонсон. – Київ : Рідна мова, 2019. – 320 с.

Беа Джонсон – французька екоактивістка, заснувала глобальний рух «нуль відходів», мета якого – мінімізація кількості сміття у житті людей. Її книга «Дім – нуль відходів» вчить жити без сміття. Авторка пропонує виконувати п'ять правил, аби позбутися відходів у повсякденності: відмовитися від речей, які є непотрібними, зменшити використання речей, які залишаються потрібними, використовувати заново те, що споживається, організувати компост того, що може розкладатися, займатися сортуванням та переробкою сміття. Застосовуючи ці правила до всіх аспектів життя, можна зменшити кількість відходів до однієї банки на рік. Беа Джонсон вважає, що кожна людина може вплинути своїми вчинками на зменшення кількості відходів, і тим самим допомогти довкіллю та зберегти його [4].

Еріксен Т. Г. Сміття і люди. Зворотний бік споживання / Т. Г. Еріксен. – Київ : Ніка-Центр, 2019. – 224 с.

Сама назва книги розповідає про себе, автор розглядає сміття як невід'ємну рису людського способу існування. Мало хто знає зазвичай, скільки реально сміття ми виробляємо. Не всім відомо, що під час створення одиниці більшості пластикових предметів, утворюється більший об'єм відходів, аніж об'єм самої виготовленої речі. Усвідомити і відчути реальність сучасного виробництва та споживання – ось те, що пропонує Т. Г. Еріксен, і, звичайно ж, спонукає до роздумів разом із ним. У цьому виданні ідеться про те, як позбутися сміття, перетворивши його на щось корисне та вкрай необхідне. Автор наголошує на одній з найболючіших проблем сучасності – засмічення мізків [5].

Кондо М. Викинь мотлох із життя!: мистецтво прибирання, яке змінить вас назавжди / М. Кондо. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 207 с.

Якщо втомилися від звичайного прибирання, то за методом Марі Кондо приберете раз і – назавжди. Метод не зводиться до набору правил, як сортувати та зберігати речі. Це – інструкція зі способу мислення, яка допоможе вам навести лад у домі та в житті й ніколи не повертатися до безладу. Позбавитися можна не лише непотрібних речей, а й зайвих зв'язків і кілограмів. Авторка піднімає актуальну проблему сьогодення – надмірне споживання. Сміття, без якого ви прекрасно обійшлися б, воно завжди нагромаджується в наших будинках і квартирах. Висновок – зміни мислення – зміни життя! [6].

Рибалко М. Марічка і Червоний Король. Останній перелесник / М. Рибалко. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2017. – 211 с.

Останній Перелесник, він і чарівний Король, і вигнанець, що прагне зупинити екологічну катастрофу. З цією метою викрадає вночі Марічку. Згодом стає зрозуміло, що Перелесник підступний та брехливий, і все вирішувати доведеться Марічці. Андрій – звичайний хлопець-школяр. Принаймні він сам так вважає. Однак випадкова зустріч із Марічкою змінить його життя і відкриє неймовірну таємницю. Книга ідеально підходить для домашнього читання та обговорення з підростаючим поколінням [7].

Сміт К. Кишеньковий сміттяр / К. Сміт. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 208 с.

За допомогою захоплюючої книги «Кишеньковий сміттяр» зможете відмовитися від звичного способу мислення, почнете робити те, на що, можливо, ніколи не зважувалися раніше. Відчуєте себе сміттярем, який відправляється на пошуки найрізноманітніших предметів: чогось невеликого; артефакту, який символізує рік вашого народження; зеленої плямочки; використаного конверта та багато іншого.

Перегорніть сторінку, почніть виконувати завдання, комбінуючи випадковим чином знайдені об'єкти. Вам запропонують придумати забавного персонажа, перетворити його в будівлю, будівлю замаскувати і розмалювати її у крапочку, намалювати трохи смужок, додати каракулі вгорі сторінки, потім перетворити все це на одяг, з неодмінною умовою – все повинне радувати око [8].

Торо Г. Д. Уолден, или Жизнь в лесу : [рассказы] / Г. Торо. – Санкт-Петербург : Азбука : Азбука-Аттикус, 2013. – 352 с. – (Азбука-классика).

Автор Г. Д. Торо – американський натураліст, письменник, який жив в ХІХ ст. Він вирішує переселитися до лісу біля ставка Уолден. Будує собі будинок, обробляє поле з бобами, вирощує горох, картоплю, кукурудзу, ловить рибу, пече хліб, обідає ожиною, словом, веде там незалежне від цивілізації господарство, живе просто і тримає найнеобхідніше. Книга дуже атмосферна, налаштовує на роздуми. Саме весною її влучно читати, бо по завершенню читання можна виїхати на хутір, в ліс на пару тижнів і закритися від зовнішнього світу, дозволивши собі стати частиною природи. Це породжує розуміння того, як нас формує автентичний ландшафт. Природа допомагає відпочити душею, налаштовує на позитивне мислення, духовний відпочинок. Саме на самоті з природою, народжуються чудові, продуктивні ідеї та рішення [9].

Фомбель Т. Тобі Лолнесс : [у 2 кн.]. Кн. 1 : На волосину від загибелі / Т. Фомбель. – Київ : Час майстрів, 2016. – 368 с. : іл.

Фентезійна історія шляхом метафор навчає екологічної грамотності й відповідальності. Хлопчик Тобі живе в суспільстві, розташованому на дереві. Жителі використовують дивні альтернативні джерела енергії, живуть за неординарними порядками і намагаються втекти від природних негараздів та забруднень [10].

Друга книга, яку ви також можете взяти у Волинській обласній бібліотеці для юнацтва – продовження цієї захоплюючої історії.

Сент-Екзюпері де Антуан. Маленький принц / Антуан де Сент-Екзюпері. – Київ : Book Chef, 2019. – 112 с.

Це одна з найулюбленіших і найпопулярніших у світі книг, зворушлива і мудра історія про маленького хлопчика, що потрапив на Землю з далекої зірки. Історія про найважливіші в житті речі: добро, милосердя, відкритість, відповідальність, дружбу, любов, вірність, обов'язок, про Людину і людяність, сміливість – все це ми хочемо бачити в наших дітях. По-дитячому наївна і навіть трохи дивна, насправді вона про дуже серйозне та вічне. Книга ілюстрована малюнками самого автора цієї безсмертної казки, що вабить до себе і не лишає байдужим жодне людське серце, справжній гімн свідомому життю. У ній про універсальну екологію: екологію стосунків, душі і ставлення до довкілля. «Прокинувся вранці – прибери свою планету!» або «Ми відповідаємо за тих, кого приручили». Саме про ці вічні категорії і промовляє нам чудова книга на всі часи та для різних вікових категорій [11].

Більш детально ознайомитися з виданнями, які проаналізовані та багатьма іншими з питань екологічних проблем, природоохоронних заходів, раціонального використання природних ресурсів, формування екологічної культури можна, відвідавши книжкові фонди Волинської обласної бібліотеки для юнацтва, офіційний сайт: <http://vollibr.org.ua> [12].

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України : монографія / О. О. Бейдик. – Київ, 2001. – 395 с.
2. Дмитрук О. Ю. Екотуризм : навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук, С. В. Дмитрук. – Київ : Альтер-Прес, 2009. – 358 с.

3. Даймонд Д. Колапс: чому одні суспільства занепадають, а інші успішно розвиваються / Джаред Даймонд. – Київ : КМ-БУКС, 2019. – 688 с.
4. Джонсон Б. Дім – нуль відходів: гід до щасливого життя в сучасному світі без зайвих витрат і сміття / Беа Джонсон. – Київ : Рідна мова, 2019. – 320 с.
5. Еріксен Т. Г. Сміття і люди. Зворотний бік споживання / Т. Г. Еріксен. – Київ : Ніка-Центр, 2019. – 224 с.
6. Кондо М. Викинь мотлох із життя!: мистецтво прибирання, яке змінить вас назавжди / М. Кондо. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 207 с.
7. Рибалко М. Марічка і Червоний Король. Останній перелесник / М. Рибалко. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2017. – 211 с.
8. Сміт К. Кишеньковий сміттяр / К. Сміт. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 208 с.
9. Торо Г. Д. Уолден, или Жизнь в лесу : [рассказы] / Г. Д.Торо. – Санкт-Петербург : Азбука : Азбука-Аттикус, 2013. – 352 с. – (Азбука-классика).
10. Фомбель Т. Тобі Лолнесс : [у 2 кн.]. Кн. 1 : На волосину від загибелі / Т. Фомбель. – Київ : Час майстрів, 2016. – 368 с. : іл.
11. Сент-Екзюпері де Антуан. Маленький принц / Антуан де Сент-Екзюпері. – Київ : Book Chef, 2019. – 112 с.
12. Волинська обласна бібліотека для юнацтва [Електронний ресурс]: [сайт]: офіційний сайт / Волин. обл. б-ка для юнацтва. – Луцьк : Волин. обл. б-ка для юнацтва, 2011. – Режим доступу : <http://vollibr.org.ua>.

УДК 379.852

Н. Є. Копер – кандидат географічних наук, заступник начальника відділу рекреації НПП «Гуцульщина»

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ГУЦУЛЬЩИНА» – ОСЕРЕДОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ КОСІВЩИНИ

*Роботу виконано у відділі рекреації
НПП «Гуцульщина»*

Розглянуто екотуризм як природоощадний вид господарювання на територіях НПП. Проаналізовано рекреаційні ресурси та основні екотуристичні пропозиції НПП «Гуцульщина». Наведено деякі аспекти співпраці НПП «Гуцульщина» із садибами сільського зеленого туризму Косівщини щодо екологізації рекреаційно-туристської діяльності.

Ключові слова: екотуризм, НПП «Гуцульщина», екостежки, Маєток Святого Миколая, садиби сільського зеленого туризму.

Koper N. E. National Nature Park «Hutsulshchyna» – the Center of Ecological Tourism of Kosiv Region. Ecotourism is considered a nature-saving type of management on the territory of the NNP. Recreational resources and main ecotourism proposals of Hutsulshchyna NNP are analyzed. Some aspects of National nature park cooperation with the estates of green rural tourism of Kosivshchyna concerning greening of recreational and tourist activity are presented.

Key words: ecotourism, Hutsulshchyna NNP, eco-trails, St. Nicholas Estate, farmhouses of green rural tourism.

Сучасні тенденції туристичної діяльності в Карпатському регіоні свідчать про неухильне зростання кількості туристів як з України, так і зарубіжних гостей. Окрім

того, спостерігається територіальний розвиток галузі. Так, ще декілька років тому туристичними осередками вважалися гірськолижні курорти, а також міста і селища наближені до них. Однак нині, туристичним ареалом є практично вся територія Карпат. Дану ситуацію вважаємо закономірною, адже наявні багаті природні ресурси, карпатська автентика і самобутність горян є сприятливими для розвитку туризму. Не останню роль в цьому відіграють Національні природні парки, які не просто розвивають туризм, а його екологічний напрямок. Адже людство дедалі більше усвідомлює необхідність збереження унікальних природних ресурсів при їх одночасному використанні. За належної організації екотуризм на територіях НПП є природоощадним видом господарювання, а його розвиток може сприяти соціально-економічному зростанню регіону.

Національні парки організовуються в місцевостях із сприятливим кліматом, різноманітними мальовничими ландшафтами, унікальними об'єктами та явищами природи для задоволення культурно-естетичних потреб відвідувачів, сприянню їхньому оздоровленню і відпочинку, розширенню природознавчого світогляду. Природа на значній території національних парків залишається недоторканою і розвивається за своїми законами, що надає можливість відвідувачам через екотуризм спостерігати та насолоджуватися її чарівною неповторністю. Такими ж наведеними особливостями характеризується і Національний природний парк «Гуцульщина», який створено Указом Президента України у 2002 році, в межах Косівського району Івано-Франківської області. У фізико-географічному відношенні НПП «Гуцульщина» розташований в лісистій частині Покутсько-Буковинських Карпат. Територія Парку відзначається своєрідністю геологічної будови, рельєфу, флори і фауни, багатством і розмаїттям рекреаційних ресурсів та великою історико-культурною цінністю, оскільки, саме тут найкраще збереглися прадавні самобутні ремесла, традиції, звичаї українського етносу гуцулів. Це перший національний парк у державі, що отримав назву етнічного регіону в якому він розміщений.

Тож, Гуцульщина – це і регіон з неймовірними природними краєвидами, і самобутня, яскрава, колоритна етнічна гілка української нації, це – Національний природний парк, а також – це ціла низка творчих об'єднань, спілок, колективів тощо. На сьогодні, НПП «Гуцульщина» став важливим суб'єктом рекреаційно-туристичного господарства Косівського району і має потенційні можливості для його динамічного розвитку.

На регіональному рівні Національний природний парк «Гуцульщина», у рекреаційно-туристичній сфері, спеціалізується на використанні природних ресурсів Покутських Карпат та популяризації культурної спадщини Гуцульщини. Територіальна політика розвитку рекреаційно-туристичної сфери Парку базується на просторовому поєднанні туристичних об'єктів у населених пунктах регіону та рекреаційно-туристичних пропозицій на території установи. Зокрема, серед таких пропозицій можна виділити еколого-пізнавальні стежки, зони відпочинку, джерела мінеральних вод, букові та ялицево-букові старовікові ліси, а також, Маєток Святого Миколая, Науково-просвітницький центр, пасіка Святого Миколая та ін.

Так, нині в НПП «Гуцульщина» розроблено і промарковано 12 еколого-пізнавальних стежок. Маршрути прокладені до найпривабливіших куточків Парку і доступні для всіх категорій відвідувачів. Вдоль маршрутів облаштовані місця для короткотривалого відпочинку з лісовими меблями та інформаційними стендами. Особливою популярністю серед туристів користуються маршрути «До оглядового майданчика на гору Острій», «До сірководневого джерела на річці Волійця», «На полонину Росохата» і «На озеро Лебедин», «На гору Михалків».

Минулого року облаштовано нову комплексну еколого-пізнавальну стежку «Чотири дороги». Маршрут включає стежки Косівського та Шешорського ПНДВ НПП «Гуцульщина», зокрема, вже існуючі – «Попід Каменистий», «На Клифу» та дві нові

– «На Зіняків верх», «До Шешорських гуків». Стежка бере початок у Косові від Банського мосту через річку Рибницю. При цьому, на вибір туриста, можна рухатися маршрутом «На Зіняків верх» чи «Попід Каменистий» і дістатися Маєтку Святого Миколая в с. Пістинь. Від зупинки «Три дороги», що на екостежці «Попід Каменистий», або ж від Маєтку можна піднятися на гору Клифа. Також до цієї вершини можна дістатися від найстарішої церкви Гуцульщини – Успіння пресвятої Богородиці, що в с. Пістинь. Ще один гілка екостежки «До Шешорських гуків» також слідує від церкви і до водоспадів на р. Пістинька, що в с. Шешори. Як видно, всі стежки між собою логістично пов'язані, що є позитивним аспектом, адже, важливою передумовою створення даної комплексної стежки є те, що вона включає найбільші туристсько-рекреаційні центри Косівщини, зокрема, м. Косів, Маєток Святого Миколая НПП «Гуцульщина», Шешорські гуки, де зосереджена основна кількість відвідувачів. Пересічний турист може без проблем дістатися з одного із цих пунктів в інший пішки, милуючись природою, відвідуючи гірські вершини, джерела тощо.

Стежка розглядалася комісією із знакування туристських маршрутів (шляхів), що створена при управлінні міжнародного співробітництва, євроінтеграції, туризму та інвестицій Івано-Франківської облдержадміністрації у статусі консультативно-дорадчого органу. Комісія рекомендувала маршрут до знакування і, на сьогодні, «Чотири дороги» – це перша екостежка у НПП «Гуцульщина» прознакована відповідно до всіх вимог, що відображені у «Інструкції із знакування туристичних шляхів (маршрутів)» за ред. В. Гутиряка та Г. Мельника.

Нині здійснюється робота над створенням нової еколого-пізнавальної стежки «Хребтом Карматура», яка бере початок у с. Шешори». Маршрут пролягає через заповідну річку Пістинька до полонини Росохата. Далі стежка слідує до Мертвого озера, яке знаходиться практично біля самого гребеня хребта Карматура на висоті 845 метрів н. р. м. Від Мертвого озера вздовж хребта Карматура веде давня польська дорога. Далі, спустившись з хребта Карматура, можна вийти до унікальної пам'ятки природи трьохсотлітнього бука, або до полонини Поліни. Обидва відгалуження маршруту ведуть до центра села Прокурава. Еколого-пізнавальна стежка проходить вздовж двох туристичних сіл Шешори та Прокурава, де панує атмосфера справжньої гірської природи, прадавніх гуцульських традицій і розрахована, в першу чергу, для туристів та відпочиваючих у зазначених селах.

Найбільш відвідуваним об'єктом НПП «Гуцульщина» є туристично-мистецький комплекс «Маєток Святого Миколая», що виконує не тільки рекреаційні, а й виховні, духовно-екологічні та спортивно-оздоровчі функції. Центральним об'єктом Маєтку є садиба Святого Миколая, де функціонує пошта, покої та світлиця Чудотворця, а також кімната-музей природи, кімната новорічно-різдвяної іграшки, майстер-клас дитячої іграшки. Біля садиби Миколая функціонують будиночки майстрів народних художніх промислів, в яких під час фестивалів проводяться різноманітні майстер-класи. На території Маєтку облаштоване місце для Миколаївської ватри. Навколо вогнища розташовані крісла дванадцяти людських чеснот. Також, біля будинку Миколая збудований дитячий ігровий майданчик, на якому розміщені різні гірки, гойдалки, драбинки та спортивний майданчик зі штучним покриттям. На території Маєтку знаходяться альтанки та місця відпочинку. Впродовж року в Маєтку Святого Миколая організуються і проводяться багато цікавих заходів. Так, 19 грудня відбувається фестиваль «Новорічно-різдвяної іграшки», 22 травня – свято Весняного Миколая, у період Різдва та Великодня – свята коляди, вертепу, писанки та багато інших тематичних конкурсів і свят. Також у Маєтку відбуваються різні конференції, семінари, зустрічі з відомими людьми та інші заходи з питань мистецтва й культури, освіти й науки, збереження довкілля. За роки впровадження проект «Маєток Святого Миколая» отримав не тільки всеукраїнське, а й міжнародне визнання.

Цікавою родзинкою для екотуристів є Пасіка Святого Миколая, що знаходиться в мальовничому куточку Кобаківської дубини, на території Старокутського ПНДВ НПП «Гуцульщина». Тут розміщено велику кількість вуликів чудернацької форми: каплички, гуцульська хатина, гуцул і гуцулка, ведмідь, бджілка, млин, діжка тощо. На території пасіки розводять карпатську аборигенну породу бджіл, які пристосувались до холодної зимівлі, нарощують сильні сім'ї і ефективно використовують ресурси нектару, проявляють високу медову продуктивність. Медопродукція вироблена в карпатських умовах є екологічно чиста і органічна. Відвідуючи даний об'єкт туристи мають змогу ознайомлюватися з видатними характеристиками чистопородних карпатських бджіл, їх ролі та місця в збереженні природи Карпат, ознайомитись з історією бджільництва краю, скуштувати і придбати екологічно чистий мед та скористатися, за бажанням, послугами апітерапії, зокрема: сон у вуликах лежанках, використання бджолоїної перги, прополісу, пилку, забрусу та ін.

На базі НПП «Гуцульщина» функціонує Науково-просвітницький центр, в якому туристи-природолюбів можуть ознайомитися із експозиціями зоології, ентомології, орнітології, дендрології, мікології, геології, оглянути гербарії рослин карпатського краю, відвідати музей бджільництва, послухати лекції-бесіди на тему збереження навколишнього середовища в інтерактивному еколого-пізнавальному центрі, ознайомитися з діяльністю мікологічної лабораторії та лабораторії екологічного моніторингу.

Значний потенціал для розвитку екологічного туризму мають бальнеологічні ресурси Парку. Так, у межах НПП «Гуцульщина» розвідано джерела мінеральних вод: «Пістинька», «Сріблясті водоспади», «Шешорська», «Соколівчанка» та ін. Також привабливими, в екотуристичному аспекті, є наявні на території Парку букові, ялицево-букові старовікові ліси, які не зазнали значного антропогенного впливу і відіграють важливу роль у формуванні сприятливого середовища для існування живих організмів. На території НПП такі угруповання зустрічаються на хребтах Каменистий, Хоминський, заповідному урочищі Лебедин.

Слід пам'ятати, що обирають такий вид відпочинку екологічно орієнтовані туристи. Від відпочинку на території Парку, окрім відвідування екостежок та інших природних атракцій, вони чекають щедрого селянського пригостання традиційними продуктами, походити босоніж сінокосом, порибалити, назбирати грибів, ягід та лікарських трав, побачити народні традиції, вбрання, почути гуцульський фольклор і говірку. Стомлені від життя в урбанізованому середовищі туристи прагнуть побачити як робиться справжній сир, масло, ковбаси, вирощуються екологічно чисті овочі та фрукти, як розводять корів, овець, коней, працюють на городі і навіть не проти безпосередньо взяти участь у процесі. Для реалізації даного аспекту відпочинку Парк співпрацює із власниками сільських зелених садіб.

Нині, на території Косівського району функціонують 152 заклади розміщення, з яких 132 – це садиби сільського зеленого туризму. Всі садиби розташовані в населених пунктах, що безпосередньо межують із Парком. Центрами зеленого туризму є с. Шешори, околиці м. Косів, які здавна визнані кліматичними курортами, а також, с. Старі Кути, Яворів, Космач та ін. Працівники Парку проводять активну роботу з місцевими садибами сільського зеленого туризму щодо екологізації рекреаційно-туристської діяльності, інтегрування екологічних знань у сферу туризму, оптимізації використання рекреаційних ресурсів, вдосконалення інфраструктури, надання організаційно-методологічної допомоги сільським громадам щодо діяльності у сфері екотуризму.

Таким чином у своїй рекреаційній діяльності НПП «Гуцульщина» керується не лише традиційним трактуванням туристично-рекреаційної діяльності у межах ПЗФ, а є основою для збалансованого розвитку екотуристичної галузі на Косівщині.

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ І РЕГІОНАХ СВІТУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

УДК 338.486:711.2(437)

В. Й. Лажнік – кандидат географічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СХІДНОЇ МОРАВІЇ

Роботу виконано на кафедрі міжнародних відносин і регіональних студій СНУ ім. Лесі Українки

Розглянуто туристичну привабливість й особливості функціонування Східноморавського туристичного району Чехії. Проаналізовано особливості його географічного розміщення, специфіку туристичної привабливості, туристичну спеціалізацію. Виділено основні туристичні центри та проаналізовано рівень відвідуваності району туристами.

Ключові слова: туризм, туристичні пам'ятки, туристичний район, туристи, Східна Моравія.

Lazhnik V. Y. The Tourist Attractiveness of East Moravia. The tourist attractiveness and features of the functioning of the East Moravian tourist region of the Czechia are considered. The peculiarities of its geographical location, specifics of tourist attraction, tourist specialization are analyzed. The main tourist centers were identified and the level of tourist attendance was analyzed.

Key words: tourism, tourist attractions, tourist region, tourists, East Moravia.

Східна Моравія – один із туристсько-рекреаційних районів країни, що входить до туристсько-рекреаційного регіону Південна Моравія – одного з 14 регіонів, виділених Чеським національним управлінням туризмом «ЧехТуризм» [1]. Він знаходиться на південному сході історичної області Моравія та області Моравська Валахія (Моравська Волощина) й займає переважно територію Злінського краю, який славиться чудовими природними ландшафтами й краєвидами та культурними пам'ятками. Ця територія має широку туристично-рекреаційну спеціалізацію – від лікувально-оздоровчого й бальнеологічного до культурно-історичного, паломницького та ностальгійного туризму. У районі є низка природних, культурних та історичних туристичних об'єктів, таких як гори, садова архітектура, курорти, винні долини, низка релігійних пам'яток та історичних будівель (замки, палаці) тощо.

На території Східної Моравії розміщені Моравсько-Сілезькі Бескиди, Валашські гори й Ганацька рівнина, Словацький і Злінський історико-етнографічні краї, які славляться промислами, виробництвом традиційних народних костюмів, організацією численних свят і народних гулянь, що викликає неабиякий інтерес у закордонних туристів. На півдні Злінського краю розміщені Білі Карпати, які утворюють природний кордон зі Словаччиною [6]. У районі знаходиться декілька великих ландшафтних заповідників, насамперед «Бескиди» та «Білі Карпати», які перебувають під охороною ЮНЕСКО. З метою розвитку міжнародного співробітництва в сфері екології створено єврорегіон «Білі Карпати». Територією

протікає річка Морава з такими притоками, як Бечва й Ослава. Високі гори, порослі лісом, квітучі луки з орхідеями й унікальна архітектура й етнографічні особливості області Валашско притягують туристів.

Природа району створює можливості для розвитку різних видів туризму – від пішого туризму, велотуризму до відпочинку на березі Морави та інших рік, риболовлі, верхової їзди або альпінізму. Окрім того, тут надається багато різноманітних послуг активного відпочинку – скелелазіння, катання на велосипедах і човнах, гра в теніс, гольф, боулінг, сквош тощо. Альпіністи можуть практикуватися в скельних районах Пульчин, Лачнов або Чортові скелі. У Білих Карпатах і Бескидах туристи взимку можуть здійснювати лижні прогулянки, а в Бескидах – підкорити гору Радгошть, де встановлена велика статуя язичницького бога війни, перемог, сонця й достатку Радегаста. Це місце включене в багато туристичних маршрутів по району. У м. Рожнов-під-Радгоштем функціонує Музей під відкритим небом (скансен). Це найбільший музей під відкритим небом у Центральній Європі, створений для відродження забутих традиційних ремесел, народного мистецтва й реконструкції суспільного життя жителів історичного регіону Чехії Моравська Валахія. Назва «Валахія» походить від волохів, румуномовної групи народів, які переселилися до Моравії з територій сучасних Румунії та Молдови [2]. Тут встановлені сотні дерев'яних валашських будівель, які можна оглянути з середини й пізнати минуле життя жителів краю – валахів, попробувати традиційні місцеві блюда. Для розвитку водного туризму й відпочинку використовуються водосховища Горні Бечва, Бистрижка, Острожовська Нова Вес, Русава, Позловіце й Смявка. Уздовж ріки Морава проходить Моравський велосипедний маршрут, який зв'язаний з австрійськими й словацькими велосипедними маршрутами. Цікавою є також подорож по каналу Батя (чес. *Baťův kanál*). Цей судноплавний канал довжиною 51,8 км на р. Морава був побудований у 1934–1938 рр. й сьогодні використовується переважно для прогулянкових круїзів. Канал нині став найпопулярнішим туристичним напрямком району.

Головне природне багатство регіону – мінеральні води курорту Лугачовіце, який є одним із найбільших курортних закладів Чехії (четвертий за значенням). Лугачовіце славиться багатством мінеральних джерел, прекрасною й чистою природою (охоронна заповідна зона Білі Карпати) та унікальною архітектурою [5]. На цьому курорті лікують захворювання дихальних шляхів, пошкоджень опорно-рухового апарату, шлунково-кишечних захворювань і цукровий діабет. Лікувальні тури, спрямовані на лікування захворювань дихальних шляхів, надаються й дітям у спеціалізованих дитячих здравницях. Під час курортного лікування унікальні мінеральні води використовуються для пиття, інгаляцій і мінеральних ванн. При процедурах використовується 14 вуглекислих мінеральних вод з умістом хлористого натрію й одне сірчане джерело. Найвідомішою є йодована природна мінеральна вода «Вінцентка», яка є лікувальною середньомінералізованою водою гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвого типу з підвищеним умістом фторидів і борної кислоти. Завдяки своєму різноманіттю курорт є одним із найчастіше відвідуваних як чеськими, так і іноземними туристами, які приїжджають не тільки лікуватися, а й за враженнями, пов'язаними з багатими культурними та спортивними можливостями міста Лугачовіце. У районі також функціонують відомі курорти Вельке Карловіце, Долні, Простржедни та Горні, гірськолижний курорт Всетін.

Територія регіону насичена великою кількістю історичних пам'яток, які приваблюють любителів історичного минулого. До найбільш відомих належать три історично цінні собори в м. Кромержжиз: собор св. Іоанна Хрестителя, який є моравською перлиною стилю бароко, храм Маврикія зі статуєю Кромержжизької мадонни та костел Вознесіння Діви Марії. В історичній частині цього міста розміщений Архієпископський палац, який притягує багато туристів. У середині

палацу є багато декорованих інтер'єрів різних епох із багатими колекціями образотворчого мистецтва. У бібліотеці зібрано історичні книги, монети й оригінали партитур музичних творів. Особливої уваги заслуговує Галерея палацу, яка займає третій поверх садового крила й де зібрані твори європейських художників XV–XVIII ст. від готики до пізнього бароко. Це друга за цінністю (після Національної галереї в Празі) колекція картин у Чехії. Садово-замковий комплекс Архієпископського палацу й оточуючих його садів Подзамецка й Кветна належить до числа відомих в Європі. У 1998 р. він був занесений у список всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО [3].

Любителів історичної старовини притягують численні замки, розміщені в багатьох поселеннях району. Серед них виділяються замок у Бухлові, де є багаті природознавчі колекції, невеликий замок XIX ст. в Лешні з різними різбляними дерев'яними інтер'єрами, прекрасним парком із цінними породами дерев й зоопарком. У Візовіце розміщений барочний замок із цінними колекціями фарфору, зброї, художніх меблів та картинною галереєю з роботами голландських художників. Туристів притягують також замок Кінських у м. Валашське-Мезиржичі з музеєм орнітологічної та морської фауни, регіональної історії, замок у м. Всетін із колекцією народних костюмів і звичаїв, меблів. Цікавим є також замок у м. Злін – центрі Злінського краю, в якому розміщений Музей Південно-Східної Моравії з багатими фондами, представленими в декількох експозиціях у Зліні, Маленовіце, Лугачовіце та Плоштіні. Серед інших цікавих об'єктів пізнавального туризму виділяються замок у м. Угерські Брод із музеєм із найбільшою коменологічною експозицією у світі «Ян Амос Коменський людству», який перебуває під охороною ЮНЕСКО, музей взуття в Зліні, музей авіації в Куновіце, музей народної архітектури області Словацко в Стражніце (скансен), музей єврейської культури в Голешові, пам'ятник Великої Моравії в Старому Місті. Багато паломників відвідують село Велеград поблизу кордону зі Словачею, яке ототожнюється з головним центром середньовічного Великоморавського князівства. Тут із початку 13 ст. розміщувався Велеградський монастир ордену монахів-цистеріанців. До його складу входить базиліка Вознесіння Пресвятої Богородиці і Святих Кирила і Мефодія, прикрашена золотою розою, яка є найважливішою паломницькою базилікою Чехії. Тут щорічно 5 липня проходять національні паломництва з нагоди свята святих Кирила й Мефодія.

Туристи мають також змогу відвідати низку заходів, які відображають етнографічні особливості району. Це «Міжнародний фестиваль цимбалів» у Валашське-Мезиржичі, карнавал у Страні, фольклорний фестиваль «Поїздка королів» у Влнові, фестиваль «Копанічарські» в Старому Грозенкові. Щорічно в м. Угерске Градіште проходить Літня кіношкола, а в Зліні – Міжнародний кінофестиваль для дітей і молоді тощо.

Велика розмаїтість природних, культурних та історичних пам'яток і об'єктів визначає й зумовлює спеціалізацію регіону на розвитку бальнеологічного, культурно-видовищного, лікувально-медичного, спортивно-оздоровчого й екологічно-оглядового видів туризму. Основні туристські центри цього регіону – міста Злін, Кромержжж, Всетін, Угерске Градіште, Валашське-Мезиржичі, Угерські Брод, Рожнов-під-Радгоштем та ін. Район поділяється на п'ять туристичних областей: 1) Валашські Бескиди; 2) Валашко; 3) Злінско і Лугачовіско; 4) Словацко; 5) Кромержіско. Кожна із цих невеликих областей має свої особливості поширення різних видів туризму.

Район має розвинуту туристичну інфраструктуру. Загальна кількість громадських закладів розміщення у регіоні у 2018 р. становила 464 одиниць із 10 363 кімнатами, де нараховувалося 25 734 ліжко-місць. У Східній Моравії в 2018 р. функціонував один п'ятизірковий готель, 35 чотиризіркових і 98 інших типів готелів, 186 пансіонатів, 22 кемпінги, 45 туристських баз і 77 інших закладів розміщення

туристів [4]. Найбільше закладів розміщення туристів сконцентровано в туристських областях Валашські Бескиди, Валашско та Злінско і Лугачовіско. Пік відвідуваності туристичних об'єктів у районі припадає на липень–серпень. Найменша активність відвідуваності туристами цього регіону припадає на зимові місяці. Туристи переважно відпочивають у тризіркових і чотиризіркових готелях. Загальна тривалість ночівель усіх туристів у громадських закладах розміщення району в 2018 р. становила 2227 тис., із яких 286 тис. припадало на зарубіжних гостей [4]. Середня тривалість ночівель іноземних туристів у закладах розміщення становила 6,9 діб. Середня тривалість ночівель чеських туристів у закладах розміщення Східної Моравії становила 1,9 доби [4].

Отже, Східна Моравія є привабливим туристично-рекреаційним районом Чеської Республіки, де розвинуті різні види туризму й відпочинку. У регіоні дуже багато цікавих природних об'єктів і пам'яток чеської та моравської історії й культури, які притягують туристів. Помітною є тенденція до збільшення відвідуваності зарубіжними й чеськими туристами цього району.

Список використаних джерел

1. Туристичне районування // Країнознавча характеристика Чеської Республіки : кол. моногр. / В. Й. Лажнік, І. П. Мандрик, В. О. Патійчук [та ін.] ; за наук. ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – С. 580–592.
2. Моравська Валахія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Моравська_Валахія.
3. Arcibiskupský zámek Kroměříž [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://cs.wikipedia.org/wiki/Arcibiskupsk%C3%BD_z%C3%A1mek_Krom%C4%9B%C5%99%C3%AD%C5%BE.
4. Cestovní ruch // Statistická ročenka České republiky – 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.czso.cz/csu/czso/19-cestovni-ruch-erlwla8chw>.
5. Luhačovice [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cs.wikipedia.org/wiki/Luha%C4%8Dovice>.
6. Zlínský kraj [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://cs.wikipedia.org/wiki/Zl%C3%ADnsk%C3%BD_kraj.

УДК 379.85(450)

А. А. Майстер – кандидат географічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ІТАЛІЇ

*Роботу виконано на кафедрі
інформаційної діяльності та туризму
ЛІРОЛ Університету «Україна»*

Розглянуто сучасний стан розвитку туризму в Італії. Проаналізовано природні, історико-культурні туристичні ресурси країни. Здійснено аналіз основних показників розвитку туризму в Італії. Розглянуто географічну структуру туристичних потоків.

Ключові слова: туризм, туристичний розвиток, туристичні потоки, рівень розвитку туризму, Італія.

Maister A. Current State of Tourism Development in Italy. The current state of tourism development in Italy is analyzed. The natural, historical and cultural tourist recourses are considered. There was made an analysis of key tourism indicators. The geographical structure of tourist flows in Italy is considered.

Key words: tourism, tourism development, tourist flows, tourism development level, Italy.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний розвиток світової туристичної сфери характеризується певними територіальними диспропорціями. Провідні позиції у міжнародному туризмі займають країни Європи, зокрема Італія. Туризм в Італії є важливою сферою економіки. Країна є центром міжнародного туризму. За індексом туристичної конкурентоспроможності Італія займає восьме місце в світі (2019 р.) [8]. Зважаючи на це, досвід Італії у сфері туризму може бути корисним для України.

Результати дослідження. Італія – держава на півдні Європи, розміщена в центрі Середземномор'я. Столиця країни – м. Рим. Загальна площа Італії, у тому числі о. Сицилія, Сардинія та інші острови, становить 301,3 тис. км². Чисельність населення країни оцінюється у 60,4 млн осіб (2018 р.) [6]. Італія має вигідне географічне положення: на перехресті торгових шляхів між Заходом та Сходом, що значною мірою сприяє розвитку ділового туризму. Країна омивається водами п'яти морів: Середземного, Тірренського, Лігурійського, Адріатичного та Іонічного. Кордони з високорозвинутими країнами визначають географію потоків в'їзного та виїзного туризму між Італією та сусідніми країнами.

Італія має багаті високоякісні природні й історично-культурні ресурси, які формують потужну базу для розвитку туризму. У країні наявні сприятливі природні умови, що зумовлено значною протяжністю країни з півночі на південь. Природно-рекреаційні ресурси Італії сприяють розвитку туризму. Клімат м'який, субтропічний середземноморський. Рельєф включає рівнинні (Паданська рівнина) й гірські (Альпи, Апенніни) природні ландшафти, які сприятимуть розвитку різних видів туризму. Відпочинок на узбережжі озер (Комо, Гарда, Лаго-Маджоре), де розміщені численні готелі, кемпінги, пансіони, національні парки (Стельвіо Борміо, Гран-Парадізо) дає змогу спостерігати за тваринами в їх природному середовищі [4].

Історико-культурний потенціал Італії охоплює різні за цінністю пам'ятки – місцеві, регіональні, загальнодержавні, світові. Найвідомішими історико-культурними пам'ятками країни вважаються Триумфальна арка Тіта (81 р. н. е.), Колона Трояна (111–114 рр.), Колізей (75–80 рр.), Пантеон (125 р. н. е.), Терми Каракали в Римі (125 р. н. е.), театр «Ла-Скала» (XVI ст.), церква Сант-Амброджо (IX–XV ст.), замок Кастелло Сфорцеско (1450 р.), монастир Санта-Марія деле Грація (XV ст.) у Мілані, Руїни давнього міста Помпеї на південному сході від Неаполя (зруйноване у 79 р. н. е.), замок Кастель дель Ово (XII ст.), монастир Чиртоза ді Сан-Мартіно (XIV–XVII ст.) в Неаполі, церква Сан-Лоренцо (XVII ст.), палаци Коріньяно (XV–XVII ст.) в Турині та ін. Серед історичних культурних закладів сучасності особливе значення мають найстаріший в Європі Болонський університет (XII ст.), картинні галереї Пітті (XVI ст.) та Уффіці (XVI ст.) у Флоренції та ін. [2, с. 45].

Більшість туристів, які відвідують Італію, перш за все, прагнуть ознайомитися з об'єктами світової спадщини ЮНЕСКО. Станом на 2019 р. до списку світової спадщини ЮНЕСКО на території Італії належить 55 об'єктів (4,7 % від загальної кількості у світі). Разом з Китаєм, Італія займає перше місце в світі за кількістю об'єктів світової спадщини [10].

Важливою складовою успішного розвитку туризму в Італії є також готельний фонд. Італійські готелі вирізняються своєю самобутністю, середземноморським колоритом, смаком у дизайні номерів. У 2018 р. в Італії нараховувалося 216 141 колективний засіб розміщення, включаючи готелі, кемпінги, оздоровчі парки та ін. Італійська система готелів пропонує туристичному ринку 32 898 готелів та

аналогічних засобів розміщення, які мають у своєму розпорядженні 2,3 млн місць [5]. Коефіцієнт завантаженості колективних засобів розміщення Італії становить 51 %. У 2018 р. в Італії було відкрито два 7-зіркових готелі: «Town House Galleria» в Мілані й «l'Aman Canal Grande» у Венеції.

Італія займає провідне місце в міжнародному туризмі, адже є однією із найбільш відвідуваних країн не лише Європи, а й усього світу. Характерною рисою розвитку туризму в Італії є те, що країна близько розміщена до основних туристичних ринків, має розвинену туристичну інфраструктуру. Сусідське положення із Західноєвропейським, Центрально-Східноєвропейським туристичними районами, близьке розміщення до Близькосхідного й Африканського туристичних регіонів є надзвичайно важливим, адже основні туристичні потоки до Італії спрямовані саме з цих країн [1, с. 158].

Туризм має відчутний вплив на економіку Італії. У 2018 р. прямий внесок туризму у ВВП країни становив 117 млрд дол. США (5,6 % ВВП країни) і збільшився на 9,3 % відносно 2017 р. За цим показником країна займає п'яте місце у світі після США, Китаю, Німеччини та Японії. Загальний внесок туристичної галузі у ВВП Італії у 2018 р. склав 274,9 млрд дол. США або 13,2 % ВВП країни [10].

Туризм має позитивний вплив на ринок праці Італії. Так, у туристичній сфері країни зайнято 1,5 млн осіб (2018 р.), а загальний внесок туризму в зайнятість населення становить 3,5 млн осіб (2018 р.) [10]. З 2011 р. відбувається стійке зростання зайнятості населення у туристичній сфері країни.

За кількістю міжнародних туристичних прибуттів Італія займає п'яте місце у світі після Франції, Іспанії, США та Китаю. У 2018 р. Італію відвідали 61,6 млн іноземних туристів, що більше на 3,3 млн, ніж у 2017 р. Кількість туристичних прибуттів зростає з 41,1 млн у 2006 р. до 61,6 млн осіб у 2018 р., зростаючи щорічно у середньому на 3 % (рис. 1).

У 2018 р. кількість міжнародних (виїзних) туристів з Італії становила 33,6 млн осіб, що більше на 1,8 млн, ніж у 2017 р. Кількість туристичних виїздів з Італії збільшилася з 24 млн у 2006 р. до 33,6 млн осіб у 2018 р., і зростала щорічно на 2,7 % (рис. 1). Отже, в Італії спостерігається позитивне сальдо туристичних потоків, що сприяє розвитку економіки країни.

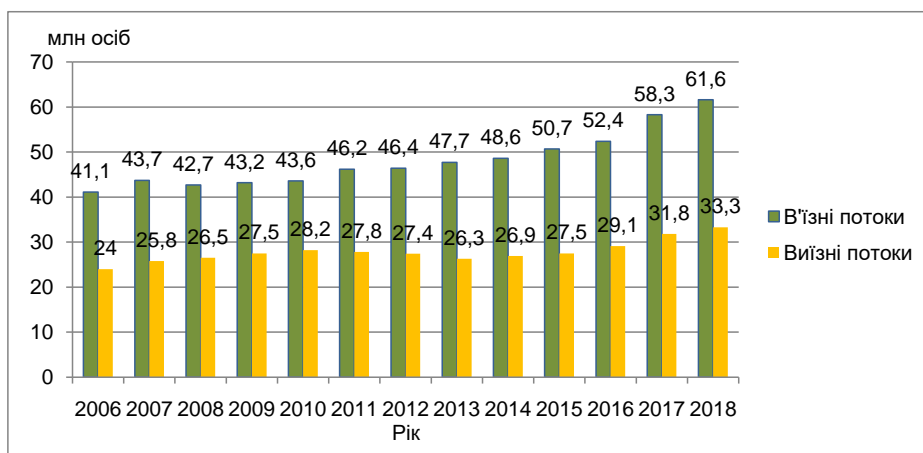

Рис. 1. Міжнародні туристичні потоки в Італії у 2006–2018 рр.

Основними країнами-постачальниками туристів до Італії є Німеччина (21 %), Франція (12 %), Великобританія (8 %), Австрія (7 %), Швейцарія (6 %). Провідні місця з прийому іноземних туристів займають такі міста, як Венето, Тоскана, Трентіно-Альто-Адідже. У 2018 р. італійці найбільше подорожували до Франції (23 %), Іспанії (13 %), Великобританії (6 %), Німеччини (5 %), Греції (4 %) [7].

Туристичні потоки між Італією та Україною є незначними. За даними Адміністрації Держприкордонслужби України, у 2018 р. нашу державу відвідало 97,6 тис. громадян Італії, тоді як виїзд громадян України до Італії склав 287,3 тис. осіб [3].

За даними Національного інституту статистики Італії (ISTAT), у 2018 р. резидентами Італії здійснено 78,9 млн поїздок із ночівлею, що на 19,5 % більше, ніж у 2017 р. Середня тривалість поїздок склала 5,5 ночей. Що стосується напрямків подорожей, то на внутрішні поїздки припадає 79,3 %, тоді як виїзні – 20,7 %. Виїзні поїздки спрямовані переважно до країн Європи. 13,1 % жителів Італії провели свої літні відпустки в регіоні Апулія та 9,9 % – в Емілії-Романї, тоді як регіон Трентіно-Альто-Адідже був основним місцем відпочинку взимку (31 %), Ломбардія восени (14,2 %) та Тоскана навесні (14,1 %) [10].

У 2018 р. туризм приніс Італії прибуток у розмірі 49,3 млрд дол. США й висуває країну на шосте місце у світі та четверте – у Європі [10]. Протягом останніх років спостерігається збільшення доходів від міжнародного туризму.

Туристичний розвиток регіонів Італії характеризується значною територіальною нерівномірністю, що зумовлено соціально-економічними, природно-географічними та історичними чинниками. Північні регіони Італії мають вищий рівень розвитку туризму, ніж Південь Італії.

Висновки. Особливостями сучасного туристичного розвитку Італії є щорічне зростання кількості туристичних прибуттів; значні обсяги надходжень від туристичної галузі; позитивне сальдо туристичних потоків; висока частка туризму у ВВП країни. Все це свідчить про те, що Італія є одним із туристичних лідерів на міжнародному туристичному ринку.

Список використаних джерел

1. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: навч. посіб. / Л. Г. Агафонова, О. Є. Агафонова. – К. : Знання України, 2002. – 358 с.
2. Безуглий В. В. Передумови розвитку пізнавального туризму в Італії / В. В. Безуглий // Географія та туризм. – 2011. – Вип. 16. – С. 43–51.
3. Інформація щодо відвідування України іноземцями та виїзду громадян України за кордон (2015–2018 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=82f4f7d1-0860-49d3-b2b5-d0fe365cd886>.
4. Юнах Ю. В. Сравнительно-географический анализ развития туризма в регионах Италии // Демографические риски XXI века: (к Международному дню народонаселения): материалы II Межвузовского студенческого семинара, 14 мая 2015 г. – 2015. – С. 171–173.
5. Capacity of collective accommodation establishments and Occupancy in collective accommodation establishments [Electronic resource]. – Access mode: <http://dati.istat.it/Index.aspx?QueryId=7053&lang=en>.
6. Istituto Nazionale di Statistica [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.istat.it>.
7. Italy 2019 Annual Research: key highlights [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.wttc.org/economic-impact/country-analysis/country-data>.
8. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019>.
9. Trips and holidays in Italy and abroad [Electronic resource]. – Access mode: https://www.istat.it/it/files//2019/02/Stat_report_viaggi-e-vacanze_EN.pdf.
10. World Heritage List Statistics [Electronic resource]. – Access mode: <https://whc.unesco.org/en/list/stat>.

Для нотаток

Наукове видання

**РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

*Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції,
м. Луцьк, 14–15 травня 2020 р.*

Друкується в авторській редакції

Верстка А. А. Майстра

Формат 60x84/16. Друк цифровий. Гарнітура Arial.
Обсяг – 6,16 ум. друк. арк.
Наклад 100 прим.
Підписано до друку 22.05.2020 р.

Видавництво «Терен»
Тел.: 050-6743321

Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
ДК № 1508 від 26.09.2003 р.

Виготовлено у друкарні «Терен»